TARTALOM

SZEMLE

Juhász Ferenc: *Esti könyörgés* (Tekintet, 2015/5-6.) **3**
Seres Lili Hanna: *Olvadás* (Apokrif, 2015/4.) **5**
Kürti László: *kitaposott szőnyeg* (Magyar Napló, 2015/12.) **6**
Balázs Attila: *Szökés a bolhacirkuszból* (Új Forrás, 2015/9.) **7**
André Ferenc: *szerpentin* (Ambroozia, 2015/6.) **14**
Kenéz Ferenc: *A Kossuth-nóta* (Székelyföld, 2015/11.) **16**
Filó Mariann: *szülőföld* (Palócföld, 2015/6.) **17**
Hegedűs Ágota: *Exszel szemben* (Bárka, 2015/6.) **18**

POLITIKA

Laczházi Gyula: *Politikum és allegorikusság Gyöngyösi István költészetében* **30**
Kálai Sándor: *Politikusok célkeresztben* **41**
Kolozsi László: *Közérdeklődésre számot tart* **50**

KÉPREGÉNY

Halmi Zsolt: *Valahol* **58**

KRITIKA

Koncz Tamás: *A jég hátán is*
(Térey János: *A Legkisebb Jégkorszak*) **64**
Mizsur Dániel: *Ismerős látlelet*
(Gerőcs Péter: *Győztesek köztársasága*) **69**
Dobás Kata: *Szabadon*
(Bartis Attila: *A vége*) **73**
Csuka Botond: *Papírmasé figurák*
(Nagy Zoltán Mihály: *Fogott figurák*) **78**
Török Lajos: *A bűn szürke mélysége*
(Kondor Vilmos: *A bűntől keletre*) **83**
Pápay György: *A színfalak mögött*
(Frei Tamás: *Agrárbárók*) **89**

SZIF_2016-1_korr2.indd 1 2016. 02. 22. 8:07:40

■ BIBLIOGRÁFIA

2015. november–december (Zahari István) **95**

Számunk szerzői **116**

Lapszámunk borítóján Halmi Zsolt grafikája látható.

Lapunk megjelenését támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Együttműködési Alap

Szerencsejáték Service Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság

Juhász Ferenc

ESTI KÖNYÖRGÉS

Néhány évet adj még nekem
Természet: néma, mohó Istenem,
titok, enigma, köd-hús sejtelem,
láng-hit, láz, teremtés-türelem.

Mielőtt létem abbahagy,
mágnes-csókommal ráragad
hűségem, s nézzek prizma-süveg
rózsákkal, mint a kékzománc legyek.

Mert élni, élni, élni jó!
Hömpölyögni, mint a folyó,
zöld lázzal nőni, mint a fű,
a teremtés-tekintetű.

Zokogni, mint a szomjúság,
nyögni, mint a télfújta fák
agancs-ablakain a fény-dolog:
a celofán-szél zúz, átzuhog.

Adj még néhány évet nekem,
szivembe-rejtett Istenem;
lehessen újabb énekem,
dal, éposz, mámor, értelem.

Néhány egyszerű költemény,
világ-varázsból küldemény,
mindennapi föltámadás,
az életre csodálkozás.

Amit kérek, az nem kevés:
világ-súly gyász, bűn, szenvedés,
idő-rohadt történelem,
mindig láz, sose félelem.

Tűz, jég, dac, csillag-ütközés,
fekete vágy, vér-erjedés,
halálig tartó szerelem,
a test lángja: nemi győzelem.

Mert élni, tenni azt ami
nem a semmi, de a valami!
Házra rátenni a tetőt.
Aztán várni a temetőt.

Aztán majd úgyis földbe szállok,
befogadnak az óceánok,
mint öreg hajót a dörgő víz-árok,
rakétával kilőtt tengeralattjárót.

Tengeralattjáróm deszka-koporsó.
Jajtalan süllyedésem az utolsó.
S fölöttem a Mindenség virágzik.
Földgolyó-síromon szöcske cikázik.

(2010)

Tekintet, 2015/5–6.

Juhász Ferenc (1928–2015) verset írt. Baumgarten-, József Attila- és Kossuth-díjas volt.

Seres Lili Hanna

OLVADÁS

Dézsába állított fák között fekszem,
hallom, ahogy a jóisten azt kérdi, na mi lesz
a naplóiddal, ha meghalsz, hallom, hogy odvas
a hangja, hátha úgy jobban figyelek, de nem,
sajnos végig rád gondolok, arra, hogy
kezeim közt szétmálló hócseppekké leszel,
és én nem tudok parancsolni az olvadásnak.

Hallom, hogy észreveszi süket füleimet, észre,
hogy te tömíted el a járatokat, még egyszer
erőtlenül felteszi a kérdést, vajon gondoltam-e
arra, mi lesz a naplóimmal, ha meghalok,
aztán lassan, fáradt mosolyú kudarccal
elindul, szárnya puhán karistolja a betont –
téged ver fel, a lelkemre rakódott párát.

Apokrif, 2015/4.

Seres Lili Hanna 1993-ban született Budapesten. Verset ír.

Kürti László

KITAPOSOTT SZŐNYEG

ahogy a szüleid hagynak el, s még nem érted,
mit jelent felnőtt ésszel itt maradni árván.
de a halál és közötted már senki nincsen többé
pajzsnak, bizalomnak, csalfa egérútnak.

hagyatékodból elajándékozod a rád
maradt szekrénysort. lemondasz arról
a fontosnak hitt afrikai kunyhóról
és fehérgólyákat ábrázoló festményről
egy távoli rokon javára. de hazacipeled
azt a régi szőnyeget, amit már akkor sem
becsültél sokra, mikor apád megrészegülten
tántorgott vele haza, miután cigaretta-
parázzsal kiégette az elözvegyült nagynénje.

és valahogy neked ez lett a legfontosabb
menedék, erre az előre kitaposott maradék
másfél vagy talán két évtizedre.
most mégis arra az önfeledt rajongásra
gondolsz, meg anyádra, ahogy fejcsóválva
ugyan, de együtt terítik le a nagyobbik
szobában ezt az alig használt, de átlukadt
kézicsomózású, seszínű szőnyeget.

Magyar Napló, 2015/12.

Kürti László 1976-ban született Vásárosnaményban. Verset ír.

Balázs Attila

SZÖKÉS A BOLHACIRKUSZBÓL

(Kisbolha Péter történetei, ahogy előadja fia, Pál)

1. Apukám Bajorországban született. Sváb származású, mégis egész életében utálta, ha lesvábbogarazták. Gazdag városban jött a világra, olyan gazdagban, amilyen München, de nekik – ahogy szerette mesélni, és nem szégyellte bevallani – hol volt, hol nem volt. Betevő falat. Főleg nem, aztán meg mégis volt olyan, hogy bőven jutott. Isten áldása szerint, így nem is illik nagyon hőbörögni. Szó, ami szó, apu eléggé alulról érkezett, ahogy mondani szokás azokra, akik nem egy ropogós tiszta ágyba pottyannak fejest bele. Holmi külvárosi söröző feletti, foszló tapétájú szoba padlórepedésében nőtt fel, ahol akkora lentről felszűrődő füst gomolygott esténként, hogy attól inkább köhögni tehetett, mint sem aludni. Szegény édesapám krahácsolt is rendesen egész életében. Már csak a füst puszta említésére könnybe lábadt a szeme; amitől a lélekbe látó Mauser Bonifác házi doktor úr, egy kövér patkány a pincéből csak összevonta szemöldökét (akkor rég és felettébb szigorúan), s apunak végül nem írt fel semmit.

Mondta, hogy legyen többet a levegőn, így aztán apukánk fiákerozott is egy ideig a gyakorta a kocsma előtt álldogáló, lábával nagyokat dobbantó, abrakot rágcsáló kövér ló pokrócába bújva. Csak aztán a fiáker kiment a divatból. Szegény pejkó meg – mintha tudná, miről van szó – rúgott egyet-egyet a világ négy égtája felé, utána kilehelte lelkét, s ezzel vége lett a kocsikázásnak.

Az özvegy fiákeros hazavonult, roppant unalmas életmódra váltott. Folyton tévézett, így apu torkig lett a pártfogója hóna alatti, egyébként biztonságos élettel. Megunta a focimérkőzéseket nézni, elunta a padlórést, valóságos kalandra vágyott. Igazi Nagy Kalandra! És eléggé bátor volt, hogy vágyának engedjen. A szívére hallgasson. (Bár igazából hallgatott-e?)

– Nem kis dolog ez egy aprócska bolhától, ahogy mi szoktuk mondani: mielőtt pattannánk egy óriásit!

Szóval, annyit még említeni kell apu izgalmas afrikai útja előtt, hogy a müncheni szülőház első emeleti kis lakosztályában egy Greta nevű, álmatag tekintetű, véznácska leány élt-éldegélt. Ő arról ábrándozott,

hogy tudós lesz, csak nem találta ki, hogy milyen. Természettudós? Atomfizikus? Ugyanakkor Gréti sok verset olvasott, ám ezeket mindig el kellett dugnia, amikor anyukája nagy dérrel-dúrral átjött a szomszéd lakásból. Mérgesen, mert biztos felbosszantotta valaki a fel-felruccanó vendégek közül. Ám nem annyira Gréti itt a fontos, hanem inkább az, hogy volt neki egy hatalmas, tunya, háromszínű kandúrja. Ennek a behemót, lusta, beképzelt dagadéknak folyton járt a nyelve.

Akkor is, amikor nem a tejet lefetyelte.

Azzal imádott dicsekedni, hogy neki három színe van. Ezzel majdnem nyert a kiállításon. Meg azzal, hogy egyszer már ő, biza, járt a szomszéd utcában. Naná! Azt viszont mindig elfelejtette elmondani, hogy úgy kellett cekkerben hazahozni, mert a világért sem találta az utat azzal a rengeteg eszével. És onnan is végig ki akart ugrani.

Annyi esze se volt, mint egy reménytelen, bukott diáknak.

Apám, aki Pesten lett Peterből Péter, barátok közt: Petyi, mindig úgy mesélte, hogy ez a szájhős kandúr jelentette igazából a rugót, az ugródeszkát, ami őt kilőtte a Nagy Életbe. Hogy ezt a fecsegő hájpacnit a valóságban messze lepipálja. Így lett végül az, hogy egy gólya hátán eljusson a fáraók földjére. Lásson krokodilt is, piramist is, és egy oroszlán sörényében érkezzen a magyar fővárosba. Egy szerencsétlen vén, fogatlan hímoroszlán hulló díszsörényében. Bizonyos Teóéban, akiről senki a kerek földön nem tudott még megközelítő magyarázatot sem találni, miért nem lett volna már jobb otthagyni, ahol megszületett.

De ahogy maga a bölcs öreg oroszlán is állította: a sors és a mese fordulatai gyakorta egybeesnek.

2. Szóval, úgy történt, hogy édesapa nekivágott. Mindenféle hamuban sült pogácsa nélkül, akár az árvagyerek. Egyszerűen cserzett pókhálóból font magának erős kötelet, annak segítségével úgy, ahogy a hegymászók, felmászott a kéményen. A végén már csak kettőt kellett ugrania, hogy benne találja magát a gólyafészekben.

A fákon akkor már sárgultak a levelek, csípősebb lett a levegő, a szőlőkben kongtak a szüreti hordók, nem volt messze a madarak költözése. A fecskék is már gyülekeztek csivitelve a villanydrótokon, ám apa úgy döntött, a nagyobb, kényelmesebb, hovatovább biztonságosabbnak tűnő gólya légitársaságnál marad. És így is lett.

Folytatásban előadta rendkívül érzékletesen és színesen a mi édesapánk, milyen érdekes olyan magasról szemlélni a világot, ahonnan a madarak. Látni lenn az ott lebzselő, apróvá zsugorodó, csiricsáré kerti

törpéket; pázsitokat, medencéket. A pirosló háztetőket. Nézni az alant tovatűnő erdőket, csillámló tavakat és mocsarakat. Mezőket és szántóföldeket, a folyók kanyargó ezüst pántlikáit.

Szerette idézni azt a szegény, szerencsétlen sorsú költőt, aki úgy verselt, hogy ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj…

Bizony ám, helyeselte, mert úgy is van: még egy olyan nagy valaki sem vehető ki rendesen odafentről, amekkora egy bamba tehén. Pedig az akkora, mint egy rendes, mit mondjon, kredenc. Nem hogy egy mihaszna teknősbéka például… már honnan! *Pich!* – így mesélte apukánk. Meséjéből nem hagyva ki azt sem, hogy ez az út már majdnem az elején a vesztét okozta. Pedig milyen gyönyörű volt a tenger végtelen, időnként haragoszöldbe vagy sötétszürkébe váltó, csipkés fodrozású kéksége is a magasból!

A baj úgy jött, mint derült égből a villámcsapás. Hirtelen vad forgószelek keletkeztek a tenger felett, aztán meg a madaraknak erős ellenszéllel szemben kellett sokáig szállniuk. Nem tudtak eléggé magasra emelkedni, hogy elkerüljék, ezért idő múlva lankadni kezdtek. Így egyre reménytelenebbnek tűnt a dolog, amikor is a vezérgólya jókora vitorlást pillantott meg odalenn. Nyomban leereszkedtek és rátelepedtek. Annyian voltak, hogy a hajó legénysége megrémült, még felborul a lélekvesztőjük, ezért valóságos dulakodás támadt a gólyák és a matrózok között.

Szerencsére nem járt súlyosabb következményekkel a csetepaté. Csupán az egyik fiatal gólyát szúrták fenéken egy pipaszurkálóval a hessegetésen túl, a másikat meg egy söprűvel legyintették nyakon, de nem lett komolyabb sérülés. Akkor a szél hirtelen elült, és a madarak ismét felépülhettek. Más lapra tartozik, hogy a hirtelen szélcsend – mintegy pokoli büntetésként – újabb gondot jelentett a lenn maradó hajósoknak.

Ez azonban legyen csak az ő bajuk!

Evezzenek ki szépen ebből a történetből végképp. Akár nyögve is. A folytonos orrpiszkálásukkal, meg a mocskos beszédükkel, amilyen egy vásott utcai sihederé, itt semmi keresnivalójuk.

– Tróger banda! – legyintett apu. – Kár is rájuk a drága időt fecsérelni.

3. Aztán úgy esett, hogy a megszelídült égből pillanthatta meg Afrika napfényben fürdő partjait apácskánk. A Nílust és a csodálatos piramisokat, amelyeket a kis álmos szemű Gréti könyveiből ismert. A mesebeli építményeket, amelyeket annyira szeretett volna látni. Szívből sajnálta,

hogy nem örökíthette meg ecsettel azt a festői tájat. Így gólyanyeregből, ezért igyekezett jól az agyába vésni. Márpedig remek emlékezőtehetsége volt édesapánknak. Nem túlzok, mint egy elefántnak.

Furcsa ebben, illetve nem is annyira, hogy a piramisoknak a magányos szépsége nyűgözte le apukánkat. Percig sem az, hogyan készülhettek akkorákra.

Mekkorára? Hát, jókorákra.

Kis kitérőként ezen a ponton meg kell említenem, amit tudni kell, hogy mi bolhák mennyire tűzről pattantak vagyunk.

– Kicsi a bolha, de erős! – mondjuk mi.

Nem akarok rossz benyomást keltő, pöffeszkedő kandúr lenni, de ha mi akkorák volnánk, mint egy ember – példának okáért! –, játszi könnyedséggel összepakoltuk volna akármilyen építménnyé ezeket a köveket. Hip-hopp és klip-klapp! Hovatovább helyből át is repülhettük volna őket a soron következő mutatvány kedvéért. Mert úgy, ahogy valaki kiszámította: egy ember nagyságú bolha egyből átugorhatná a londoni Szent Pál-székesegyházat. Ez cirka 110 méter. Nem semmi! Mindössze az a baj, hogy nincs ekkora bolha. Még a cirkuszban sem.

Még a dinoszauruszok idejében sem voltak akkorák a mi őseink, ám sebaj!

Apa ezeket az adatokat is a Gréti könyveiből szedte mellesleg, amelyeket a csillárról olvasott pápaszem nélkül. Nagyon megbízhatóknak tartotta őket. Így kételkedésre szemernyi okunk sincs. Annyi se, amennyi ez a kis piszok itt… a körmünk alatt. Vagy amekkora a bolha karikagyűrűje.

Apát felettébb érdekelte – az építészeten, a táj szépségein és a művészeten túl – Afrika állatvilága. Az oroszlánról még szó lesz, persze, meg talán az egyéb élőlényekre is kitérünk még valahol, a krokodil azonban nem maradhat ki! Hogy miért épp ez a rémképekbe illő bestia, ez az undorító hüllő, ez az ocsmány karikatúra fészkelte be magát apánk emlékezetébe, mint a tojása a forró homokba, maga se tudta soha rendesen megmagyarázni. Bár nyilvánvalóan azért – sicc, pöffeszkedő tarka kandúr! –, mert akadt egy kalandja vele, amelyből győztesen került ki.

Nem annyira a testi erejével – neki nem volt akkora –, mint furfanggal, bár kellett hozzá jócskán ügyesség. Bátorságról nem is beszélve.

Tény, hogy a krokodilokról szóló izgalmas tudományos értekezései mellett apa – egy szuszra – megírta ezt a hajmeresztő, izgalmas kalandját valamelyik ifjúsági lapnak úgyszintén. Történetének *A krokodilus*

könnyei címet adta. Sajnos, az írás az ő szomorú halálát követően elkallódott, mindannyiunk szerencséjére azonban (mázli, ugye?) az emlékezet mélyéről még ki lehet búvárkodni a lényegét. Felhozni, mint a kagylót a tenger mélyéről. Fárasztó, szájba rágós tanulság nélkül a végén, amilyen gyakorta előfordul a filmvilág esetében is.

Szóval, ez a mi élénk érdeklődésű apukánk – egyiptomi kalandozása idején – imádott a Nílus partján sétálni. Közben nem csak a tüdejét szellőztette, de az agyát is járatta. Izgatta ez az óriási folyó a mindenféle titkával, azzal az iszonyatos mennyiségű történelmi hordalékával, amiben kevés hasonló folyam veheti fel vele a versenyt.

– Jó, a Duna biztosan – mondaná –, ám az most más lapra tartozik. Gondolkodott apu azon, hogy a gólyák miért szeretik annyira a Nílust. Biztos a sok kígyó-béka, ami a mocsárvidékén található, számukra aranybányát jelent. Pontosabban: éléskamrát. Terülj-asztalkát. Furcsa, törte tovább fejét a dolgokon, hogy akkor miért nem maradnak itt örökre? Legalábbis addig, amíg a mocsarak ki nem száradnak, és amíg a békákból nem lesz más, mint száraz, zörgő, békaalakú bőrdarab.

Szikkadt, szőrös, borzolódó rongy, amivé az elhullott állat válik a sivatagi forró szélben.

Mi az, ami egyszer csak megszólal bennük? Milyen ébresztőóra, mondhatni, vekker az, ami nem hagy nyugtot nekik? *Was?* Arra készteti őket, hogy ismét csapatokba verődjenek, és életük kockáztatásával elinduljanak vissza, amerről jöttek.

– Vajon mi csendül fel a lelkükben? Miféle hívás kondul a szívükben? Miféle gondolat érik meg a fejükben?

Apa később saját magán érezte meg ezt. Ugyanis a saját fülével hallotta a távolból a hívó szót. A csábító sziréneknek azt az ellenállhatatlan dalát, amit így hívnak: honvágy.

Ilyesmiken töprengett, amikor nagy loccsanást hallott, és meglátta tőle mindössze pár méterre kibukkanni a vízből egy krokodil rusnya fejét. Tekintete találkozott a fenevad sárgán izzó, gyilkos pillantásával. A látványtól földbe gyökerezett a lába apácskának, hogy moccanni se tudott.

– Most szépen bekaplak! – közölte vele mély, röfögő, akár a pokolból visszhangzó hangján ez az ősidőkből itt felejtett hüllő. – Még böffenteni se fogok.

Apa igyekezett elrejteni félelmét. Ugyanakkor nem győzött csodálkozni is a dolgon.

– Nem vagyok én neked kissé hitvány falatka?

– Nem – válaszolta a krokodil. – Ma még csak két sovány kócsagot ettem. Ti bolhák kelletek egy kis máknak a tetejükbe.

– Furcsa ízlés.

– Erről most ne nyissunk vitát.

– És ha nem hagyom magam?

A krokodil ettől úgy elkezdett hahotázni – lám, köhög a bolha! –, hogy majdnem vizet nyelt, aztán temérdek testét meghazudtoló módon kivágta magát villámként a folyóból, s a faterkánk nyomába eredt. Utóbbi nem várta meg, hogy megegyék, hanem uccu, igyekezett menteni a bőrét.

Úgy írták le egy régi könyvben, emlékezett, hogy a krokodil csak egyenest képes futni. Sajnos, ez nem bizonyult igaznak, mert üldözője rendkívül ügyesen követte a legnagyobb vargabetűs ugrásaiban, és apánk végül kezdett kifáradni. Amikor már majdnem utolérte ez a gyilkos barom, kétségbeesett ötlettől vezérelve apa visszafordult.

Pillanatig szembenézett a halállal, majd utolsó erejét összeszedve elrugaszkodott. PING! És kikötött pontosan ott, ahol szándékozott. BINGÓ! Nem a krokodilus torkában, hanem az orrában, amit az nyitva felejtett.

Ott igyekezett minél beljebb jutni, majd jól megvetni a lábát. Meghúzódni, megkapaszkodni az orrsövény alatt. Kellett is, mert a krokodil a következő minutában akkorát tüsszentett, hogy ha műfogsora lett volna, az bizony elrepül olyan messzire, amilyen messzire a kalapácsvető nem tudja hajítani a maga eszközét. (Még a legnagyobb lelkesedésében sem.)

Az óriási tüsszentést egy kis csend, utána gyors egymásutánban tíz ennél visszhangzóbb bazi-hapci követte. Akkorák, hogy odébb lestek a szundikáló majmok a fáról. Majd még egy rakás, miközben a krokodil feje elvörösödött, a szeméből pedig öklömnyi könnyek hullottak. Végül rimánkodni kezdett. Mindent megtesz, csak apa hagyja abba odabent a rúgkapálást!

– Nem mozdulok, ha szép rendesen átviszel a túlsó partra, és háromnegyed hatkor visszajössz értem. Aztán pont ide visszahozol. Közben semmi okoskodás, értem?

A krokodil belement, persze. Ha háza van, körülötte kerttel és gyümölcsfákkal, azt is odaígéri, csak maradjon abba az a birizgálás az orrlyukában. Így került át a bolha a Nílus másik oldalára, amit itt nem is lenne értelme külön megtárgyalni. Mármint azt, hogy odaát mi történt. Nem sokkal több, mint emitt. Lényeg, hogy a krokodil megérkezett

háromnegyed hatkor. Jó pár percet késett, iszonyatos mosollyal próbálván leplezni, hogy bosszút forral. Amikor apa a közelébe ért, vattával telitömködött orral, ráadásul zárt cimpákkal vetette magát rá ez az ördögfajzat, apu viszont résen volt.

PONG! Egyenest beleugrott a krokodil bal szemébe.

Most már ha két háza van, azt is odaadta volna a krokodil, csak jöjjön onnan ki a mi apukánk.

– Persze, ha tartod magad az ígéretedhez! – érkezett a válasz.

Nosza, becélozta a visszautat azzal a jobbik szemével az álnok krokodilus, az ügyes bolha, azaz a mi faterkánk meg a szárazon kipattant a kinyíló másik szemből, aztán iszkiri: fel a gátra, ahol ő volt a legény. Nem kellett neki a krokodil vagyona. Onnan hátranézett, megigazította a nyakkendőjét, de nem intett vissza, a krokodil meg nem is bánta. Úgy örült, hogy megszabadult tőle, hogy nem tudta abbahagyni a szerencsés kimenetelű baleset elbeszélését a barátoknak és a barátnőknek szemközt a zátonyon. Elmesélni azt, hogy végül mekkora csapástól sikerült megszabadulnia az éghez való fohászkodásnak hála.

Be nem csukta a száját, amíg le nem bukott a nap vörös korongja. És fel nem hangzott a…

Új Forrás, 2015/9.

Balázs Attila 1955-ben született Újvidéken. Prózát ír, műfordítással foglalkozik. József Attila-díjas.

André Ferenc

SZERPENTIN

ha még egy kanyart ilyen gyorsan
veszünk be, akkor kifolyik belőlem
minden, amit a nagyi belénk
tömött, nem bírom már magamban
tartani a cipőt, ami túl kicsi volt,
de hordtam egész héten, nehogy
megsértődjön, és esténként
vattába áztattam a sarkam és
a lábujjaim, és kinyitottam
az ablakot, hogy szellőzzön
ki az izzadtság és a vérszag,
bár azt nem utáltam, csak féltem,
hogy megtudja, szóval kérlek,
ne menj ennyire gyorsan, mert
lecsúszik a hátamról is a takaró,
rajta van még a folt, amit
a sárga trikómból vágott ki, pedig
az volt a kedvencem, persze már
el volt az szakadva, de akkor is,
hogy vághatta szét, éreztem mindig
amikor hordtam, még rajta a szárító
nyomát, mint a bordáim, olyan biztos
és kiszámítható volt, úgyhogy
kérlek, ne menj ennyire gyorsan,
mert ezt már nem bírom megemészteni,
tényleg nem, a tükörben minden
túl kicsinek látszik, és én utálom
a szerpentineket, mert megbízhatatlan
minden autó, ami követ, ahogy gurulunk
kifele a kígyó gyomrából, és a kígyó
is kúszik kifele az én gyomromból, legalább húzd
az ablakot lejjebb, hogy fújja ki a
szél a hajamból a kolbász szagát,
amit titokban adott ide nagyi,

nehogy András tata meglássa,
és fújja ki a mustár illatát és fújja
ki azt, hogy nem ismerném fel
a fényképekről sem, és fújja ki azt,
hogy nem tudom, hogy mi közöm
volt hozzá, fújja ki az asztal lábát,
amiről ettük azt a húslevest,
ami csak a nagyanyám belehullott hajszálai
és a kezével gyúrt galuskái miatt
volt olyan, amilyen, hogy essen le
az akasztóról a kalap, mert annak
nincs helye ott, nem szabadna ott
lennie, mint a fájásnak a hátban,
mert elaludtam a kanapén egyszer,
és azóta a kanapé minden sajgása
átköltözött a gerincembe, és fújjon
le mindent, amiért nem tudtam
megharagudni, hogy a bátyám nevén
szólított, és menjünk már inkább
gyorsabban, nem számít, mi
folyik még itt, csak érjünk haza,
köpjön ki végre a kígyó az ágyamba,
hogy javítsanak ki a rugók
minden görcsöt a gerincből,
mindent, amiről azt mondom,
ismerem, pedig még a nevét
is csak márványról tudom.

Ambroozia, 2015/6.

André Ferenc 1992-ben született Csíkszeredában. Verset ír.

Kenéz Ferenc

A KOSSUTH-NÓTA

A hősök ülnek a fa tetején,
műanyag kukkerrel a kézben,
s a jövőig látnak.
A szántóvetők, itt lenn,
ballagnak lassan az ökrök után,
igyekeznek tartani
a termés-követelte rendet
a göröngyös földben.
Búza, kukorica, árpa, krumpli,
a korona s az élet napi szükségletei
szerinti dolgok
kerülnek rendre a barázdába.
A hősök néha aláereszkednek,
s a szántóvetők közt elvegyülve
rágyújtanak a Kossuth-nótára.
A föld embere
eltűnődik:
miféle jelnek vélje a cselekedetet,
mely igaz ugyan, majdhogynem
a mennyek országából érkezett,
de akárhogy is nézzük,
a lényege tulajdonképpen mégiscsak az,
hogy ki akarja őt forgatni
az ő megszokott
király által is biztosított,
történelmi ebédezési
idejéből.

Székelyföld, 2015/11.

Kenéz Ferenc 1944-ben született Nagyszalontán. Verset ír.

Filó Mariann

SZÜLŐFÖLD

te méhkas vagy
– amelyet tegnap találtak a garázs sarkában –
meg valami nem vizsgált inerciarendszer –
betöltöd a teret a lakásomban,
óvatosan, mintha attól tartanál,
ez csupán egyetlen szökőmásodperc kérdése

ha tehetném, a csöves csontjaidban élnék,
onnan félném a vulkánkitörést a hajszálereidben,
és kitapintanám a koponyád varrataiban a kőzetlemezeket

mert eközben megépülök én is,
napról napra, akár eresz alatt a fecskefészek,
növekedem saját magamban,
ahogyan az árvíz is felszárad a szemhéjam mögött,
és ahogyan vályogként tapad a vágy az izmaimra

de tudod,
ott pattog egy hang,
hogy miattam egyszer még te is gejzírré változol,
és nekem megint csak a pórusok maradnak,
a száj feletti szégyellt izzadás,
és a deltatorkolatok a kézfejeden

és én végül újra csak nyelhetem a városokat,
amíg az egyik szálka nem lesz a nyelvemben,
vagy amíg az öklömet szét nem feszítik a hidak,
hogy azt mondjam, a főszereplőnek igaza volt,
és a szülőföld tényleg egészen más fogalom

Palócföld, 2015/6.

Filó Mariann 1995-ben született Gyulán. Verset ír.

Hegedűs Ágota

EXSZEL SZEMBEN

„nem maradt mignon
a tányéromon, pedig
annyira finom”

Garaczi László: *Hakuin (II)*

„megkeresi és szétrugdossa a vadorzók csapdáit,
de gondosan kikerüli az ehető gombákat és
gyógynövényeket,

néha talál egy-egy tisztást az életében,
kisimítja rajta a mohát, ahol meggyűrődött,
fölállítja rajta a füvet, ahol lefeküdt,
de ez egyre ritkábban esik meg vele”

Oravecz Imre: *Az erdészet föltámasztása*

Azt mondja az exem exe, a lenőtt hajú szőke, hogy össze kellene járnunk. Végül is van bennünk valami közös. Mert ő gyakorlatilag a hetedik pasit szaggatja a válás óta, igaz, ennek már tizenkét éve, de ha elosztja az évek számával, nem tetszik az átlag. Én hogy csinálom? Nincs időm válaszolni, tovább beszél, hallgatom a telefonban, ez most tényleg barátkozni akar? Rám fanyalodik? Soha nem beszélgettünk, nem kell engem mindenkinek szeretni.

Udvarias vagyok, meghívom szombat délelőtt kávéra, aztán rájövök, hogy nem akarom a lakásomban tudni, felhívom, hogy elcsesztem az időt, benn vagyok a belvárosban, találkozzunk inkább a Mallarmé-ban, a kedvenc cseresznyés kávém kérem majd, ha nagyon kibuknék. Már a kocsiban ül, de jó, hogy szóltam, siet.

Ha zavarban vagyok, felerősödnek az allergiás tüneteim, viszketni kezd az állam, az orrom és a homlokom is, folyamatosan vakarózom, és erősebben érzem az illatokat. A szagokat is.

Jön a lenőtt hajú szőke, nézem, ahogy parkol, körülményes, háromszor visszatolat, bezárja az autót, ellép, majd visszafordul, újra kattint a kulcson. Talán ő is zavarban van.

Rá kell jönnöm, hogy mégse, mikor mellém ér, fújtatva dobja le a táskáját, és felhajtva a pólóját, rángatni kezdi a csípőjére csúszott magas

derekú farmert, elöl a hasánál kilátszik a mamibugyi. Tehát csak engem zavar ez a helyzet. Izzad. Eltartja a karját az oldalától.

Aztán mesélni kezd, nem bírja a nyarat, sem a meleget. Azért ez a pedagógusnyár egy istenáldása. Tegnap is, mire eltett három üveg uborkát, csatakosra izzadt. Állandóan mossa a hónalját, naponta háromszor trikót cserél. És azt vette észre, hogy egyre több időt tölt a tükör előtt, nézegeti magát. Régen nem voltak ilyen hurkaszerűségek a dereka fölött. És jobban bírta a meleget. És talán nem voltak ilyen meleg nyarak.

Azt mondja a lenőtt hajú szőke, talán fogyózni is kellene, istenem, de rég is volt, hogy jól érezte magát a testében, hogy nem eltakarni akarja, hanem megmutatni. Szülés óta. Az meg nem most volt. A lánya huszonhét éves. Tulajdonképpen állandóan fogyózik, minden hónap elsején elkezdi, hogy aztán negyedikén felfalja a hűtőszekrényt. Néha sikerül fogynia pár kilót, de csak azért, hogy aztán többet hízzon vissza. Jojó-effektus, olvasott róla, de mégsem húzza magára, szerinte ő egyszerűen kövér alkat, és kész. Ettől persze még nem tetszik neki. Tegnap vett három nyári ruhát, mindegyik bő, és elég hosszú is, de az eladónő hozott a fülkébe egy szalmakalapot is. Kivénhedt operaénekesnő.

Hallgatom, kevergetem a kávém, még nem iszom belőle, ha elfogy, hova nézek. Még mondja húsz percig, nekem csak bólogatnom kell, kérdőn nézni, érdeklődve. Aztán négy nagy korttyal lehúzom a cseresznyést, mégis volt értelme az egész délelőttnek, felé fordítom a feltartott kezem, mikor arról beszél, hogy a legutóbbi pasija egy péntek délután összepakolt, és azt mondta, neki most mennie kell.

– Nekem most mennem kell. Szia.

Kirakom a kávém árát az asztalra, és többet nem veszem fel a telefont a szőkének.

A görögfolyondár egy imádat meténgféle. Már a neve is kúszik, ha lát valamit elérhető közelségben, méteres szárat ereszt arra, a levegőben úszva, lándzsás levélkéi egymással átellenben nőnek, tökéletesen illik a kertembe, kizárólag az óramutató járásával megegyező irányba tekeredik. Ellenőrzőm rendszeresen, sosem téved.

Edzés után hozzájuk mentünk, köszöntünk, felfaltuk a tőkehalmájat, meg az összes uborkát, kenyér nem volt, a fiús barátnőm benézett a szoba ajtaján, halkan beszélt, hosszasan, visszajött a konyhaasztalhoz, és kért, hogy segítsek kicsit, egyedül nem tudja. Mit, kérdeztem, félre-

nézett, pelenkát kell cserélni, de egyedül nem tudja megemelni az anyukáját. És holnap? Holnap ki fog segíteni? És eddig? Ki emelgette?

Eddig meg tudta emelni a saját csípőjét, de tegnap óta nem megy.

Betoltam magam előtt a fiús barátnőmet, a szobában félhomály és rossz szag terjengett, csókolomot rebegtem, aztán, miközben görgettük jobbról balra, majd vissza a fiús barátnőm anyukáját, mind a hárman sírtunk. Mind a hárman más miatt. Másnap edzés után egyértelmű volt, hogy leszálltam én is a buszról, már nem volt olyan fura az izzadt ágynemű, a morfium és a pelenka kombója, aznap senki nem sírt. Nyári diákmunkámat egy ruhaüzletben töltöttem, egy esős nap délelőttjén bejött a fiús barátnőm, és közölte, meghalt az anyu. Testtartása egyszerre volt magányos, és szenvedő. Mint akit épp elvertek.

Villog a chat funkció: – Gyere már át, kávézunk. Megműttettem a fenekem, tisztára JLo, de mozdulni sem tudok. Hozzál kávét meg cigit, nyitva hagytam az ajtót.

Zsigerből írom, hogy nem érek rá, mert dolgozom, igaz is, határidős, közben mégis elém tolul a kép, ágy, a fekete copfos hason, egy elképzelhetetlenül óriási segg, és hogy minden a keze ügyébe van készítve. Megsajnálom, átmegyek, kétutcányira lakik a munkahelyemtől, útközben veszek kávét, duplát, és cigiből is két dobozzal. Nem tudtam a műtétről.

Kopogok, nyöszögés a válasz, a fekete copfos a nappaliban, hason, a keze ügyében hamutál, poharak, könyv, laptop, telefon, chipses zacskó, narancshéj. A seggét fixálom, de le van szorítva kötéssel, és takaró is van rajta, a mérete kivehetetlen. Panaszkodik, hogy fáj, kényelmetlen, leszakad a dereka, és még két napig így kell feküdnie.

Hallgatom, valahogy nem megy a sajnálkozó arc, kibújik a kisördög, kiröhögöm, és *lenemnormálishülyepicsázom*. Vissza is szívnám rögtön, ennyire soha nem voltunk jóban, ráadásul munkát is kapok tőle néha. Meglepődve néz fel, kibomlik a kontya, elterül a haja a hátán, felemeli a mutatóujját, közli: – De sokkal szebb lesz, mint a Katicáé. (Katica a férje volt felesége.)

Még három napig mindennap átmegyek, elmosogatok, kihordom a narancshéjat. A segg szépen gyógyul, a szülinapi buliján azért a fergeteges tánc közben félreugrik a fenékpacsis figuránál, nehogy elmozduljon az implantátum. Nem keresem pár hónapig, akkor felhív, hogy javítsam meg a laptopját. Az előzmények közt csak plasztikával foglalkozó oldalak, orrkisebbítés, ajakfeltöltés, arcfelvarrás.

Két nap múlva hívom, hogy kész a gép, vihetem, mondja, nyitva lesz az ajtó.

Fekszik, mindkét lába felpolcolva, bekötve, atyaég, mi történt, ja, csak megformálták a vádlimat, innen leszívtak kicsit, oda meg berakták.

Kezdem magam tökéletlennek érezni.

A fiús barátnőm ösztöndíjjal végzett Portugáliában. Közben nem találkoztunk, csak leveleztünk. Meghívót küldött az esküvőjére, utazzak oda, vigyem a szüleim, és ha van, a pasimat is. A szüleim már nem vágnak új utakba, egyedül érkezem Lisszabonba, a reptéren vár, ölel némán, a vállamon átázik a pólóm. Csupagiccs fotót lehet rólunk készíteni, az első éjszakát végigdumáljuk, a másodikat is, kezdünk fáradni, hétvégéig még öt nap, ha így folytatjuk, az esküvőn dupla alapozás kell szemkörnyékre, visszaveszünk, és csak napközben vagyunk együtt, de akkor végig. Nem fogyunk ki, fagyizás közben beülünk egy fa alá, ahol egymásnak vetjük a hátunkat, és nem szólunk.

Van az úgy, hogy nem kell.

Minden héten más a kora nyári reggel. A kínai tollborzfű hamarosan a kert éke lesz, bordós kalászaival, földig hajló penge leveleivel, mértanian szabályos gömbformájával. Igénytelen. Utálom az igénytelenséget, a fűbokor esetében azonban hálás vagyok érte. Tavasszal tőben lemetszem a száraz, nádszerű leveleket, és felgyújtom a bokrot, nádvágók a tavat.

– Rád van kattanva az a vörös hajú anyuka.

– Dehogyis.

– De. Végig téged nézett a versek alatt is, még a ruhája is hasonló a tiédhez.

Nem hiszek anyámnak, az óvodai ballagás különben sem a kattanások helye, aztán otthon végiggondolom, miközben a gyerek csokrait rendezgetem, a vörös hajú tényleg mellém foglalt helyet a kiránduláson, ugyanolyan telefont vett, meg egy ugyanolyan szandit is. Ugyan, ez csak véletlenek sorozata, anyám és az ő fantáziája.

Ősszel kiderül, hogy nem az, az ő gyereke is abban a suliban kezd, ahol a miénk, osztálytársak lesznek, a vörös eddig mindig egyenes haja másnapra az én loknijaimra hajaz. Nem veszem fel neki szülői után a telefont, a férjem este hazaérve meséli, hogy felhívta ma egy osztálytárs anyuka. Meghívott minket szombaton gyerekzsúrra.

– És?

– Ti elmentek, én pingpongozni megyek. Tök szimpi a csaj. Tudod, az a vörös.

Mindketten elváltunk, a vörös és az exem összejárnak, egymásra találtak, pusztán lelki a kapcsolatuk, de az nagyon mély, mindkettő Vízöntő, és ráadásul mindkettő disznó. Az egyik dísznő. Nyalogatják egymás sebeit, ettől függetlenül a vörös havonta kétszer engem is felhív, vigyáznom kell, mit mondok, rögtön körbeér. Elhív szombatra koktélozni, előre tudja, hogy nem megyek, még elmeséli a kollégáit, a nagylányát, a volt férjét, világfájdalom, de szigorúan a felszínen, csak semmi érzelem. Majd beszélünk, mondja, nem tervezek vele semmit.

Mákvirágok. Hajladoznak a szélben, karcsú balerinák, méternyi, szürkészöld szárakon. Lila szirmaik áttetszően hullanak a földre, pár nap után nyom nélkül tűnnek el, hogy aztán a szár zörgővé száradjon, hogy gubót növesszen, mindig akkor török le egy fejet, mikor még nem nyílnak apró kis lukak a mákszemeknek, szeretem rázogatni, van egy hangszer, annak is ilyen hangja van. Mákvirág. Aki egyszer mákfüggő, az élete végéig az marad.

Nincs jó génállományod, mondja a hullámos-hosszú barna hajú kolléganőm, valóban, este el is gondolkodom rajta, szárítom a hajam, tényleg, az enyém nem hullámos, és nem ér derékig, mint az övé. Bele bírok szeretni a tökéletes nőkbe, közel akarom érezni, olyanná akarok válni, minimum a barátnőmnek akarom, pedig a szemem is csak barna, a derekam körmérete is jóval hatvan centi fölött van. Nincs telt ajkam. Másnap meg is mondom neki, igen, válaszol, de ez csak a külső, arról még nem is kérdeztelek, hogy hány értelmiségi van a családodban. Elalvás előtti program, számolgatom őket.

Tizennégy, mondom neki másnap, erre kezdi sorolni hetedíziglen visszamenőkig, a színész nagybácsit, a repülős tiszt nagypapát, meg annak a kémiatanár testvérét, közben befejezi a két szem cseresznyéből álló ebédjét, és két lyukkal beljebb húzza a derekán a tíz centi széles övet. Egzotikus váza alkat. Lengőborda híján talán nekem is lehetne ilyen derekam, irigykedek. Megigazítja a sminkjét, csücsörítve mosolyog a tükörbe, esküszöm, a mosoly faszállító, a gondolat mögötte: tudom, mit csináltál tegnap este az ágyban. Dőlnek is utána a kollégák, nem áll kötélnek, egy Laci nevű fiúja van, akinek a vezetékneve Kiss, felmenői származásukat tekintve a város nemesi családjainak egyike.

A hullámos-hosszú barna következetesen Denise-nek szólítja, búgja a telefonba, Denise érte jön munka után, két hónap után esküvő, a hullámos-hosszú barna terhes, állandóan azzal dicsekszik, hogy most legalább nem kell behúznia a hasát. Szülési szabadságra megy, azt mondja, két hónap után visszajön, majd a főnök bejelenti, hogy a *Döniz* nem engedi visszajönni anyukát ide, családi vállalkoznak.

A titkárnő jön a hírrel pár hónap után, hogy a hullámos-hosszú barna a piacon árul, sátorban. Hurrogjuk, hogy összetéveszti, de nem, mondja, ott a gyerek és a legnagyobb hidegben is látta a hullámos-hosszú barnát sapka nélkül, sióverallban, vastag övvel elszorítva a derekát, hótaposóban és ujjatlan kesztyűben számolja az aprót.

Minden kolléga kilátogat a piacra, hiszemhalátom alapon, engem nem visz rá a lélek, pár hónap múlva újabb hír, Döniz lelépett, légiósnak állt, most itt van ez a szegény szépasszony egyedül a gyerekkel, a vállalkozással, a szélesedő csípejével.

Előtolakszik a rosszindulat, és kicsúszik a számon, hogy remélhetőleg a fantasztikus génállománnyal rendelkező kolléganő és az ő értelmiségi családja megtalálja a megoldást. Furán néznek rám, nem szokták tőlem, vállat rántok, ott hagyom őket a szochelyiségben.

Úgy tűnik, hajszárítás közben jönnek a világmegváltó gondolatok, mert este két hullám közé befurakszik az ötlet, megkeresem a hullámos-hosszú barnát. Nem tudom, mit akarok tőle. Még várok két hetet, gyűjtöm a bátorságot, aztán kimegyek a piacra. Nem találom. Nyomozásba kezdek, és nem találom.

Magánnyomozót csak nem fogadok. Marad a net, nincs nyoma, csak a híres színészről lelhető fel nyom, így legalább tudom, hogy ez a fejezet nem fantazmagória.

Hathavi, heti négy kardio edzés után a legújabb meggyőződésem, hogy a génjeim mesébe illően tökéletesek, már senkire nem akarok hasonlítani, és nem a tökéletes nőkbe leszek szerelmes, hanem az én tökéletességembe szerető tökéletes férfiakba.

A fiús barátnőm felhív, hogy augusztus elején jön haza. Találkozzunk. De jó, de jó, meddig maradsz, kérdezem, azt mondja, hosszabb ideig, konkrétan nem tudja, lehet, hogy marad. Szomorú a hangja, mikor az ottani kollégákról mesél, akkor kerek-perec rákérdezek: – Váltok?

Anyám és az öcsém az angolkert híve. És a liberális elveké. Az náluk azt jelenti, hogy a paréj a dérbabérral összeér, és a gyerekek számolatla-

nul ehetik a *mindent,* miközben egész nap a nyugágyban heverik ki az előző esti buli fáradalmait. Nem papolok, csak kezdem vágni a sövényt, apám függőónját használom hozzá, madártollat tűzök a magassághoz, ahhoz igazítom a bokrokat. Módszeresen kiirtok mindent, ami gyom, és a nemesebből is, ami csak úgy kel. Mert ha egy szem szotyola kikel az udvar közepén, azt otthagyják, madárka elszórta, hadd nőjön. Útban van? Dehogy.

– Útban vagyunk?

– Dehogy.

Körbenyírom őket a géppel, talán hangos, mert bevonulnak a házba tovább szundikálni, akkor összehajtom a nyugágyakat, és befejezem a nyírást. Előbb keresztben nyírok, utána hosszában is, nem úsznak meg, glédában a sövény és a dérbabér, végre átlátni a kerten, egészen a kerítésig. Anyám közli, hogy bár a térdig érő gaz őt is zavarta, de most meg nincs kedve sétálni a kertben. Aztán fura fintor üli meg az arcát, térdből roggyan meg, és összeesik. Az öcsém sír, zokogva ül a lépcső alján, előbb integet a mentőnek, és csak utána ébreszti fel a fiait.

A fiús barátnőmmel a teraszon szürcsöljük a szigorúan alkoholmentes koktélokat, mindnek tudja kívülről a receptjét, és amihez nekem nincs alapanyagom, azt helyettesíti valami passzentossal, egész jól elvagyunk, délután kettőkor kezdtük, éjfélkor még mindig mondja. Csak enni és pisilni állunk meg. A férjének eljárt a keze, ha ivott, és iszonyú ronda szája lett a piától, másnap pedig mindig megígérte a sohatöbbét. Két évig tartott a türelmi idő, ez alatt hatszor volt látleletet vetetni, amiket gondosan őrizgetett. Türelmes volt, nem mondta senkinek. Tényleg türelmes vagy, mondom neki, szippantok a málnás, mandulás ízű löttyből.

– Nincs senki másom és ráadásul szerettem is.

– Már nem?

– De. Viszont van, amit nem lehet megbocsátani. A kulcscsonttörést.

Megismerkedek egy valószerűtlenül tökéletes pasival. Okos. Szép, bár kék szemű. Finom barna bőre van, kedves, udvarias, szép a tarkója, az fontos, eléggé kopasz is, de állandóan jó szaga van, még akkor is, mikor a belsőépítészetről beszél, ami a harmadik szakmája. Gyanús.

Bazi autóval jön értem, pontosan érkezik, gyanús, elvisz a legmenőbb étterembe, ott mindenki előre köszön neki, elhasználtnak érzem, gyakori ismétlőnek. Meg is mondom neki, azt mondja, zavarba jön

tőlem, ilyet ő még soha. Ő ahhoz van szokva, hogy fordítva, és a nők mellette mindig elesettek, én miért nem.

Én a főváros mellett lakom, ő vidéken, meséli a nyitott házasságát, a nőit, sorolja őket, kérdezi a véleményemet. Úgy beszélgetünk, mint két pasi, kidumáljuk a hülye picsákat. Kiderül, hogy a fekete copfos is megvolt neki, hamar beazonosítom, ha a névegyezés nem lenne gyanús, a seggimplantátummal már nem tévedek. Te, kérdezi a magas homlokú okos, mi a véleményed erről a nőről, megbízom az ízlésedben, felmelegítsem?

Sóhajtva, de a szemébe mondom, hogy narkós, alkoholista, felületes picsa.

Nem tudunk mit kezdeni ezzel a kijelentéssel, ő azon gondolkodhat, hogy honnan tudom, ha tudom, miért mondom el, és egyáltalán akkor most én akarom-e őt, vagy csak azt akarom, hogy ne akarja a fekete copfost.

Én azon gondolkodom, hogy beleegyek-e az eperlevesébe.

A fiús barátnőm újra férjhez megy, most teljes titokban, csak négyen vannak ott, a tanúik az ő fia, meg a férj fia. Columbia a nászúti cél, aztán ott ragadnak a helyzet miatt. Akkor megint telefonál, így tudom meg, hogy esküvő volt. Rosszulesik, de nem vallom be magamnak, aztán mégis ezen gondolkodom egész éjjel. Jó is, hogy fenn vagyok, mert hajnalban csörög a telefon, meghalt az anyám. Leteszem, és felveszem újra, Columbiát hívom először, az öcsém ráér reggel.

Húzom az időt a temetéssel, épp hazaérnek Columbiából, kéri, hogy neki is csináltassak koszorút.

Anyám koszorúi, csokrai tele vannak paréjféle zöldekkel, babérágakkal, csalánfélékkel. Csupa olyan legyen, ami a kertből való. Ez volt a végrendeletében. És az, hogy a nekrológjába ez legyen is beleírva, legalább két országos napilapban legyen gyászjelentés, valaki felfigyel a paréjokra, felkapja, a szennylapok is tele lesznek vele, és a fotósok ott vannak a temetésen is.

A fiús barátnőm intézkedik, jön-megy, határozott, a toron is mindent ő intéz, kiültet, leültet, melegít, tálal. Mintha otthon lenne.

Jóleső gondoskodás, de nem élem bele magam, tudom, az intenzív jelenléte után súlyosan hosszú időszak lesz a megvonás. Meg majd megint nélkülem válik, házasodik. Felkavar, talán mert érzékenyebb vagyok a temetés miatt, este nem akarom elengedni a kezét, egyiket én fogom, másikat a férj.

Megérzi a gyengeségem a kopasz, szép tarkós pasi, jön, ha kell, ha nem, menjünk fagyizni, elviszlek vacsorázni, hétvégén megyek Izraelbe, eljössz velem? Jövő hét közepén meg Berlinbe kell mennem, csak két nap, ugye, eljössz?

– Nem kellek én oda.

– De. Csak te kellesz. Elmesélem az úton, hogyan ismerkedtem meg a negyedik testvéremmel.

– Kihasználod, hogy kíváncsi vagyok, és érdekelsz. De nem mehetek. Dolgozom.

– Picsába kell neked állandóan dolgozni, te csak legyél velem, mellettem, értem, nekem. Eddig az összes nőm ilyen volt. Te meg nyomigálod a számítógépeket. Már az sem normális, hogy egy nő gépeket javít. Pláne számítógépet. Milyen munka ez? Hogy jutott eszedbe? Tőlem kapsz minden héten egy újat, ha elromlik.

– Nem kell.

– Tegnap vettem egy telket, teli van növénnyel. Megmutathatom?

– Na, az érdekel.

Megyünk kocsival két órát, szűk kanyargók a hegy felé, aztán murvás út a völgybe, védett erdőszélen meszelt paraszthház, és telek, amíg a szem lát.

A kopasz, szép tarkós telefonálva fel-alá járkál a tornácon, én meg körbemegyek. Meggy érik, közel állok a törzséhez, megérzem a nap melegét a kérgen, selyemsima. Árnyoldalon borostyán kúszik felfelé, beleeszi magát a kéregbe, kapaszkodik, hogy miután égig kúszott, megfojthassa a gazdanövényt. Tépni kezdem, nehezen enged, inkább hasad, mint enged, én sem hagyom magam, dühből szaggatom.

– Te mi a szart csinálsz?

– Undok élősködő, fojtogató a léggyökér.

Akkor megölel, magához húz, nem kapok levegőt, közben a fülembe súgja:

– Tiéd ez a kert.

Nem ismerem az exem mostaniját, csak hallomásból, azt mondják, hasonlít rám, csak kicsit nagyobb darab. Nem érdekel, de akkor is mondják, van, akit a pletyka éltet, nem is beszél másról, nincs téma, csak hogy mi van a főnökkel meg a titkárnőjével, a szomszéddal meg a feleségével, meg a feleség szeretőjével, de hallod, de ilyet. Aztán kifogynak a pletykatémából, egész este szótlanul chips-sör kombóval tévéznek. Elalvás előtt nem jó éjszakát kívánnak, hanem azt kérdezik egymástól:

– Szerinted holnap végre kiderül majd?

Engem nem érdekel a pletyka. Ha hallok is, nálam marad.

Minden hónap tizedikén felhív az exem, hogy megkaptam-e a gyerektartást, és hogy van-e valami rendkívüli kiadás, fogorvos, útlevél, kirándulás. A kötelező köszönömök közben kis terpeszben állok, mindig egyhelyben, mintha folyóvízben, dermesztően hideg, combközépnél tovább nem merészkedem, mindig ez van, mikorra befejezem a telefont, lefagynak a lábaim. Most kicsit tovább beszél, sóhajtozik, rosszkedvű, szinte megsajnálom, mi van, kérdezem, hááát, az van, hogy megnősülök.

Egyből kilépek a partra, simogatóan meleg a homok, engedem peregni az ujjaim között. Elmegyek, persze, köszönöm a meghívást, és gratulálok, előtte nincs kedvetek eljönni? Tényleg csak udvariasság, nem, nem főzök, csak kávé, igen, cseresznyés. Csináljak a mákos sütiből? Persze, nem gond, dehogy fáradság. Akkor két hét múlva, szombat dél.

A kopasz, szép tarkós pasi mindennap küldet virágot. Az irodám mákvirágerdő, haza is viszek belőle, megváltoztatja a lakást, a nappaliban a tévé mellett, az asztalon, a földön lévő nagy vázában, mindenütt mákvirág. Szeretem a virágot, visszaküldeni sem lehet, és a feladó Izraelben, vagy Berlinben, mittudomén, lényeg, hogy nincs itt. Van helyette levélkeözön, a csokrok mellé.

– Szeretlek, értsd meg, kellesz.

– Ha hazajövök, elmegyünk egy hosszú hétvégére.

– Hülye a te exed, hogy egy ilyen nőt elengedett.

– Kérlek, kérlek, kérlek.

– Hiúságom nem engedi, hogy ne legyél az enyém, még ha rövid időre is. (Félreolvastam az enyémet anyámnak.)

Az én hiúságom pedig azt nem engedi, hogy valaki, aki rajtam teszteli a férfiasságát, tőlem kérdezi a nők titkait, komolyan vehető legyen. Ha meg nem vesszük komolyan, akkor meg hagyjuk már a mákvirágot.

Két hét múlva szombat, dél múlt tíz perccel, csengetnek, hosszasan keresem a kulcsot, bár kinn világos van, de szürkülő felhők jönnek északról, hűvös levegőt tolnak be a konyhaablakon, benn ég a lámpa, kész az ebéd, a máktorta illata vízszintesen lepi be a lakást.

Ha zavarban vagyok, erősebben érzem az illatokat.

Kinyitom az ajtót, még nem értek be a kaputól, visszaugrok kinyitni a veranda felőli erkélyajtót, hogy szellőzzön. A bejárati ajtót két sziluett tölti ki hangos köszönéssel, erőltetett jókedvű hangos köszönés-

sel, az első sziluett ismerős, nem felejthető. A mögötte lévő is ismerős, de a homályos előszobában nem látom jól.

Az exem maga elé húzza, a nappalimban ott áll a hullámos-barna hosszú hajú.

Ami nekem nem sikerült, az exemnek igen. Megtalálta a tökéletes génállománnyal rendelkező nőt. Most etetem őket, hallgatom a hullámos-barna beszámolóját Amerikáról, ahonnan tizenkét év után a honvágy hozta haza. Az ottani ételtől karcsú vázából kancsóvá hízott, a lágy hullámok seprűs keménynek látszanak, nem, közel sem tökéletes, mégis hálával tartozom neki, jól tartja az exemet, és miatta kezdtem sportolni, talán, hogy hasonlítsak rá, valószerűtlenül vékony derékkal, hogy befogadjon a tökéletesek közé.

A hajamat tekergetem az ujjaim közt, görögfolyondár vascsövön, az óramutató járásával megegyező irányba. Sosem ellenkezőleg.

Bárka, 2015/6.

Hegedűs Ágota 1966-ban született Székesfehérváron. Prózát ír.

POLITIKA

Politika és irodalom találkozása nem mindig szerencsés. Az előbbi könnyen elnyomhatja az utóbbit, legyen ez a találkozás akár külső (a politika közvetett vagy közvetlen „ráhatása" az irodalomra), akár belső (politizáló irodalom). Persze az is igaz, hogy kanonizált műveink jelentős részének voltak tág értelemben vett közéleti vonatkozásai, néhány éve pedig úgy látszott, mintha reneszánsza lenne a magyar politikai költészetnek. Lapunk annak idején – 2012-ben – társszervezője volt az utóbbi jelenségről rendezett kerekasztal-beszélgetésnek, melynek anyagát részben közöltük is. Ezért most nem közvetlenül a politikai (politizáló?) irodalomra fókuszálunk, hanem literatúra és közélet határmezsgyéire, kevésbé nyilvánvaló érintkezési pontjaira. Legalábbis tanulmányrovatunkban, ahol olyan (határ)területek szerepelnek, mint a régi magyar irodalom, a kortárs populáris irodalom – jelesül a krimi –, valamint film és irodalom viszonya egymással és a politikával. S hogy a forró kását se kerülgessük, kritikarovatunkban már jóval közvetlenebbül politikai témájú művek kerülnek szerzőink látókörébe. Ami még mindig szerencsésebb felállás, mint amikor az irodalmi művek kerülnek a politika látókörébe…

Laczházi Gyula

POLITIKUM ÉS ALLEGORIKUSSÁG GYÖNGYÖSI ISTVÁN KÖLTÉSZETÉBEN

Mint azt a Gyöngyösi István halálának háromszázadik évfordulóján rendezett konferencia már címével is mutatta, a régiség legkedveltebb költőjének helye a magyar irodalomtörténetben a szerelem költőjeként szilárdult meg.[1] Olyan szerzőként tekintünk rá, aki a heroikus vitézi tematika, a Zrínyi-féle eposz magaslatai felől a köznapi élethez közelebb álló történetek felé fordulva olvasmányos és gördülékeny költeményeket alkotott. Legjobb művei, a *Márssal társalkodó murányi Vénus* és a *Porából megéledett Phoenix,* habár valós történelmi eseményeken alapulnak, de valóban árnyaltan rajzolt szerelmi történeteket tartalmaznak. S az intim viszonyokat tárgyalja a 18. században legtöbbet olvasott költeménye, a *Csalárd Cupido* is, habár más oldalról közelítve meg a kérdést: nem a lángoló szerelmet, hanem a szűziesség, illetve a bujaság ellentétét állítva a középpontba. Agárdi Péter szerint Gyöngyösinek a szerelem megítélése tekintetében hatalmas jelentősége volt, mivel a 17–18. században a nemesek az ő írásain keresztül tanulták meg a szerelmet, ő tette azt „társadalmilag elfogadott, bevett, »illő« magatartássá".[2]

Alapos ismerői közül azonban többen is figyelmeztettek arra, hogy Gyöngyösi legalább annyira politikus költő, mint olvasmányos szerelmi történetek szerzője. Habár szűkebb értelemben véve csak egyetlen verse, a *Kesergő nimfa (Palinodia)* tekinthető kimondottan politikai tárgyúnak, de a politika más műveiben is fontos elem. A magyar politikai költészetről írt kezdeményező tanulmányában már Arany László is méltatta a Gyöngyösi verseiben fellelhető hazafias megszólalásokat, Waldapfel Imre pedig egyenesen arra a következtetésre jutott, hogy „alig van irodalmunknak nálánál erősebben politikai érdekeltségű költője". Ehhez a nézethez csatlakozott a Gyöngyösi műveinek politikai kontextusát eddig legbehatóbban elemző V. Windisch Éva is, aki rámutatott, hogy költeményeiben a szerző tudatosan politizált.[3]

1 *A szerelem költői. Konferencia Balassi Bálint születésének ötödfélszázadik és Gyöngyösi István halálának háromszázadik évfordulóján,* szerk. Szentmártoni Szabó Géza, Balassi, Budapest, 2008.

2 Agárdi Péter, *Rendiség és esztétikum. Gyöngyösi István költői világképe,* Akadémiai, Budapest, 1972, 182–183.

3 Arany és Waldapfel álláspontjához is lásd V. Windisch Éva, *Gyöngyösi és a „Porából megéledett Phoenix",* Irodalomtörténeti Közlemények 1960, 550–551.

Gyöngyösi politikai szerepvállalásának és művei politikai aspektusának megítélése azonban igen ellentmondásos. Az irodalomtörténetírásban szívósan tartja magát az az elképzelés, amely szerint politikai nézeteit rugalmasan változtató udvari költő volt. Ezt az ítéletet fogalmazta meg Szerb Antal is népszerű magyar irodalomtörténetében, a 17. századi költőt olyan udvari emberként jellemezve, akinek számára a politikum és a költészet „csak eszköz", mégpedig „az udvari életnek, a főurak szolgálatának az eszköze", s aki ezért „a magyar irodalom egyik kevésbé vonzó alakja".[4] Az akadémiai irodalomtörténetben, a spenótban Bán Imre hasonlóképpen marasztalta el Gyöngyösit, azt hangsúlyozva, hogy önálló politikai álláspontja nem volt, politikai nézetei patrónusai véleményét követték, s ha szükséges volt, „minden megrázkódtatás, vívódás nélkül" megváltoztatta azokat. Bán szerint „költészetében a legkülönbözőbb politikai álláspontoknak ad hangot, noha őrá egyik sem jellemző", s életpályájának koherenciáját végső soron az adja, hogy ő maga „a gazdagodni kívánó nemes ama típusa, aki célját nem önálló politikai harccal kívánja elérni, hanem a főurak árnyékában igyekszik javait gyarapítani".[5]

Ezzel szemben V. Windisch Éva arra a következtetésre jutott, hogy Gyöngyösi politikai nézetei ingadozást mutatnak ugyan, de magatartásának szilárd alapja a lojalitás, „melyet a török iránti gyűlölet erősít; a Bécs részéről tapasztalt sérelmekből fakadó ellenzékiség gyengít".[6] Hasonlóképpen koherensnek ítélte Agárdi Péter is Gyöngyösi politikai magatartását, habár V. Windisch felfogásával is polemizálva e következetesség lényegét abban látta, hogy a költő a középnemesi rendiség képviselője volt, s mindig azt a pártot támogatta, amelyiktől a rendiség megerősítését remélte.[7] Újabban Jankovics József mutatott rá, hogy Gyöngyösi a maga módján, a kor bonyolult politikai viszonyai között hű volt elveihez, csupán pártszimpátiáit változtatta, de alapvető célkitűzéseit nem. Jankovics ezt a politikai szempontból legkényesebb mű, a *Thököly házassága* kapcsán, tulajdonképpen e mű megírását mentegetve fejti ki.[8] Az a nézet ugyanis, hogy Gyöngyösi „hintapolitikát" folytatott – hol Habsburg-, hol Thököly-párti volt –, alapvetően *Thököly*

4 Szerb Antal, *Magyar irodalomtörténet*, Magvető, Budapest, 1972, 157–159.
5 Bán Imre, *Gyöngyösi István = A magyar irodalom története,* szerk. Klaniczay Tibor, Akadémiai, Budapest, 1964, 184.
6 V. Windisch, I. m., 550 –551.
7 Agárdi, *I. m.,* 213, 227.
8 Jankovics József, *Utószó* = Gyöngyösi István, *Thököly Imre és Zrínyi Ilona házassága – Kesergő Nimfa (Palinodia),* kiad. Jankovics József – Nyerges Judit, Balassi, Budapest, 2000, 131–157.

házassága című művén alapul. Míg az 1664-ben írt, Wesselényi nádort főhősként szerepeltető *Murányi Vénusz* egyértelműen Habsburg-párti, s az 1681-ben keletkezett *Kesergő nimfa* címzettje is a frissen megválasztott nádor, addig az 1683-ban íródott *Thököly házassága* már kurucos elköteleződést jelez; a későbbi művek, az 1693-ban megjelentetett *Porából megéledett Phoenix* és az 1695-ben kiadott *Palinodia* azonban (minden ellenzékiség dacára) ismét Habsburg-lojalitást tükröznek.

Minthogy a *Thököly házassága* a költő politikai nézeteinek megítélésében ilyen nagy jelentőséggel bír, érdemes itt megjegyezni, hogy e mű szerzősége közel sem minden kétségen felüli. Nyomtatásban csak a 20. században jelent meg, kéziratáról hiányzik a szerzőt és a címet feltüntető címlap. Már a 18. század végén, a 19. század elején Gyöngyösi műveinek több kiváló ismerője a mester munkájaként azonosította. A szerzőséget illetően azonban kételyek is megfogalmazódtak: Császár Elemér elvitatta volna Gyöngyösitől, újabban pedig Latzkovits Miklós és Mészáros Zoltán kérdőjelezte meg a szöveg attribúcióját.[9] A *Thököly házassága* verselését, poétikai megoldásait és tartalmi elemeit tekintve kétségtelenül sok hasonlóságot mutat Gyöngyösi más költeményeivel. Azonban a különbségek is szembeszökőek. Más, házassági tematikájú műveitől eltérően itt gyakorlatilag nincs cselekmény, s nem találjuk nyomát azoknak a gyakran humorba hajló felemásságoknak, a „mintha-költészet" nyomainak sem, amelyek Horváth János még idézendő megfigyelései szerint oly egyedivé teszik Gyöngyösi műveit. Kibédi Varga Áron a *Thököly házasságá*t a legjobb Gyöngyösi-műnek tartja, ez az ítélet azonban inkább arra figyelmeztet, hogy a retorikai megalkotottság nem tehető kizárólagos értékelő szemponttá.[10] Más elemzők ugyanis inkább úgy látják, hogy a *Thököly házassága* sebtiben készült és korántsem tökéletes mű. Agárdi Péter a „retorika eluralkodását", a „költeményt funkciótlanul elárasztó antik példálózást" nevezi meg az esztétikai kudarc okaként.[11]

A *Thököly házassága* legújabb kiadásához írt kísérő tanulmányában Jankovics József igen plasztikusan írja le a költemény fogantatását:

9 Császár Elemér, *A katholikus visszahatás költészete,* Budapest, 1933, 224–227; Latzkovits Miklós – Mészáros Zoltán, *Ki írta Gyöngyösi Florentináját?,* Irodalomtörténeti Közlemények 2005, 469–493.

10 Kibédi Varga Áron, *Retorika, poétika, műfajok. Gyöngyösi István költői világa,* Irodalomtörténet 1983, 545–591.

11 Agárdi, *I. m.,* 102.

> 1683. január 11-ére Kassára már Thököly Imre hirdeti meg – bizonyos fokú királyi beleegyezéssel – a részleges országgyűlést, ahova Gömör vármegye Gyöngyösi Istvánt küldte egyik követéül. E helyzetéből, az eseményeket közelről figyelhetve támadt tehát az ötlet, hogy mind Thököly hatalomra jutását, mind házasságát – Wesselényi Ferenc és Kemény János tetteihez hasonlatosan – epithalamiumnak, menyegzői éneknek álcázott dicsőítő énekben, panegiriszben örökítse meg. Nemcsak őt ismerhette meg személyesen, hanem Zrínyi Ilonát is, akinek korábban jogi ügyeit intézte, s aki úgy nyilatkozott a gömöri alispánról mint korának egyik kiemelkedő jogi szakértőjéről.[12]

Lehetséges, hogy mindez így történt, de az is elképzelhető, hogy nem is Gyöngyösi írta a Thökölyt ünneplő költeményt. Habár meggyőző az az érvelés, amely szerint Gyöngyösi pártszimpátiái megváltoztatása ellenére is politikai értelemben végső soron következetes volt, utóbbi esetben mégis valamivel kevesebb magyarázkodásra kényszerülnének az irodalomtörténészek.

Ha Gyöngyösi költészetének politikai aspektusát kívánjuk elemezni, érdemes a pártállás változtatásának kérdésén és a művekben fellelhető explicit politikai állásfoglalások számbavételén túllépve általánosabb szinten is szemügyre venni a kérdést. Egyrészt azt állapíthatjuk meg, hogy a magyar irodalom történetében Gyöngyösi volt az első, aki a maga korában ismert és elismert költőként lépett a nyilvánosság elé politikai tartalmú verssel *(Palinodia)*. Másrészt azt a kérdést tehetjük fel, vajon a műveiben tartalmi és poétikai síkon körvonalazódó politikai attitűd hogyan helyezhető el a barokk irodalom mezőnyében, másképp fogalmazva: milyen ideológia jelenik meg Gyöngyösi műveiben, s az milyen módon jelenik meg.

E kérdés tárgyalását érdemes tudománytörténeti visszatekintéssel kezdeni. Az ilyen jellegű kérdésfeltevés ugyanis intenzíven foglalkoztatta a II. világháború utáni évtizedek marxista irodalomtörténészeit, így a Gyöngyösi-szakirodalomban, mindenekelőtt Agárdi Péter Gyöngyösi-kismonográfiájában is fellelhető. A marxista irodalomtörténet a barokk fogalmához kezdetben igen ellenségesen viszonyult. Minthogy annak társadalomtörténeti gyökereit – a polgári művészet- és irodalomtörténetet követve – az ellenreformációban, a katolikus klérus

12 Jankovics, *I. m.*, 145.

hatalmának megszilárdulásában és a Habsburg abszolutista hatalmi törekvésekben fedezték fel, a barokk művészet egészére gyanakvóan tekintettek. A korszakkal foglalkozó irodalomtörténészek egy része úgy igyekezett megkerülni ezt az ideológiai természetű előítéletet, hogy tagadta a korszak kiemelkedő műveinek a barokkhoz való tartozását. Egy sárospataki konferencián 1957-ben Bán Imre, Klaniczay Tibor és Komlovszki Tibor egyhangúlag úgy foglalt állást, hogy a *Szigeti veszedelem* nem barokk alkotás.[13] Klaniczay először 1954-ben megjelent Zrínyi-monográfiájában sem találkozhatunk a barokk fogalmával, a monográfusnak ugyanakkor sikerült bizonyítania, hogy Zrínyi a kor lehetőségeihez mérten haladó gondolkodású volt, és a *Szigeti veszedelem* pozitív eszményeket megfogalmazó, a valóságot visszatükröző, bár az idealizálástól nem mentes, ezért az érett kritikai realizmus szintjét el nem érő realista mű.[14] A Zrínyi-monográfia második kiadásában a korábban realistaként méltatott elemek a racionális hatáskeltés részeként jelennek meg, amely az érzelmi hatással kiegészülve képezi a barokk eposz hatásmechanizmusának alapját. Klaniczay a *Szigeti veszedelem* és általában a barokk irodalom legfontosabb jegyének a propagandisztikus jelleget tartotta. Ezt a művészettel szemben támasztott klasszikus kettős célkitűzés, a „tanítani és gyönyörködtetni" elv megbomlásaként, a *docere* elv előtérbe kerüléseként határozta meg. A docere konkrét értelmét politikai kontextusban, az empirikus valóságban előidézni szándékozott pragmatikus hatásként nyeri el: a barokk költő az elhitetésre, meggyőzésre, a cselekvést érlelő hatás kiváltására irányuló hatásfunkciónak rendeli alá az értelmi és az érzelmi hatáskeltés eszközeit.

Klaniczay szerint a propagandisztikus jelleg „megköveteli, hogy az irreális téma a valóság látszatát öltse magára", a barokk műalkotások „a valóságnak hitt vízióba" ragadják az embert, és eposzával Zrínyi is „a valóság illúziójában" tartja fogva olvasóját.[15] E tételekkel ahhoz a széles körben elterjedt felfogáshoz csatlakozott, amely szerint a barokk művészet erősen ideologikus jellegű. A manierizmusról írt nagy tanulmányaiban világosan kirajzolódik, hogy a barokk művészetről ambivalens képet alkotott: egyrészt a reneszánsz humanista értékek heroikus védelmezőjeként bemutatott „manierista elit" ellenfeleként és legyőzőjeként mutatja be képviselőit; másrészt viszont olyan alkotókként,

13 Végh Ferenc, *Vita a magyar irodalmi barokk kérdéséről,* Irodalomtörténet 1957, 50–64.
14 Klaniczay Tibor, *Zrínyi Miklós,* Akadémiai, Budapest, 1954, 211.
15 Klaniczay Tibor, *Zrínyi Miklós,* Akadémiai, Budapest, 1964 (2., átdolgozott kiadás), 307, 347.

akik – a kor szükségleteit felismerve – a manierizmus exkluzivitásával, intellektualizmusával és individualizmusával szemben szélesebb rétegeket megszólítani képes, közösségi értékek köré szerveződő művészetet hoztak létre. A barokk propagandisztikus jellege ily módon kettős fényben jelenik meg, de e kettősség a *Szigeti veszedelem* értékelésében nem jelentkezik, aminek az oka, hogy Zrínyi Klaniczay szerint a maga korában leginkább haladó gondolatokat propagálta. A *Szigeti veszedelem* a monográfus szerint „nemcsak irodalmi, hanem politikai tett is egyben", s „mint közvetlen politikai tett a török megszállók elleni támadó, felszabadító háború napirendre tűzését jelenti".[16] Itt meg kell jegyezni, hogy a *Szigeti veszedelem* propagandisztikus jellegéről alkotott felfogás az utóbbi évtizedek Zrínyi-kutatásainak fényében korrekcióra szorul. Világossá vált ugyanis, hogy az eposz nem értelmezhető a *Syrena*-kötetből kiszakítva, miként a monográfiájában a kötet kisebb verseinek csak néhány lapot szentelő Klaniczay tette. A *Syrena*-kötet egésze viszont olyan fikciós önéletrajzot körvonalaz, amelyből a szerelemmel vívott küzdelem, a szerelemtől magasabb célok felé forduló hős története bontakozik ki. A *Szigeti veszedelem* maga is személyes mű, a kötetben pedig a várvédők helytállása e hős perspektívájából a szerelem ellenpólusaként, vágyott és követendő erkölcsi eszményként jelenik meg. Az azonban kétségtelen, hogy a kötet határozott értékrendet fogalmaz meg, s ennek követésére buzdítja az olvasót.[17]

Gyöngyösit az irodalomtörténet-írás előszeretettel állítja szembe Zrínyivel, méghozzá nem csak poétikai teljesítményük, de munkásságuk politikai aspektusa tekintetében is. Ezt az ellentétet a legalaposabban Agárdi Péter dolgozta ki, aki úgy látta, hogy az arisztokrata Zrínyi a maga idejében leginkább korszerű politikai célkitűzés, a nemzeti abszolutista törekvések képviselője volt, eposzában pedig a török kiűzésének belső társadalmi-morális feltételeit ábrázolva távlatos nemzetfelfogást jelenített meg. Gyöngyösi ezzel szemben a középnemesi rendiség védelmezője, művei lényegét tartalmi szempontból „a konkrét társadalmi dinamizmust nélkülöző megmerevedett erkölcsszemléletre épülő nemesi világkép" adja. A rendi politikai szemléletet tükröző etika az alapja Agárdi szerint a költő műveit jellemző dekoratív allegorizálásnak, amely minden poétikai részérték dacára e művek esztétikai érté-

16 *Uo.*, 315.

17 Ennek részletesebb kifejtését lásd: Laczházi Gyula, *A szenvedélyek és a költészet hatalma Zrínyi Miklós „Syrena"-kötetében = Amicitia: Tanulmányok Tüskés Gábor 60. születésnapjára,* szerk. Lengyel Réka – Csörsz Rumen István – Hegedüs Béla – Kiss Margit – Lénárt Orsolya, Reciti, Budapest, 2015,127–139.

két jelentősen csökkenti. Gyöngyösi műveit a kismonográfia szerzője – Lukács és a marxista kritika felfogását követve – végső soron azért minősíti esztétikai szempontból kevésbé értékesnek, mert a haladó történelmi távlat teljesen hiányzik belőlük.[18] Az ilyen jellegű, a művek ideológiai tartalmára vonatkozó kérdések az utóbbi évek szakirodalmából eltűntek, s – elsősorban Kibédi Varga Áron és Jankovics József elemzéseinek köszönhetően – az a nézet vált uralkodóvá, hogy Gyöngyösi értékelésében nem a tematikus elemeket, nem politikai következetességét, hanem művei költői megmunkáltságát kell szem előtt tartani. A Gyöngyösi-művek politikai aspektusát elemezve azonban e kérdést is szükséges újragondolni.

Mindenekelőtt a Gyöngyösi-művek allegorikus jellegére vonatkozó irodalomtörténeti értékelést kell korrigálni. Gyöngyösi Istvánról és a barokk ízlésről értekezve már Horváth János rámutatott, hogy a költő egyik legfontosabb műve, a *Murányi Vénus* poétikai tekintetben az allegorizáláson alapul.[19] Horváth szerint ezt az elbeszélő költeményt mind tartalmi, mind formai tekintetben asszociatív logika, „a barokk össze nem illés, a barokk kétféleség állandó éreztetése" jellemzi. Horváth János ezt az allegorizáló alkotásmódot a barokk tipikus poétikai módszerének tartotta, és az allegóriát nem organikus volta miatt esztétikai értelemben kevéssé értékesnek minősítette. Az allegorikus ábrázolási módot Horváth Jánoshoz hasonlóan – de immár Lukács György esztétikájára támaszkodva – Agárdi Péter is a szimbolikussal állította szembe, s ahhoz képest marasztalta el. Az allegória ilyenfajta, a német klaszszikában gyökerező negatív megítélését azonban már Walter Benjamin erőteljes bírálatban részesítette, *A német szomorújáték eredeté*vel rehabilitálva az allegóriát, egyúttal elmélyítve a barokk allegorizmus értelmezését. Benjamin alaptézise szerint a 17. században a történelmet a földi dolgok mulandóságát láthatóvá tevő hanyatlástörténetként értelmezték. Az allegorikus legfőbb feladata pedig az, hogy a profán természet dolgait magasabb értelemmel töltse meg, és így azokat megmentse a mulandóságtól:

> Ha a melankolikus tekintet allegorikussá változtatja a tárgyat, ha eltünteti belőle az életet, ha holtan marad vissza a tárgy, de ugyanakkor biztosítva van számára az örökkévalóság, akkor kényre-kedvre ki van szolgáltatva az allegória alkotójának. Más szóval: mostantól

18 Agárdi, *I. m.*, 206, 229.
19 Horváth János, *A magyar irodalom fejlődéstörténete*, Akadémiai, Budapest, 1980, 132–134.

> fogva képtelen arra, hogy valamiféle jelentést, valaminő értelmet sugározzon; azt, hogy mit jelentsen, az allegória készítője szabja meg.[20]

Az allegorikus látásmód alapja nem a világot tudományos módszerrel megismerni vágyó szubjektum önkénye, hanem az a belátás, hogy a világ tárgyai nem rendelkeznek természetesen adott értelemmel, s a világban semmiféle végső értelem nem érhető el. A melankólia forrása éppen a világ jelentésteli voltának megszűnte. Az allegória Benjamin értelmezése szerint éppen a tárgyak és a fogalmak világának különbségét, a reprezentáció alapproblémáját teszi láthatóvá.

Jogosnak tűnik Peter André Alt kritikája, amely szerint Benjamin koncepciója legfeljebb a barokk allegóriák egy részére alkalmazható, mivel *A német szomorújáték eredeté*nek „nominalista" alapállása, tehát a külvilág és a fogalmak világának éles elválasztása nem tekinthető általánosnak a 17. században. E korban igen erős pozíciókkal rendelkezett az a fajta természetszemlélet, amely azon alapult, hogy a mikrokozmosz minden eleme eleve adott jelentéssel rendelkezik. Az allegória „realista" felfogása szerint a világ tárgyainak jelentését nem az allegorikus jelentésképzésnek kell létrehoznia, a létezők közötti kapcsolatok a világban eleve adottak. Szintén Alt mutatott rá arra, hogy a barokk irodalomban az allegorikus szemlélet nemcsak a Benjamin által elemzett metafizikai változatában létezik, de igen gyakran didaktikus formában, morálfilozófiai, teológiai vagy politikai tartalmak hatásos közvetítésének eszközeként is.[21] Ilyen fajta didaktikus allegorizálásra Gyöngyösi művei között is találhatunk példát: a *Csalárd Cupido,* illetve a *Rózsakoszorú* esetében az allegória morálfilozófiai, illetve vallásos üzenet köntöse. Nagy elbeszélő költeményei, a *Murányi Vénusz* vagy a Kemény-eposz esetében azonban az allegória funkciója nem redukálható valaminő didaxisra, és puszta dekorativitásnak sem minősíthető.

Az utóbbi évtizedek Gyöngyösi-szakirodalmában Ruttkay Veronika tanulmánya foglalkozott az allegorizálás kérdésével, kiaknázva a Benjamin-féle megközelítésben rejlő lehetőségeket is. A *Palinodiá*t (a nádorválasztásra írt *Kesergő nimfa* nyomtatásban is megjelent második változatát) elemezve arra a megállapításra jutott, hogy ez az allegorikus politikai költemény nemcsak politikai manifesztum, a nimfaként meg-

20 Walter Benjamin, *A német szomorújáték eredete,* ford. Rajnai László = Uő., *Angelus novus,* Budapest, Gondolat, 1980, 387.

21 Peter-André Alt, *Begriffsbilder: Studien zur literarischen Allegorie zwischen Opitz und Schiller,* Niemeyer, Tübingen, 1995, 141–146.

szólaltatott hazának a nádorhoz intézett kérése, hanem a jelentésadás kérdésére is reflektáló mű. A nimfa és a nádort jelképező griff között ugyanis a versben Hermész közvetít, és a Hermész-alak szerepeltetésével a szövegben az allegorikus diskurzus önmagára, „a korban egyre inkább problematikussá váló allegorikus kifejezésmódra" is reflektál, s így a költemény metaallegóriának is tekinthető.[22]

Amennyiben az allegorizálást nem negatív módon, puszta dekorativitásként ítéljük meg, hanem a jelentésadás problematikája felől, akkor a *Murányi Vénusz* esetében a következőket állapíthatjuk meg. A mű első szinten, a történetre fókuszálva egy politikai aspektussal is rendelkező szerelem elbeszélése. Ugyanakkor egy másik szinten a dolgok értelmezésének, értelmezhetőségének kérdésére reflektáló költemény is. A jelentésadás, az értelmezés kérdése a *Murányi Vénusz*ban az udvariság terepén, a másik szándékainak, gondolatainak kifürkészésére irányuló törekvésben, a jelek valódi jelentésének megfejtésére vonatkozó vágyban manifesztálódik. Az érdekházasság szenvedélyes szerelemmé stilizálása, a várátjátszás hősi tettként való ábrázolása ugyanakkor a jelenségek értelmezésének szubjektív aspektusát emeli ki.

A Kemény-eposz esetében az allegorizálás elsősorban a főhős sorsának értelmezésével összefüggésben nyer jelentőséget. Az eposznak már a címe is allegorikus: a „mitológiai madár önfeltámasztása az élet súlyos csapásai után mindig talpra álló Kemény János halál utáni, a hírnévben megvalósult újjászületésének szimbóluma".[23] A főhős sorsának értelmezésével kapcsolatban a főnix mellett azonban egy további allegorikus alak, Sisyphos is megjelenik a szövegben:

> Hasonló lén dolga Sisyphus kövéhez,
> Mellyel amikor jut az hegy tetejéhez,
> Bízik, érkezett már könnyebbüléséhez,
> Legördül azonban, fog újabb terhéhez. (III/IV/57)

Kemény főnixhez, illetve Sisyphoshoz való hasonlítása ugyan önmagában nem mond ellent egymásnak, azonban a hős sorsának értelmezésében bizonytalanságot kelt, hogy a Sisyphos-párhuzam nem tűnik összeegyeztethetőnek Kemény eposzi hősként való prezentálásával. Kemény

22 Ruttkay Veronika, *Allegória és autoritás. Gyöngyösi István: „Palinódia. Prosopopœia Hungariæ" = A magyar költészet műfajai és formatípusai a 17. században,* szerk. Ötvös Péter – Pap Balázs – Szilasi László – Vadai István, SZTE, Szeged, 2005, 332.

23 Jankovics József, *Utószó* = Gyöngyösi István, *Porából megéledett Főnix, avagy Kemény János emlékezete*, kiad. Jankovics József – Nyerges Judit, Balassi, Budapest, 1999, 276–277.

János műbeli jellemzésében a vitézség, bátorság, dicsőség, nemes vér kulcsfogalmakkal meghatározható hőseszmény dominál, és sokszor úgy tűnik, ez az értékrend a kulcs a hős sorsának értelmezéséhez. Ezt sugallja például a következő elbeszélői kommentár:

> Mert aki böcsüli a szép böcsületet,
> Visel nemes vért s hazaszeretetet,
> A jó hírre s névre veszen lélegzetet,
> Nem tudja kímélni azért az életet. (III/V/10)

Máshol viszont ezzel ellentétes értékelést olvashatunk:

> Bizontalan vége az harci játszásnak,
> A vakmerő próba oka sok romlásnak,
> Rövid törpe mit árt hosszú óriásnak,
> Elnyomja az mindjárt, mihelt veszi társnak. (III/IV/97)

Az elbeszélői reflexiók eldöntetlenül hagyják azt a kérdést is, vajon a szerencse változékonysága vagy Isten akarata felelős-e Kemény sorsának alakulásáért:

> Tündérségébül-é a szerencsének,
> Jobbrúl balra hamar térő kerekének,
> Vagy az örök Isten bölcs rendelésének
> Végzéséből esett, hogy ezek így lének. (III/I/12)

A történetmondó többször azt hangoztatja, hogy a szerencse a bátrakat segíti. Ennek ellentmond, hogy Kemény bátor ugyan, de még sincs szerencséje. Erre utal a költemény utolsó versszaka is:

> Isten a seregek Ura s erőssége,
> Kivel ő jár, annak van kész nyeresége,
> Kitűl eláll penig, hibál reménsége,
> És bízott dolgában lész keserves VÉGE." (III/VI/118)

Kemény sorsa ezért allegorikusan a hősi helytállás, de az értelmetlen, vakmerő küzdelem példájaként is értelmezhető. Joggal merülhet fel a kérdés, van-e egyáltalán olyan allegória, amely teljes mértékben alkalmas sorsának értelmezésére. A Gyöngyösi-költemény több válaszlehetőséget

is felkínál, s ennek egyik hatása éppen az lehet, hogy maga az életút értelmezhetőségének kérdése kerül az előtérbe.

E megfigyelések összegzéséhez érdemes felidézni William Eggintonnak a barokk esztétika ideológiai tartalmára vonatkozó elméletét. Eszerint a barokk művészetben két alapvető stratégia különböztethető meg. Az egyik, a domináns stratégia a valóság és az illúzió elkülönülésén alapul: a valóság egy változatát prezentálja fikcióként, ez az illúzióként bemutatott valóságkonstrukció azonban hatással van a befogadókra, akik a fikcióban megjelenített világ értékrendjét saját világukra vonatkoztatják. A másik, a minor stratégia elmossa valóság és fikció különbségét, és a valóság természetére kérdez rá; azt világítja meg, hogy amit valóságnak gondolunk, mindig konstrukció.[24] Zrínyi *Syrena*-kötetében inkább az előbbi stratégiát követi: meg akarja győzni olvasóját, hogy ő maga várvédő őséhez (pontosabban annak a *Szigeti veszedelem*-ben szereplő idealizált másához) hasonló értékeket vall, és hogy a szigeti hősök által megtestesített heroikus értékrend választása a jó, üdvözítő döntés. A hősi eszményt így a valóság részévé teszi. Gyöngyösi művei viszont azt is láthatóvá teszik, hogy a valóság maga is konstrukció, amely az értelmezés műveletei által jön létre. Politikai arculatának a művekből kiolvasható lojális vagy ellenzéki, azaz a Habsburg-uralmat elismerő vagy bíráló állásfoglalások mellett ez a reflektáltság is konstitutív részét képezi.

24 William Egginton, *The Theater of Truth. The Ideology of (Neo)baroque Aesthetics*, Stanford UP, Stanford, 2010, 5–6.

Kálai Sándor

POLITIKUSOK CÉLKERESZTBEN

Megjegyzések krimi és politika viszonyáról[*]

Vajon létezik-e politikai krimi? Vannak-e specifikus jellemzői? Vagy ha ennek léte kérdéses, akkor mit mondhatunk a műfaj és a politika közötti kapcsolatról? Az alábbiakban ezekre a kérdésekre próbálunk válaszokat találni.[1]

A bűnügyi regény a demokratikus és indusztriális társadalmak egyik jellegzetes műfaja. Kezdettől fogva azt a problémát járja körül, amely e társadalmi berendezkedés egyik legfontosabb tabuja: a bűnt. Nem csupán a magántulajdon szentségének megsértéséről, hanem a társadalmi kapcsolatok dezintegrációjának a problémáiról van itt szó. A bűnügyi elbeszélés kétféle dimenzióban képes megragadni mindezt: 1. nyelvi-narratív természeténél fogva érzékletessé teszi a bűnt a mindenkori olvasói tapasztalat számára, ez tehát az affektív dimenzió, amely annak ellenére, hogy egyfajta univerzális tapasztalatra utal, mégsem független attól a kultúrától, amelyben az adott elbeszélés megszületik és befogadásra kerül; 2. továbbá beszélhetünk egy olyan funkcionális dimenzióról, amely – az előbbitől elválaszthatatlanul – valamilyen logikába illeszti a tabu megsértését, s ily módon magyarázatot próbál adni rá.

A bűnügyi elbeszélés tehát egy olyan világot hoz létre, amelyben az élet és a halál erői küzdenek; egy olyan világot, amely az otthonosság és az idegenség dialektikáján alapul. A bűnügyi regény egyik alapvető hatáseleme az, ahogyan az olvasó aktuális univerzumához képest távolságot és így idegenséget képes létrehozni. Yves Reuter egy közelmúltbeli cikkében három lehetőséget lát arra, hogy a műfaj ki tudja aknázni e távolságot.[2] A távolság egyfelől lehet térbeli távolság, vagyis az olvasó világához képest távoli társadalmak és azok problémáinak színrevitele.

* Jelen tanulmány az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.

1 Ez a tanulmány, amely természetesen más kérdésekre keresi a választ, részben két korábban megjelent írásomban felvetett problémákkal is foglalkozik: Kálai Sándor, *Miért intézményesül(t) nehezen a magyar krimi,* Korunk 2014/3., 12–17; és Uő., *Nyilvánosság, tömegkultúra, bűnügyi regény = Újratöltve – A mindennapi élet mint téma & mint keret,* szerk. Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szijártó Zsolt, Gondolat–PTE, Budapest–Pécs, 2014, 319–329.

2 Yves Reuter, *Étrange disponibilité du roman policier,* Revue critique de fixxion française contemporaine 2015/10., 4–12.

A műfaj jelenlegi angolszász és francia kiadói politikáját leginkább ez az aspektus határozza meg, s ezzel együtt jár a fordítások arányának erőteljes növekedése is a korábbiakhoz képest (különösen meglepő ez a fordulat az angolszász könyvkiadást tekintve). Kétségtelen az is, hogy ez az egyik fontos összetevője a skandináv krimi hatalmas népszerűségének, de részben ez magyarázza a latin-amerikai, a távol-keleti vagy éppen a kelet-európai (például lengyel, orosz vagy görög) krimi erőteljes nyugat-európai jelenlétét is. A távolság lehet továbbá időbeli távolság is: ez a jelenben játszódó történetek helyett/mellett a közeli vagy távoli múltba helyezett történeteket elbeszélő műfaji variáns, a történelmi krimi hatásának egyik összetevője. A harmadik pedig a műfajra hagyományosan jellemző társadalmi távolság, amely a különböző társadalmi osztályok és a köztük lévő viszonyok színrevitelét jelenti.

A bűnügyi regény és a politika közti viszony akár evidensnek is tűnhet, ám ennek ellenére ezt nem egyszerű megragadni. Az alábbiakban a politika terminus két hagyományos jelentéséből kiindulva próbálunk egy, a problémát jobban megvilágító értelmezési keretet felrajzolni. A politika tágabb, szélesebb értelemben *(politeia)* egy adott közösség, csoport struktúráját, szerveződését, működésmódját jelenti. Ez a definíció eszünkbe juttathatja azt, hogy a modern európai regény, vagy legalábbis annak Balzacig visszamenő hagyománya, az úgynevezett valóságábrázoló regény ambíciója tulajdonképpen nem más, mint hogy egy adott társadalom működésmódját megvilágítsa. S épp Balzac ciklusba rendezett regényei és elbeszélései (például *A vörös vendégfogadó* vagy a *Goriot apó*) mutatnak rá arra az elképzelésre, hogy a kapitalista tömegtársadalom alapja nem más, mint a bűn. Ebben az értelemben ez a regénytípus, illetve az e hagyomány örökösének is tekinthető bűnügyi regény ha nem is politikai regény, de szükségszerűen rendelkezik politikai dimenzióval.

Egy-két tetszőlegesen kiválasztott példa megvilágító erejű lehet. Pedro Almodóvar *A bőr, amelyben élek* című filmje nyomán magyarul is megjelent *Tarantula* címen a filmadaptáció alapját képező Thierry Jonquet-regény.[3] A francia szerző elbeszélései olyan történeteket mondanak el, amelyek fordulataik és a bennük ábrázolt erőszak miatt meglepik és felkavarják az olvasót, miközben Jonquet gondosan ügyel a szövegek megszerkesztettségére is. Több regényében a rejtély nemcsak az elmesélt történet, hanem az elbeszélés megalkotottságának függvénye

3 Thierry Jonquet, *Tarantula,* ford. Takács M. József, Cartaphilus, Budapest, 2011. A regény eredeti címe *Mygale*.

is. Mint oly sok szerző, Jonquet is reflexív módon gyakorolja a krimi műfaját, és ez lehetővé teszi, hogy ne csak elmesélje, hanem értelmezze is saját korát. Az említett regény ugyan nem visz színre egyetlen felügyelő intézményt sem, mint amilyen például a rendőrség lehetne, ugyanakkor a bosszú – az elbeszélés cselekményének központi eleme – egy olyan, aprólékosan kidolgozott elrendezés függvénye, amely lehetővé teszi a megfigyelő orvos számára, hogy folyamatosan ellenőrizni és manipulálni tudja a figyelmének középpontjában álló egyetlen testet. A szöveg megközelíthető a foucault-i hatalomkoncepció felől, amely szerint a hatalom nem gondolható el szimplán uralmi viszonyként, hanem „olyan erőviszonyok általános mintázata, amelyek egy adott társadalom adott pillanatában működnek".[4] A hatalom tehát az a mód, ahogyan a politikai technológiák működnek a társadalmi testben. Ez pedig azt jelenti, hogy hatalom és tudás nem választható szét, nem ok-okozati, hanem korrelatív viszony van köztük. Leonardo Padura kubai író a *Négy évszak* című regénysorozattal kezdi karrierjét,[5] ezek mindegyike a harmincas éveiben járó nyomozót, Mario Condét teszi meg főszereplőnek. Padura regényeiben direkt politikai konfliktusok nem jelennek meg, de a nyomozástörténetek összetett képet festenek a nyolcvanas évek végének havannai életéről (az első regény esetében ráadásul a privilegizált társadalmi osztályba tartozók közül kerül ki a bűntény elkövetője).

A politika terminusnak van egy szűkebb, közkeletűbb jelentése is *(politikè),* amely szerint a politika nem más, mint a politikai hatalomért folyó harc. Ez a definíció vezethet el minket azokhoz a bűnügyi regényekhez, politikai krimikhez, amelyek a politikai szférát (is) ábrázolják. A történelmi krimik esetében is találunk példát arra, hogy a nyomozásnak ilyen értelemben vett politikai dimenziói is vannak. Jean-François Parot és Olivier Barde-Cabuçon regényei ugyanabban a korszakban, XV., majd XVI. Lajos uralkodása alatt játszódnak. Mindkét regénysorozatban megjelenik Sartine, a korabeli párizsi rendőrség vezetője, ám míg az egyik főhőse, Nicolas Le Floch hű a rendszerhez, addig a másik nyomozó, Volnay lovag – aki megmenti a király életét a Damiens által elkövetett merénylet során – és apja, a rejtélyes szerzetes a társadalmi berendezkedést illető kételyeikkel küszködnek. Mindazonáltal mindkét regénysorozat aprólékos részletességgel rekonstruálja a forradalom

4 „[…] une matrice générale de rapports de force qui opèrent à un moment donné précis dans une société donnée", Hubert Dreyfus – Paul Rabinow, *Michel Foucault. Un parcours philosophique,* Gallimard, Paris, 1984, 266.

5 *Pasado perfecto* (1991), *Vientos de cuaresma* (1994), *Máscaras* (1997), *Paisaje de otoño* (1998). A regények angol és francia fordításban is olvashatók.

előtti Franciaország hatalmi játszmáit. Dominique Manotti több regénye[6] a nyolcvanas évek Franciaországának politikai krónikájaként is olvasható, a szövegek ugyanis arra keresik a választ, hogyan vesztette el ártatlanságát a Mitterrand elnökségével hatalomra jutott baloldal. Kondor Vilmos *Bűnös Budapest* sorozata a 20. századi magyar történelem neuralgikus pontjait veszi górcső alá (az 1930-as évek Magyarországát, a II. világháborút, az 1956-os forradalmat) – magától értetődik, hogy az adott politikai szituáció e regényekben is meghatározza a nyomozás lehetőségeit és kimenetelét. Kondor történelmi krimijei is kötődnek a jelenhez: mivel a mindenkori aktuális helyzet meghatározza azt, hogy egy adott író mely történelmi korszakhoz fordul, nem meglepő, hogy a Kondor-regények olyan időszakokat választanak, amelyek megítélésében nincs társadalmi konszenzus, így a maguk módján részét képezik a múltról, a közelmúltról szóló diskurzusok versengésének, s még akkor is a nyilvánosság folyamatainak részesei, ha hangjukat elnyomják más hangok. Ráadásul Kondor 2015-ben egy abban az évben játszódó krimit jelentetett meg – ennek értelmezésére a későbbiekben még visszatérünk.

Az a kérdéskör, amelyet a fentebbiekben érintettünk, tulajdonképpen a bűnügyi regény *poétikai* dimenziójának vizsgálatát implikálja: az adott regény világkonstrukciójának miléntje poétikai választások eredménye. Hagyományosan (s nem teljesen megalapozottan) az Agatha Christie-féle klasszikus, rejtélyfejtésen alapuló bűnügyi regényt konzervatívnak, míg az inkább amerikai hagyományokra épülő kemény krimit progresszívebbnek, társadalomkritikusabbnak tartják az értelmezők, azonban mindkét műfaj azt példázza, hogy a bűnügyi regény és alműfajai, illetve számtalan hibrid változata nagyon érzékeny társadalmi detektorként működnek. A műfajon/alműfajon túl poétikai választások függvénye az alkalmazott narratív struktúra, a narratív instanciákkal való játék, illetve a textuális dimenzió, vagyis dialógus, leírás, magyarázat, értékelés összjátéka. A társadalmi érzékenység, tehát az, hogy a műfaj a valóságismeret egyik médiuma lett, illetve a poétikai változatosság nem is választható szét.

A poétikai dimenzió azonban nem lehet független az *intézményi* dimenziótól, s ezt is számba kell vennünk, ha napjaink politikai krimijével vagy a politikai krimi történetével foglalkozunk. Az irodalom intézményként vagy – Bourdieu terminusával élve – mezőként a társa-

6 Elsősorban az *A nos chevaux* (1997), a *KOP* (1998) és a *Nos fantastiques années fric* (2001) című regényeit említhetjük.

dalmi tér részét képezi, attól többé vagy kevésbé független, s ez meghatározza autonómiájának mértékét. Előfordul olyan helyzet, hogy a gazdasági-politikai kontextus befolyásolja azt, hogy egy adott időben mi az, amiről az irodalom beszélhet, és mi az, amiről hallgatnia kell.

A magyar bűnügyi regény helyzetét nagyban meghatározta az, hogy története folyamatosan megszakadt, a műfaj új és új társadalmi-gazdasági kontextusokban kényszerült újraintézményesülni. Ha egyszer megírásra kerül az úgynevezett szocialista magyar krimi története, akkor ennek a történetnek számot kell vetnie azzal, hogy egy-egy szakaszában milyen mértékű volt az ideológiai nyomás (vagy volt-e egyáltalán), amely előírt vagy támogatott különféle témákat. Bár Berkesi András nem tekinthetjük krimiszerzőnek, annak ellenére sem, hogy az általa gyakorolt műfaj, a kémregény nagyon közel áll a bűnügyi regény műfajához, munkásságán jól vizsgálható, hogyan támaszkodott a kádári rezsim a populáris műfajokra abban, hogy önmagát legitimálja. Ehhez képest úgy tűnik, hogy a Magvető Kiadó Albatrosz sorozatában megjelent szövegek esetében az ideológiai nyomás már jóval gyengébb volt, és e perspektívában lenne érdemes újraolvasni Kristóf Attila vagy Gyürk Sarolta regényeit. Hasonlóképpen érdemes hangsúlyozni, hogy a spanyol krimi egyik fontos szerzője, Manuel Vázquez Montalbán a Franco-rendszerrel szembeni ellenállási mozgalomban való részvétele miatt három évet ült börtönben, s Pepe Carvalho-sorozatának első kötetei még a Franco-rezsim bukása előtt jelentek meg. Qiu Xiaolong viszont 1989-ben, a Tienanmen téri zavargások után úgy döntött, hogy az Egyesült Államokban marad, és itt jelentette meg 2000-től regénysorozatát, amely az 1990-es évek kínai életét rekonstruálja, s amelynek Chen Cao rendőrfelügyelő a főhőse.

Az olyan jelentős műfaji hagyományokkal rendelkező kultúrák, mint Anglia, Franciaország vagy az Egyesült Államok esetében a műfaj intézményi folytonossága magától értetődő, és a bűnügyi regények a széles társadalmi nyilvánosság keretei közé illeszkednek. Érdemes ezen a ponton egy fontos példára felhívni a figyelmet: Didier Daeninckx 1984-ben megjelent regénye, a *Meurtres pour mémoire* a jelent (1981) és a múlt két rétegét (a II. világháború és az algériai háború) köti össze, és a francia bürokrácia felelősségét hangsúlyozza. A regénynek nem kevés szerepe volt abban, hogy a figyelem Maurice Papon prefektusra irányult, aki a II. világháború alatt közreműködött a francia zsidók deportálásában, majd az ő parancsára lőttek 1961-ben az algériai háború ellen tüntetők közé Párizsban.

Az intézményi folytonosság egyik jótékony hatása a bűnügyi regény műfajainak magyar szemmel nézve szinte hihetetlen vitalitása, s ennek következtében az, hogy a műfaj nagyon gyorsan képes reagálni az adott társadalom problémáira. Franciaországban az 1945-ben indult, a Gallimard kiadó által megjelentetett *Série Noire* honosította meg fordításokon keresztül a kemény krimi műfaját, amely aztán 1968 óta, különösképpen pedig az 1970-es évektől kezdve, részben baloldali szerzők tolla alatt a francia társadalom különféle problémáit volt képes feldolgozni (ezen belül természetesen jelentős helyet foglalt el a politikai korrupció témája). Ugyanezt mondhatjuk el az angol–amerikai bűnügyi regény közelmúltbeli helyzetéről, de talán az sem meglepő, hogy nemzetközileg is jelentős visszhangot kiváltó, több nyelvre lefordított görög példája is van annak, ahogyan egy társadalom gyorsan és fikciós formában is elmeséli, illetve értelmezi az őt sújtó gazdasági-társadalmi problémákat. Pétros Márkaris nemcsak fordítóként, színdarabok írójaként, Angelopoulos filmjeinek forgatókönyírójaként, hanem bűnügyi regények szerzőjeként is ismert; 2014-ben bővült tetralógiává az a sorozat, amellyel a szerző az athéni rendőrfelügyelő, Kostas Charitos nyomozásain keresztül a görög válságot dolgozza fel.[7] Érdemes azt is szem előtt tartani, hogy a továbbra is nagyon sikeres és divatos skandináv krimi, amely részben ugyanebbe a tendenciába íródik, szintén nem előzmények nélküli: 1965 és 1975 között a svéd házaspár, Maj Sjöwall és Per Wahlöö tíz regényt jelentettek meg, amelyeknek Martin Beck nyomozó a főhőse. A házaspár politikai motivációktól is vezérelve a svéd modell árnyoldalait térképezte fel (a második regényben a szálak egy svéd újságíró eltűnése miatt a vasfüggönyön túlra, Magyarországra is elvezetnek).

A magyar bűnügyi regény a rendszerváltozás után megváltozott nyilvánosságszerkezetben, új intézményi és poétikai lehetőségekkel, saját hagyományaitól elválasztva immár sokadjára újrakezdte történetét. Az utóbbi évek fejleményei azt jelzik, hogy a magyar szerzők is egyre gyakrabban, különféle poétikai megoldásokat választva mesélnek olyan történeteket, amelyek politikai játszmákat is megjelenítenek, és egyfajta, a kortárs történetek felé tartó konvergencia is megfigyelhető – az azonban a jövő kérdése, hogy ez a tendencia tartós marad-e.

Frei Tamás úgynevezett konspiráció-teóriás thrillerjei közül a 2013-ban megjelent *2015* című regénye érdemel figyelmet; részben azért, mert egy, a műfajban kevésbé szokásos megoldást választ, amikor a jelen

7 Pontosabban sorozaton belüli sorozatról kellene beszélnünk, hiszen a szerző maga is elkülöníti az említett négy regényt a többi Charitos-regénytől.

vagy a múlt helyett a jövőbe (még ha ez a közeli jövő is) helyezi a történéseket, részben pedig azért, mert a regény politikai elitjének részeként valóságos szereplők is megjelennek a fikciós világban. A regény kiindulópontja az, hogy mi lett volna 2015-ben, ha 2006-tól kezdve – Gyurcsány Ferenc regénybeli lemondásával – máshogyan alakul Magyarország közelmúltbeli története.

Kolozsi László regényei nem tekinthetők ilyen értelemben vett politikai regényeknek, bár a szerző minden esetben ügyel arra, hogy a színre vitt események politikai nyúlványai is megmutatkozzanak. Első két, szorosabban összetartozó regénye[8] a magyar közelmúltból, az 1990-es évek ügyeiből (a szegedi cukrászgyilkosságból és a Magda Marinko-ügyből, illetve a kilencvenes évek egyházi botrányaiból) inspirálódott, nyomozókként pedig fiatal szegedi oknyomozó újságírók jelentek meg. A szerző 2014-ben kiadót váltott, és új regénnyel jelentkezett,[9] amely alapvető változásokat hozott. Egyfelől a két eddigi főszereplő (Gábor és Péter) közül az egyik (Lakan Péter) eltűnik, s csak Gábor folytat nyomozást. Ezzel együtt megszűnt az eddigi regények Szegedhez kötöttsége is, jóllehet a város továbbra is fontos szerepet játszik a történetben. Másfelől pedig Kolozsi aktuális (vagy kvázi aktuális) ügyeket dolgoz fel: a regény fő cselekményszálát a cigánygyilkosságként elhíresült bűntények inspirálták, és ehhez az ügyhöz egyfelől a hallgatói önkormányzatokhoz köthető bűntények sora, másfelől pedig külföldre prostituáltként elszállított magyar lányok története kapcsolódik. Kolozsi regényének főhősét, az oknyomozó újságírót radikálisan megváltoztatják az átélt tapasztalatok.

Kondor Vilmos regényei, ahogyan arról korábban már szó esett, némileg hasonló utat járnak be: az enigmatikus szerző történelmi krimik után jut el – némileg váratlan módon – egy 2015-ben, Magyarországon játszódó politikai krimiig.[10] Kondor történelmi regényei – erre is utaltunk már a korábbiakban – nem tekinthetők szorosan vett politikai krimiknek, de ügyelnek arra, hogy az egyes ügyek politikai vonzataira is fény derüljön. A ciklus első darabja, a *Budapest noir* rámutathat e tör-

8 Kolozsi László, *Ki köpött a krémesbe?,* Jószöveg Műhely, Budapest, 2011; Uő., *Mi van a reverenda alatt?,* Jószöveg Műhely, Budapest, 2012.

9 Uő., *A farkas gyomrában,* Athenaeum, Budapest, 2014.

10 Ne feledjük azt sem, hogy a szerző 2015 folyamán megírta és e-könyvként publikálta *Az otthontalanság otthona* című novellát, amelynek bevételét egy alapítvány javára ajánlotta fel. Az aktuális társadalmi-politikai helyzetre (nevezetesen a menekültkérdésre) adott reflexió, illetve a szerző bevételt illető döntése a magyar menekültpolitika alakulását tekintve politikai gesztusként is felfogható.

ténelmi krimik működésmódjára. A regény szerkezetét hangsúlyozottan a mindennapok egymásra következése szervezi (minden fejezet egy nap történéseit mondja el); Gordon Zsigmond, aki ekkor Az Est bűnügyi újságírója, egyéb teendői között nyomozni kezd egy fiatal lány halála ügyében. Kondor regényének egyik, a kritika és a közönség által is gyakran emlegetett erőssége az az aprólékosság, amellyel megeleveníti a harmincas évek Budapestjét. A szociografikus igényű rekonstrukció hitelesíti azt, hogy Gordon miért nyomoz egyedül és egyre megszállottabb módon, illetve segít megképezni azt a kontrasztot, amely a mindennapi élet folyamatossága és a halál váratlan eseménye között jön létre: 1936 októberében nem csupán egy fiatal zsidó lány, hanem Gömbös Gyula is meghal, és a regény azzal az alapvető emberi tapasztalattal is szembesít, amit egy haláleset következtében beálló egyéni és/vagy kollektív döntéshelyzetek jelentenek. A regény hátterében ugyanis végig ott van a rossz politikai választásoktól való félelem: az, hogy az ország a szélsőségek felé sodródik. Érdemes megemlíteni még *A budapesti kém* című, a kémregény kódjaival operáló regénynek azt a megoldását, hogy a szereplők között Gordon mellett nem csupán Újszászy, az Államvédelmi Központ vezetője, hanem a titkos béketárgyalásokat vezető Kállay Miklós miniszterelnök is megjelenik. A politikai szféra gondos színrevitele is jelzi, hogy Gordon a magyar kormány felhatalmazásával cselekszik.

Kondor Vilmos új regénye[11] a szerző korábbi nyilatkozatait is tekintetbe véve meglehetősen váratlan vállalkozás volt: a történelmi krimik után szinte zavarba ejtően aktuális, 2015 végén megjelent regény 2015 júniusában játszódó eseményeket mond el. Az író Frei Tamás korábban említett regényével ellentétben úgy beszél a jelenkori magyar politikai és társadalmi viszonyokról, hogy megmarad a választott műfaj, a kemény krimi szabályszerűségein belül. Nem véletlen a hasonlóság az újságíró Gordon és Ferenczy nyomozó között – mindkettő erkölcsi kötelességének tartja, hogy végére járjon olyan ügyeknek, amelyek felderítése nem mindenkinek érdeke. Ferenczy egy adott ponton felidézi újságíró nagyapja alakját és szakmai éthoszát, s amit itt olvasunk, az akár Gordonra is vonatkoztatható lenne.

Frei regényéhez képest Kondor itt kerüli valós szereplők színrevitelét: a regény elején gyilkosság áldozatává vált miniszterelnök nem feleltethető meg az ország jelenlegi miniszterelnökének. Kondor egy

11 Kondor Vilmos, *A bűntől keletre,* Libri, Budapest, 2015.

olyan kortárs magyar társadalmi univerzumot rajzol fel, amely minden bizonnyal sok magyar olvasó számára ismerős, azonban a mindig egyedi olvasási aktus függvénye az, hogy milyen tere lehet az ismerősség és az idegenség közti összjátéknak. A szerző egy egyszerű szerkezeti megoldással ér el hatást, s teszi a nyomozási folyamatba implikálódó olvasó számára átélhetővé a magyar politikai korrupció természetét. Az első rész ugyanis a hivatalos verzió létrehozásával ér véget, majd a második részben, amelynek során a főszereplő egyedül és hivatalos felhatalmazás nélkül nyomoz, fény derül a napi érdekeken túlmutató eseményekre, amelyek az aktuális helyzet történeti dimenzióját is megrajzolják.

Korábbi megállapításunkhoz visszatérve: a bűnügyi regény – legyen bár tárgya múltbeli, jelenbeli, esetleg eljövendő bűntény – implicit vagy explicit politikai dimenzióval rendelkezik. Az, hogy a magyar krimi az utóbbi időben egyre többször ábrázolja a politikai hatalomért folyó harcot vagy a közelmúlt ügyeinek politikai vonzatait, a történelmi krimik eddigi dominanciáját tekintve új jelenség. A nyilvánosság részeként, azt alakítani próbálva a műfaj egyre többféle poétikai lehetőséget kipróbálva intézményesül újra.

Kolozsi László

KÖZÉRDEKLŐDÉSRE SZÁMOT TART

A politika és a film, valamint a politika és az irodalom kapcsolatának feltárását nem lehet másképp kezdeni, mint a politika fogalmának rendbetételével. Ám ez a fogalom, ha művészeti események, objektumok mellé helyezzük, kevésbé értelmezhető, mint önmagában, mint egyszerűen csak a közjó alá tartozó fogalomként.

Az arisztotelészi definíciót mint kiindulási pontot elvethetjük, hiszen a drámai konfliktus, amely éppen Arisztotelész szerint a cselekmény magja, eredendően magánszemélyek között állhat fenn, megengedőben: az államhatalom és a magánszemély között. Mindenesetre a történetből, a cselekményből nem zárható ki a magánélet. Márpedig Arisztotelész szerint a politika mindaz, ami azon kívül áll.

A politikai eredményeket elért, változásokat hozó műalkotások is emberi sorsok tárgyalásával érik el a kényszerítő drámai hatást. Csehov Szahalinról érkező tudósításai hozzájárultak ahhoz, hogy az ottani állapotokon a kormányzat változtasson. Irodalmi mű ritkán ér el ilyen közvetlen hatást. Leginkább csak a közgondolkodást, a hatalomról, az egyes hatalmasokról való gondolkodást befolyásolhatja, az egyes olvasóknak (nézőknek) a hatalomról, hatalmi viszonyokról alkotott képét.

Ha mindebből az tetszik ki, hogy a jelentősebb társadalmi hatású művek tulajdonképpen manipulálnak, helyben is vagyunk.

A politika modern fogalomként az az igyekezet, amely a közhatalom döntéseinek befolyásolására irányul, és ilyeténképpen alaptermészetéhez tartozik a manipuláció. Azon művekről állítható tehát, hogy politikai művek, amelyek elkötelezettek a hatalom befolyásolása iránt. Ez a befolyásolás történhet az éppen regnáló érdekcsoport, párt vagy uralkodó érdekében, azért, hogy annak legitimációját, társadalmi elfogadottságát megerősítse, de lehet éppenséggel bíráló is, megfogalmazhatja a hatalmat gyakorlók aktív kritikáját. Mely esetben az aktivitás azt jelentheti, az alkotónak kifejezett szándéka a politikai hatásgyakorlás, azzal, ahogy és amiképpen magánemberek (tehát akár nem is az uralom gyakorlói, hanem egyszerű közemberek) életét, konfliktusait megmutatja.

Max Weber szerint a politika nem más, mint a hatalomért folytatott harc. A hatalmon lévőknek pedig ugyanúgy érdeke a manipuláció,

a választótömeg meghajlítása, mint az ellenzéknek. Így nem hagyhatók ki az irodalmi és filmes alkotások közül azok sem, amelyek a fennálló hatalom érdekeit szolgálták.

Azt ugyanakkor nagyon nehéz eldönteni, hogy egy adott alkotás tulajdonképpen hogyan is, miért is manipulál. Kivéve persze ha tudunk konkrét megbízásokról, tudunk arról, hogy a hatalom maga kéri egy mű összeeszkábálását. Ezekben az esetekben – ha a hatalom a megrendelő – nem állíthatjuk, hogy önmagában az a rendszer, melyet a megrendelő képvisel, illegitim vagy nem demokratikus lenne. Az amerikai filmipar egyik legnagyobb finanszírozója a CIA, illetve a hadsereg. Nem legenda, hanem kontraktusokkal igazolható, hogy a *24* című rendkívül népszerű sorozat a nemzetbiztonságiak kérésére jött létre. A szeptember 11-i borzalmak után elfogadott Patriot Act lehetővé tette az amerikai állampolgárok teljes körű lehallgatását, megfigyelését. Mint az a Snowden-ügy kapcsán kiderült, mintegy 120 millió állampolgár úgynevezett metadatája készült el. Ez egy olyan azonosítás, amely tartalmazza a hívásokat, az SMS-eket, a megfigyelt mozgásának leírását (a bérletek és a bankkártya-felhasználás alapján), és alkalmat ad arra, hogy a megfigyelők kikövetkeztessék, hogyan fog viselkedni, jó állampolgár lesz-e a megfigyelt. A *24* arról (is) szólt, hogy a terroristákat nem lehet elkapni, ha nincs teljes körű megfigyelés. A terrorellenes egység, CTU nem működik a megfigyelői rendszer nélkül.

A George W. Bush-kormányzat népszerű sorozata egyébként más irányban is befolyásolta a politikát: a politikai korrektség jegyében a széria tökös, keménykezű elnöke afroamerikai volt, és ez a sorozat járult hozzá ahhoz is, hogy sok amerikai elfogadja, lehet színes bőrű elnöke.

Politikai filmnek mondható tehát a *24,* ahogy az amerikai közbeavatkozásokat (főleg a kuvaiti háborút) elfogadtatni kívánó *Sólyom végveszélyben,* vagy a kifejezetten a tengerészgyalogság megrendelésére készült *G. I. Jane* is. Ahogy politikai filmek a másik oldalon állók is, a háború szörnyűségeit és kietlenségét tárgyalók, mint Kathryn Bigelow alkotásai *(Zero Dark Thirty – A Bin Laden hajsza*, *A bombák földjén)* vagy Brian de Palma megrázó háborús filmje *(Cenzúrázatlanul).*

„A politika nem más, mint a történelem érzéki-mindennapi megélése" – írja Bán Zoltán András kritikus, író egy később majd még idézendő, a magyar politikai lírát elemző cikkében.[1] Ugyanakkor – és éppen e filmek kapcsán érdemes ezt az elméletet tárgyalni – a politika

1 Bán Zoltán András – Radnóti Sándor, *A magyar politikai költészetről,* Élet és Irodalom 2011. november 18.

értelmezéstörténetének egyik kulcsmomentuma Carl Schmitt politikai teológiája, amely azt fejti ki, hogy a tágabb értelemben vett politika az ellenség folyamatos jelenlétén alapul. Az ellenséget ki kell jelölni, körül kell határolni, így lesz a politikának mozgósító ereje. Jelenkorunk politikájának megértéséhez – akár hazánkról beszélünk, akár Közép-Európáról, akár Amerikáról – Carl Schmitt elméletének tárgyalása elengedhetetlen. Mind az összes politikai erővel szembenálló, a kisember nyelvén szóló Donald Trump, mind a közép-európai ellenségképre építő hatalomgyakorlás – melynek lényege, hogy alapfélelmeinkre, indulatainkra, előítéleteinkre épít – itt gyökerezik, ezért azok a művek sem hagyhatók ki a felsorolásból, amelyek megalkották, erősítették, hitelesítették az ellenségképet. Kezdve D. W. Griffith *Egy nemzet születése* című filmjétől (mely a Ku-Klux-Klán apoteózisának tekinthető), egészen az olyan nagyszerű, ugyanakkor éppen nagyszerűségében veszélyes művekig, mint Elem Klimov *Jöjj és lásd* című mozija vagy John Ford *Hatosfogat*a.

És arról is mindenképpen szólni kell, tekintettel a *Saul fia* (Nemes Jeles László filmje) sikerére, hogy mennyiben tekinthető politikai alkotásnak a múltfeldolgozás körébe tartozó film. Mennyiben azok tehát az olyan filmek, melyek a múltban elkövetett, elsunnyogott vagy eltitkolni vágyott, kollektív vagy jellemzően hazánk fiai által elkövetett bűnöket tematizálják? Mint például a magyar filmtörténet egyik legjobb darabja, az újvidéki mészárlás felelőseit bemutató *Hideg napok* (Kovács András rendezése, Cseres Tibor regénye alapján). Hiszen a múltfeltárás, a múlttal való szembesítés is tulajdonképpen politikai tett, amennyiben – ha nem is az éppen uralkodókat, de – általában véve az uralmi rendszereket, a hatalom természetét bírálja. A jeles amerikai történész, Timothy Snyder *Véres övezet* című könyvében egyébként mintha éppen a politika köréből venné ki a népirtásokat azzal, hogy azt állítja, jelentős népirtás akkor és azon a területeken történik, ahol nem tud kontrollt gyakorolni az állam.

Tarantino legutóbbi filmjei *Rewritten History,* vagyis újraírt történelem címen alkotnak trilógiát (az elnevezés a rendezőtől származik). Azért kerülnek egymás mellé, mert meghökkentő, szokatlan szemszögből tárgyalják az amerikai identitást meghatározó történelmi eseményeket (polgárháború, függetlenségi háború, II. világháború). E filmeket *(Aljas Nyolcas, Django elszabadul, Becstelen brigantyk)* alkotójuk kifejezetten politikus alkotásoknak tartja. És ha innen nézzük – mondjuk így, Tarantino szemével –, akkor ilyen lesz (még ha nem is akaratlagosan),

az *Aferim,* ez a remek román film, amelynek főhősei cigány rabszolgák, és amely arra hívja fel a figyelmet, hogy a 19. században a cigányokat rabszolgaként tartották Havasalföldön, a csöndes és csöndességében megrázó Oscar-díjas lengyel film, az *Ida,* illetve a *Saul fia* is. Mindegyik film vitákat generált a gyártó országban, bősz, nekivadult kommenteket szült (az *Ida* Lengyelországban sokakat felháborított, az ellene tiltakozók az utcára is vonultak).

Hogy milyen nehéz is megítélni, egy film milyen szempontból politikai, melyik imént felsorolt kritérium szerint az, arra jó példa az egyik legnépszerűbb hazai alkotás, *A tanú*. Amely igaz ugyan, hogy egy múltbéli bűnt, egy rothadt időszakot tárgyal, az ötvenes éveket, de valójában felmagasztalja az utána következőt, a Kádár-kort. A film zárlatában (Virág elvtárs a villamoson) a Kádár-kor a béke szigetének látszik. Egy olyan helynek, ahol már nyoma sincs az ötvenes éveknek. A film itt kilép a szatírából, a pozitív zárlat egyfajta beérkezésnek, stabilitásnak tetszik. (Nem is elsősorban ideológiai alapon tiltották be, hanem sokkal inkább azért, mert Aczél György, a kultúrkorifeus magára ismert Virág elvtársban.)

A tanú születése idején a film még politikai jelentőséggel bírt: volt szerepe abban, mit gondolt az átlagpolgár a hatalomról, a hatalmon levőkről. Volt szerepe abban, hogy mi az ellenségkép, kit tekintünk ellenségnek.

A termelési filmek időszakában, az olyan filmekben, mint a *Szabóné,* megjelenik a gaz szabotőr, aki miatt nem elég termelékeny a gyár. De még az olyan izgalmas, vérbő krimikben is, mint a *Fotó Háber* vagy a *Sellő a pecsétgyűrűn* az ellenségkép kreálása a fő vonulat: a gonoszt többnyire a nyugati, a kém testesíti meg. Bűn csak ott és akkor képzelhető el, ha fertőzni engedjük a Nyugatot.

A rendszerváltás után a film éppen azért nem lesz és nem is lehet olyan erőteljes politikai esemény, mint a rendszerváltás előtt, mert a néző, az átlagnéző (aki korábban nem feltétlenül ismerte fel a film manipulációs szándékait, de a közbeszédből már tudott arról) azt gondolta: ha egy film politizál, akkor mindenképpen a regnáló hatalom érdekében teszi. Nem tűnt fel neki *A tizedes meg a többiek* ordenáré pártossága (leplezetlen állásfoglalása), de értesült arról a politikai beszédekből, hogy az előző rendszer a filmet is felhasználta céljaira, ezért ebben a megváltozott közhangulatban a filmesek is igyekeztek minden politikai szándéktól tartózkodni. Illetve leszámoltak azzal az illúzióval, hogy a filmnek társadalmi hatása lehet. Az illúzió szertefoszlásához

a nézőszámok drasztikus csökkenése is hozzájárult. Míg a rendszerváltás előtt nem volt ritka az egymilliós nézőszám (Makk Károly *Liliomfi*ját hárommillióan látták moziban), 1989 után az öt-, majd tíz év múlva már a kétszázezer néző is hatalmas sikernek számított.

Nem minden kelet-közép-európai országban volt ez így. A lengyel Andrzej Wajda például készít múltfeltáró filmet (*Katyn* – négymillió néző látta moziban), politikai vallomást is (*Walesa* – közel kétmillió mozinéző), ellenben egyik legjobb barátja, Jancsó Miklós az erősen politizáló filmektől *(Csillagosok, katonák, Így jöttem, Fényes szelek)* a szerkesztetlen szatírák felé fordul idős korában. Ezekben legfeljebb beszólások vannak, aktív politizálás nincs.

Szimbolikus, hogy a rendszerváltás első sikerfilmje, Török Ferenc *Moszkva tér* című alkotása milyen mélyen politikaellenes. A sokat ismételt mondat a filmből – „ki a tököm az a Nagy Imre?" – egyértelművé teszi: egy olyan generációról szól, amelyet nem érdekel a politika. Azokról, akik magasról tesznek a közélet történéseire.

A másik nagy magyar rendező (majdnem jelentőst írtam), Szabó István készíti el ugyanakkor a manifesztumnak is beillő politikai filmet, a *Rokonok*at, amelynek alapállítása: Magyarországon Móricz óta alig változott valami, az urambátyám világ figurái most is ismerősök, köztünk élnek. Velünk élnek a 19. századból öröklött rossz beidegződések is (például az, hogy tartunk a hatalomtól).

Ha már Móricz: az Élet és Irodalom 2016. január 29-i számában Takáts József vitatkozik Szilasi Lászlóval, pontosabban Szilasi azon állításával, hogy a magyar irodalom két iránya a Kosztolányi–Ottlik-hagyományt követő, a stílus mindenhatóságát hirdető szövegirodalom, és a társadalmi problémákra kitérő, azt tematizáló Móricz-vonal. Takáts állítása az, hogy ez a két irány nem így, nem szerzők, nem stílusbéli adottságok okán tagozódik. Ha valamiről, akkor az irodalomnak a történet felé fordulásáról lehet inkább beszélni, mint a szöveg stílusát is elhozó változásról. Nem kívánok belemenni a vitába, egyik oldal mellett sem teszek hitet. A magyar irodalomban volt hagyománya a politizálásnak – Mikszáth és Jókai a parlamentben ültek, Petőfi indult a választásokon –, és ez a hagyomány nem szakadt meg később sem.

Bán Zoltán András, Radnóti Sándor, valamint a vitába bekapcsolódó más jelesek hosszasan polemizáltak arról, van-e ma Magyarországon politikai líra, jelentős politikai költészet – olyas, mint mondjuk Petrié volt. Kemény István, Erdős Virág és mások verseivel számolni kell, még ha életművüknek nem is a legjelentősebb tétele a politikai in-

díttatású (felháborodásukban született) költészet. Ugyanakkor azt már Szilágyi Zsófia és Szilasi írja le – mellékesen, de tényleg mellékesen, az én krimijeim kapcsán is –, hogy a míves magyar prózai szövegek írói ugyanakkor mintha nem lennének társadalmilag elég érzékenyek: a fontos témák az igényes lektűrbe szorulnak ki. A helyzet egyébként Krusovszky Dénes és Kiss Tibor Noé nagyszerű és fontos köteteinek megjelenésével – szerintem – némileg változott. Kapott egy elég komor árnyalatot. Mint némileg érintett, annyit tudok erről elmondani, hogy megszabott struktúrájú regénytípussal, olyannal, amely kész váz alapján készül, könnyebb egy érzékeny témát bevinni a köztudatba (én a cigánygyilkosságról írtam legutóbb krimit, most a menekültválságról írok). A kész szerkezetnél tudni lehet, hova kell illeszteni a megfelelő elemeket (gyilkosság, nyomozás, a múlt feltárása). És kifejezett célom volt (nevezhetjük politikai tettnek), hogy az adott témát, a cigánygyilkosságokat, visszaemeljem a társadalmi diskurzusba.

Egészen másként jár el a szintén ebben a témában íródott *Veszettek* című regény és film (Goda Krisztina rendezte), amennyiben némileg azt a vonalat követi, amit ellenségkép-konstruálásnak nevezhetünk. Hiszen ez a film érezhetően és nem csak vélhetően azért is jött létre, hogy megmutassa a vidéken egyre terebélyesedő gonosz erőket. Nem nehéz felismerni a rasszista csoportban a Gárdát, illetve a fiatalok felbőfögött gondolataiban a Jobbik gondolatait. A témát egészen másképp, az áldozatok oldaláról és elég érzékenyen dolgozta fel Fliegauf Bence, akinek *Csak a szél* című munkája a rendszerváltás utáni egyik legfontosabb politikai film. Ez az alkotás ugyanis valóban közel kerül annak megmutatásához, mit érezhet egy ártatlan áldozat, hogyan éli meg valaki, ha vadásznak rá. És közel hozza azt az eseményt, amiről azért is fontos beszélni, mert a délszláv háború óta ez volt az egyetlen faji alapú gyilkosságsorozat Európában. Nevezzük közelmúltfeltárásnak.

Ahogy annak nevezhető egy most készülő alkotás is, az *Állampolgár,* Vranik Roland munkája, amely azt elemzi, hogyan lett a menekültekből migráns, hogyan éli meg egy menekültcsalád Magyarországon, hogy a konstruált valóságban ők látszanak a legélesebben ellenségnek. De a fiatal rendezőgeneráció jelese, az utóbbi időben a műfaji filmek felé forduló Mundruczó Kornél is a menekültkrízis áldozatairól szóló filmet forgat.

Mundruczó és Kocsis Ágnes, valamint a fiatal Nagy Dénes *(Lágy eső)* az, aki elkötelezett, politikai szempontból is fontos filmeket forgatott a közelmúltban, amennyiben megmutattak egy olyan állapotot, léthely-

zetet, amire ha nem is a legjobb szó a kilátástalan, nehéz rá ennél jobbat találni. A *Szelíd teremtés* (Mundruczó) főhőse egy érzelmi idióta, egy sérült fiú (akárcsak a *Lágy eső*é), és legalább olyan fontos kérdés az, hogy miképpen, milyen társadalmi és egyéb okok miatt lett ilyen ez a srác, mint az, hogy mit fog tenni, mi lesz a sorsa.

E tekintetben, vagyis a lelki nyomor és a valós nyomor ábrázolásában egyébként a jelenkori román film tűnik a legerősebbnek. Szegényes eszközeivel, egyetlen kamerával felvett jeleneteivel, egyszerű szobabelsőivel a mai román film az egyik legmeghatározóbb vonala az európai filmnek. Azoknak, akik arról susogtak, hogy e vonal nem tud sokáig erős maradni, nem volt igazuk. Az utóbbi idők egyik legjobbja, az *Anyai szív* (románul *Poziția copilului*) a mindent behálózó mutyiról szól, arról, hogy mennyire elveszettek azok, akik azt hitték, kapcsolatokkal, pénzzel mindent el lehet intézni. Ha valódi baj történik, elszivárog nem csak a hatalmuk, de a magabiztosságuk is.

A cseh mozi kedvelői Zdeněk Jiráskýt, annak is egy cseh, omladozó kisvárost bemutató *Kutyatej* című filmjét emlegethetik (a városka körülbelül olyan, mint Ózd). Kissé messzebb pedig ott van az orosz Andrej Zvjagincev, annak is a *Leviatán* című filmje, amely a legdirektebben politizáló mozi az egyház és a helyi hatalmasságok összekapaszkodásáról. Ugyanakkor ez az az alkotás, amely a politika fölé tudott emelkedni. Már-már bibliai történetté magasztosul.

Ilyesfajta erősen metaforikus, a jelent is mitologikus helyszínné emelő mű nálunk nem készült. Ugyanakkor arra van példa, mégpedig Pálfi György *Taxidermia*ja, hogy a múlt válik az ősbűnök, egy mítosz terepévé. A *Taxidermia* – ha a filmes *Az ember tragédiája*nak nézzük – falanszter színe valójában technicizált korunk, a bizarr szenvedélyekben megfúló ember drámája, vagyis korkritika.

A múltfeltárásról szóló mai magyar filmek sora sem hosszú: a szintén Simó-tanítvány Miklauzic Bence tévéfilmje, a *Hőskeresők* az utóbbi idők egyik legjobb, ám alig méltatott alkotása. Hőse amerikai, aki egy magyar faluban keresi a II. világháborúban légi balesetet szenvedett apja nyomait. A velejéig romlott polgármester nehezíti a dolgát. Ez a film pontos képet ad a mai magyar vidéki viszonyokról, arról, hogy hova vezethet a múlt elfojtása, letagadása.

Az ügynökkérdést is számos munka tárgyalja, köztük remek dokumentumfilmek, mint Papp Gábor Zsigmond filmje, *Az ügynök élete,* vagy Varga Ágota *Tartótiszt*je; olyan fesztiválsikerek, mint Cserhalmi Sára *Drága besúgott barátaim* című (egyébként kissé széttartó, témafel-

vetéseit nem kibontó) munkája; de olyan sikeres műfaji filmek is, mint *A vizsga* (Bergendy Péter).

A műfaj mint keret, mint a játékszabályokat megszabó rendszer látszólag – akárcsak az irodalomban – a film esetében is alkalmas lenne arra, hogy beemeljen a történetbe politikailag fontos témákat, de a magyar filmesek mintha ódzkodnának ettől. Részben a fentebb említett okok miatt (az államszocializmus kihasználta a filmet), de mintha attól is tartanának, hogy ettől farnehéz lesz a film, hogy az alkotás által megmutatott politikai témáról szól majd a kritikai diskurzus. A legismertebb mai román film, Cristian Mungiu *4 hónap, 3 hét, 2 nap* című munkája jelentős társadalmi vitát kavart az abortuszról, arról, hogy miképpen rontotta meg a kommunista rezsim a román lányokat, a román embereket, de a film minősége, erőteljes hatása mára kioltotta ezeket a vitákat. Ahogy Mungiu következő, hasonlóképpen nagyszerű filmje, a *Dombokon túl* az ortodox egyházról, annak szerepéről – és szűkebben az ördögűzésről – folytatott vitákat.

Vagyis ha egy remekműről van szó, nem a tartalom, nem a politikai töltet marad meg, hanem az érzet, a kognitív hatás. Az, hogy milyen hipotéziseket gyártott a néző a filmet nézve, mennyire kapta el annak világa, egyáltalán, hogyan lett a filmben ábrázolt sorsok részese. Mungiu filmjei éppen azért olyan erősek, mert hőseik hétköznapi emberek, akik kiszolgáltatottjai a helyi és az országos hatalmasságoknak.

A Magyar Nemzeti Filmalap jelenleg nem egy olyan film előkészítését finanszírozza, amely várhatóan politikusabb lesz az eddigieknél. Többek között azt a kis faluban játszódó filmet, amely a romák és magyarok futballrangadójáról szól (a *Brazilok*at M. Kiss Csaba egykor neves tévés rendezi), valamint a magyar hadsereg doni tragédiáját tárgyaló Závada-adaptációt, a *Természetes fény*t (rendező: Nagy Dénes).

Eljöhet még az az idő, amikor a filmesek, a magyar filmalkotók belátják, lehet bátrabban politikai témákat feldolgozni: a téma, ha műremekről van szó, egyedi és érdekes alkotásról, önmagában nem hat ellen a néző értelmezési kedvének. A legjobb példa erre a *Saul fia*, amelynek politikai szerepe lassan eltörpül majd amellett a kérdés mellett, vajon valóban angyal volt-e – egy megtévedt angyal – Saul, vagy csupán egy sonderkommandós őrült.

"A MŰVÉSZEKNEK IS AZ A FELADATUK, HOGY MINT EMBERI TESTBEN AZ IDEGSEJTEKNEK JELEZZÉK, HOGY MI A ROSSZ A TÁRSADALOMBAN, A VILÁGBAN."
(KERTÉSZ ÁKOS)
VALAHOL
írta és rajzolta: Halmi Zsolt
VALAMIKOR EGY SOSEM VOLT VILÁGBAN.
RÉGEN FURCSA VILÁG VOLT. TE MÁR CSAK A KÖNYVEKBEN OLVASHATASZ ERRŐL. SZERENCSÉS VAGY.
NAGYPAPA, TE MINT ÍRÓ ÉS POLITIKUS, MÉGIS NÉPSZERŰ VAGY.
ANNAK IDEJÉN A POLITIKUSOKAT ÁLTALÁBAN GYŰLÖLTÉK AZ EMBEREK. DE ÉN ELSŐSORBAN ÍRÓ VAGYOK.
SZOLGÁLOM A NÉPEM, AHOGY EGY POLITIKUSNAK KELL.

"A POLITIKA ANNAK A MŰVÉSZETE, HOGY TISZTÁRA MOSSANAK VALAMIT MOCSKOS VÍZZEL. SOSE ERESZKEDJETEK LE A POLITIKÁHOZ."
(ARKAGYIJ ÉS BORISZ SZTRUGACKIJ)
EME CSODÁS ÉPÜLETBEN SOKSZOR A KORRUPCIÓ VOLT AZ ÚR.
DE EGY POLITIKUSNAK NEM AZ VOLT A DOLGA, HOGY A NÉPÉT SZOLGÁLJA?
EMBEREK BEFOLYÁSOLÁSA, KORRUPCIÓ, PÉNZHAJHÁSZÁS, VADKAPITALIZMUS, ÖNCÉLÚSÁG, KIZSÁKMÁNYOLÁS.
ELFELEJTETTÉK A GYÖKEREKET. A SPIRITUÁLIS GYÖKEREKET.

"A POLITIKAI BÖLCSESSÉG MEGKÖVETELI AZ IGAZSÁG BIZONYOS FOKÚ MÓDOSÍTÁSÁT, TETSZETŐS TÁLALÁSÁT, VAGYIS CÉLJAINAK ÜGYES LEPLEZÉSÉT." (RÉVAY JÓZSEF)
AZ EMBEREKNÉL ELŐBB-UTÓBB BETELIK A POHÁR. A TÖRTÉNELEM TELE VAN LÁZADÁSOKKAL, FORRADALMAKKAL.
A HAZUGSÁG, A MANIPULÁCIÓ A POLITIKUSOKNÁL TERMÉSZETES VOLT. A HATALOM ÉS A PÉNZ MOZGATOTT MINDENT.
ÁLLAMI ERŐSZAK A SAJÁT NÉPE ELLEN. HAZUGSÁGOK, MAJD MÉGTÖBB HAZUGSÁG, HOGY MEGVÉDJÉK A HATALMUK, ÉS BÜNTETLENÜL TERRORIZÁLTÁK A NÉPET .
EZ HAZAÁRULÁS VOLT.

"A POLITIKA KOMOLYAN VESZI A SZART, Ő IS EBBŐL ÉL. A POLITIKA NINCS MEG SZAR NÉLKÜL. HA NEM LENNE, UGYAN MIT KAVARNA." (CSERNA - SZABÓ ANDRÁS)
A DIKTATÓRIKUS RENDSZEREK MINDIG PARANOIÁSOK. ÉRTELMÜK SEMMI, MERT ÚGYIS ELBUKNAK.
TÖMEGEK MANIPULÁLÁSA EGY EMBER URALMA ALATT LEHETETLEN.
MILLIÓK HALÁLA EGY OSTOBA VEZETŐ MIATT. ERŐSZAKKAL MÁSOKRA KÉNYSZERÍTETT HATALOM.
A DEMOKRÁCIA IS HASONLÓ VOLT, DE OTT A NÉP ABBAN AZ ILLÚZIÓBAN ÉLT, HOGY DÖNTHET AZ ORSZÁGA SORSÁRÓL.
ELLENSÉGKÉPET HOZTAK LÉTRE, ÉS A BIZTONSÁGRA HIVATKOZVA MEGNYIRBÁLTÁK AZ EMBERI JOGOKAT.

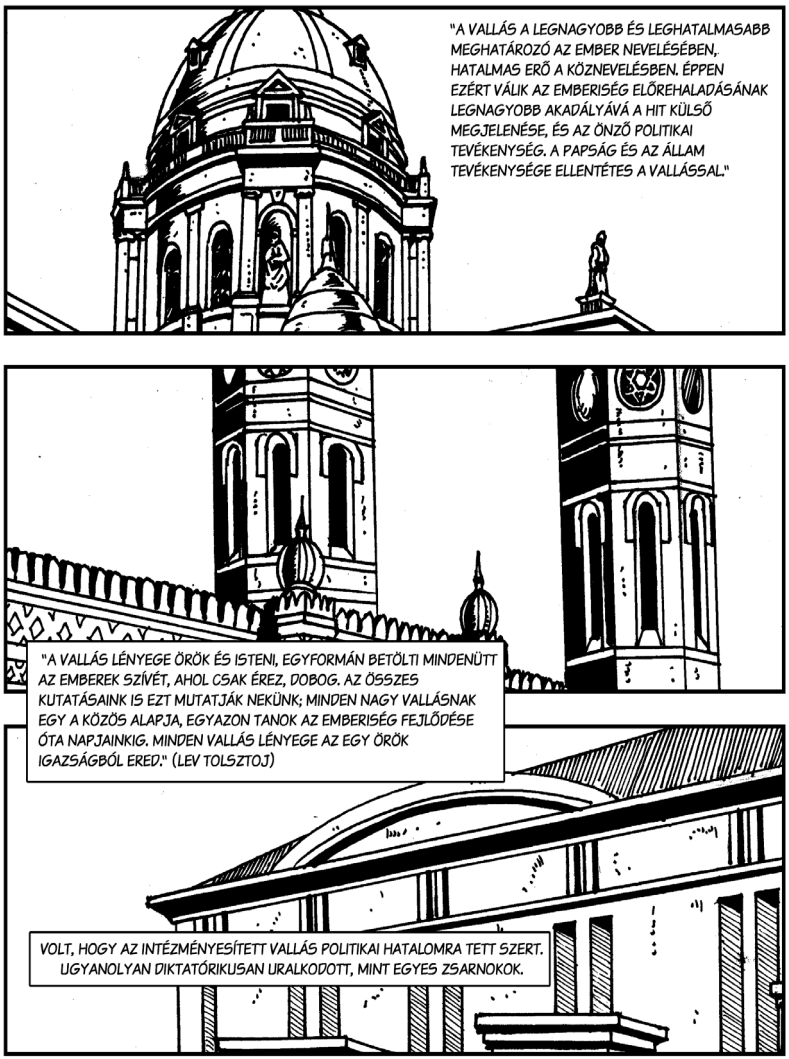
"A VALLÁS A LEGNAGYOBB ÉS LEGHATALMASABB MEGHATÁROZÓ AZ EMBER NEVELÉSÉBEN, HATALMAS ERŐ A KÖZNEVELÉSBEN. ÉPPEN EZÉRT VÁLIK AZ EMBERISÉG ELŐREHALADÁSÁNAK LEGNAGYOBB AKADÁLYÁVÁ A HIT KÜLSŐ MEGJELENÉSE, ÉS AZ ÖNZŐ POLITIKAI TEVÉKENYSÉG. A PAPSÁG ÉS AZ ÁLLAM TEVÉKENYSÉGE ELLENTÉTES A VALLÁSSAL."
"A VALLÁS LÉNYEGE ÖRÖK ÉS ISTENI, EGYFORMÁN BETÖLTI MINDENÜTT AZ EMBEREK SZÍVÉT, AHOL CSAK ÉREZ, DOBOG. AZ ÖSSZES KUTATÁSAINK IS EZT MUTATJÁK NEKÜNK; MINDEN NAGY VALLÁSNAK EGY A KÖZÖS ALAPJA, EGYAZON TANOK AZ EMBERISÉG FEJLŐDÉSE ÓTA NAPJAINKIG. MINDEN VALLÁS LÉNYEGE AZ EGY ÖRÖK IGAZSÁGBÓL ERED." (LEV TOLSZTOJ)
VOLT, HOGY AZ INTÉZMÉNYESÍTETT VALLÁS POLITIKAI HATALOMRA TETT SZERT. UGYANOLYAN DIKTATÓRIKUSAN URALKODOTT, MINT EGYES ZSARNOKOK.
A BENNÜNK ÉLŐ HIT ÉS SPIRITUÁLIS FEJLŐDÉSÜNK MA MÁR NINCS KÖZPONTILAG MEGHATÁROZVA. EGYIK VALLÁS SEM TARTJA MÁR MAGÁT JOBBNAK A MÁSIKNÁL.

"A KAPITALIZMUS EGYFELŐL MATERIÁLIS JÓLÉTET, MÁSFELŐL SPIRITUÁLIS ÖSSZEOMLÁST EREDMÉNYEZETT." (JEFFREY EUGENIDES)
AZ IGAZI MŰVÉSZET TISZTA, AKÁR A TERMÉSZET, ÉS MINDIG IGAZAT MOND.
DE SPIRITUALITÁS NÉLKÜL NINCS MŰVÉSZET. A LELKI, SZELLEMI, TESTI EGYENSÚLY NAGYON FONTOS.
RÉGEN A PÉNZ MOTIVÁLT SOK MŰVÉSZT. SZERENCSÉRE EZ MÁR NINCS ÍGY.
"ROSSZ A VILÁG? LÉGY JÓ TEHÁT MAGAD! ÜRES A LÉT? ADJ TARTALMAT NEKI! AZ EMBER SZOLGA MIND? LÉGY TE SZABAD! HÍDD SORSODAT BÁTOR VERSENYRE KI!" (KOMJÁTHY JENŐ)
VÉGE

KRITIKA

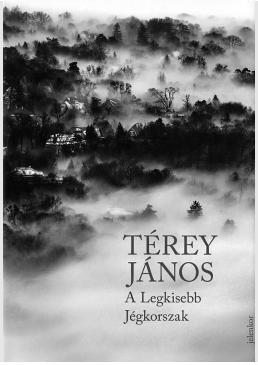

Térey János

A Legkisebb Jégkorszak

Jelenkor Kiadó
Budapest, 2015

Koncz Tamás

A JÉG HÁTÁN IS

Váratlanul, csalóka meleg után csapott le a hóvihar. A förgeteggel járó hóátfúvások országszerte autópályákat temettek be, a vihar egynapos mozdulatlanságra kényszerítette az úton levőket, a vidéki háztartásokat – több mint tízezer autós ragadt a kocsijában, hatan pedig kihűlés miatt haltak meg, és kilencvenezer fogyasztó maradt áram vagy víz nélkül.

A katasztrófa egyszerre volt természeti és morális jellegű: percek alatt vált nyilvánvalóvá, hogy a magát erősnek mutató politikai és karhatalom egyszerűen képtelen megbirkózni a húszcentis hóréteg jelentette kihívással. A megnyugtatónak szánt központi SMS („Segítünk! Ne hagyja el a gépjárművét. Ha elfogy az üzemanyaga, akkor üljön át egy másik gépjárműbe!") többórás késéssel érkezett meg, és sokszor ez volt az egyetlen hivatalos visszajelzés, a helyzet kezeléséhez pedig végül külföldről kellett hókotrókat, mentőalakulatokat kérni.

Az állam tehetetlenségét látva tömegek ébredhettek rá: nem kérhetik számon az állampolgári jogokat, létbiztonságuk csupán a békeidők illúziója – végszükség esetén pedig mindenki magáért és közvetlen környezetéért felel. A keserű, katartikus tapasztalatot a valóság, a 2013.

márciusi hóvihar adta, de az alaphelyzet annyira regényszerű, hogy Térey János teljes joggal emelhette be új kötetébe, *A Legkisebb Jégkorszak*ba is.

A szerző monumentális (több mint 600 oldalas!) verses regénye a „budai trilógia" záró darabja, ezer szállal kapcsolódik az *Asztalizene* című kamaradrámához és a 2010-ben megjelent *Protokoll*hoz is. Alapvetése egyszerű és hatásos: mi történne, ha a korábban csak „pöfögő" izlandi Eyjafjallajökull vulkán újra kitörne, a légkört megtöltő hamu pedig általános lehűlést okozna? Mi történne, ha Magyarország emiatt nemcsak 24 órára, hanem évekre a hó fogságába kerülne?

A sok „ha"-ból új világ születik: a szerző többé-kevésbé hihető alternatív valóságot teremt, ahol a jégkorszak következményeként radikálisan alakul át a magyar társadalmi és politikai berendezkedés. 2019-ben járunk, az Orbánt váltó playboy-miniszterelnök, Radák sikeresen fogja össze a szociáldemokrata és a mérsékelt jobboldali pártokat – ez új motívum, Térey korábban sosem nevezett meg valódi politikust, míg itt, ha csak egy villanás erejéig, de felbukkan Áder János és Sólyom László is.

A kiegyezés azonban csak a jéghegy csúcsán értékelhető momentum, hiszen a fagytól elgyötört országban mindennapos az éhezés, az erőszak, a fosztogatás, és itt-ott már fegyveres fundamentalisták, a „Nemzeti Cserkelők" is berendezték hadállásaikat. A széthullás napjaiban csak a legfelsőbb kör tagjai érezhetik magukat viszonylagos biztonságban: azok a figurák, akiket Térey utóbbi regényeiből már jól ismerhetünk – újra főhős lesz Mátrai Ágoston, az egykori protokollfőnök, feltűnik az egyre megviseltebb Labancz Győző, az *Asztalizene* beképzelt étterem-tulajdonosa, valamint Szemerédy Alma ügyvédnő. És még megannyi, teniszpályákról, luxusfogadásokról megismert mellékszereplő, akik most nexusaik, vagyonuk fedezékéből figyelik az általános, a Svábhegyet, a Rózsadombot is megközelítő agóniát.

Térey tehát ismét a színpadra vezeti a régi csapatot, a kiégett, cinikus, önnön ürességüktől megcsömörlött újgazdagokat: *A Legkisebb Jégkorszak*ban nem a katasztrófahelyzet a megdöbbentő, hanem az, hogy hősei tizennégy év után változatlan spleennel töltik napjaikat. A budai elit most külföldi utazások híján a Normafán síelget, unalmas hegyi bálokon ad pofavizitet; ami a hegy lábánál még élet-halál harc, az napjainkban áramszünetté csitul. Apróbb változások persze akadnak: van, aki lecsúszik, más válásba menekül – előrelépést egyedül Mátrai Ágostonnál látni, aki konzuli aranyéletét, odüsszeuszi bolyongásait feladva családot alapít.

Az események jó részét az ő perspektívájából ismerhetjük meg, ami sok izgalmat nem, legfeljebb polgári örömöket, szépen formált tájleírásokat tartogat: összebújós délutánok a várandós feleséggel, Fruzsinával, kiadós séta a Széchenyi-hegy hópaplan fedte erdei ösvényein. Ide éppen csak beszűrődik a külvilág zaja, a baljós hírek tompítva, bár szorongást keltve érkeznek meg – és ez valahol mélyen dühítő. Amikor a pletykák arról szólnak, hogy százan fagynak meg Budapesten, a pesti boltokat éhezők csapatai fosztogatják, a konzuli család éppen baconos paprikás-tejfölös rácpontyot vacsorázik, és azon nyafog, hogy nekik „túl vastag az alföldi iskola" (341) vagy az étolajban sütött halszelet. Megtehetik, az erő és a kifinomult ízlés velük van, mindenki más boldoguljon, ahogy tud.

A sznob, a vészhelyzet ismeretében cinikusnak tűnő kijelentésekben ott feszül *A Legkisebb Jégkorszak* alapvető ellentmondása – és ez a szerzői hozzáállásra is érvényes. Térey János újra és újra rámutat a budai burzsoázia felszínességére, ironikus popkulturális utalásokkal bizonyítja az életforma csillogó üresség̈ét, de azért tűzön-vízen, három köteten át is kitart mellette, mintha hőseihez hasonlóan neki is büdös lenne a „lenti világ". A regény jellemzően Buda-központú, Pest csak néhány elrettentőnek szánt jelenet háttere, a vidék pedig csak az utalások szintjén szerepel benne – főként akkor, amikor a településeket, utakat elzáró hóförgetegek kerülnek szóba.

Lehet ez tudatos provokáció – vagy „koncept", ahogy egy affektáló Térey-hős mondaná –, de ettől még öncélú marad. Míg az *Asztalizené*ben telitalálat volt az új arisztokrácia leleplezése, a trilógia zárókötete már olyan, mintha a *Szomszédok* svábhegyi változatát néznénk: csupa elhasznált arc, mindenki megvolt már mindenkinek – az élmény pedig az olvasóknak, többször is.

Ráadásul a szerző az elitista narratívával milliók szenvedéstörténetéről mond le. Egy olyan drámáról, amely már most, hóvihar és szükségállapot nélkül is ott bugyborékol a fedő alatt, Borsod reménytelen falvaiban. A lehetőség felismeréséhez nem lett volna szükség lakkcipőt besározó terepszemlére, elég meghallgatni Funktasztikust, a mezőkövesdi rappert: egyetlen száma többet mond el Magyarország jelenéről és jövőjéről, mint ezer elnöki pohárköszöntő.

Az odavetett társadalmi háttér egyenes következménye, hogy később nem lesz hiteles a káosz ábrázolása sem. Kár, hiszen Térey alapvetően jól fokozza, adagolja a feszültséget, többek között azzal, hogy nyugtalanító párhuzamot teremt a természeti és társadalmi jelenségek

között. Már a nyitány, az Eyjafjallajökull leírása sokat sejtet: „Vadvíz vájta mélyedések a múltból, / finom redők a csonkakúp falán: / »A megkövesedett forradalom!« / Mátrai dörzsölte a tenyerét: »Figyeld meg, / Egyszer majd a Börzsöny is kitör!«" (70)

A romlás szintén természeti formában jelentkezik a Normafa környékén: az erdei vaddisznók egyre kétségbeesettebben kutatnak élelem után, és már az embertől sem ijednek meg. „Nyomulnak és csak néznek, vizslatnak, szimatolnak, / Egyre csak néznek, apró, elkerekedő szemmel, / Vizslatnak makacsul, karakánul kérnek, / Mit kérnek: KÖVETELNEK, / KÖVETELNEK" (166) – idézi fel Mátrai Ágoston a vaddisznókkal való találkozást. A csordában nem nehéz felismerni a jussát követelő tömeget, hiszen a vadkanok mellett csavargók és a nemzeti fundamentalisták portyáznak a hegyvidéken.

Az allegória aztán valósággá válik – a fegyveres szélsőségesek egy pesti merénylet után Budán is lecsapnak –, de több száz, nagyjából eseménytelen oldalnak kell leperegnie, amíg idáig eljutunk. Ráadásul a fundamentalisták bemutatása, az akciók leírása sem sikerült túl valósághűen: *A Legkisebb Jégkorszak* elitizmusát jellemzi, hogy még felkelői is kiugrott értelmiségiek, vegyészmérnökök, egykori külügyérek – véletlenül sem melósok, bűnözők, mint '56-ban Falábú János és szabadcsapata volt. Ráadásul egyszerre vallják magukat anarchistáknak és sámánhitű nemzeti fundamentalistáknak, miközben pont ez a két szélsőség soha nem férhet meg közös szekértáborban.

Az ellentmondást nem oldja fel az sem, hogy Térey fantasztának, naiv fiúknak állítja be a felkelőket – épphogy hitelteleníti a regény akciósvonalát. Néhány tapasztalatlan ábrándozó ugyanis nem lenne képes rajtaütni őrzött állami objektumokon, fegyveres ügynöknőt juttatni a miniszterelnök magánpartijára – mindezt terrorkészültség idején (!), mikor köztudott, hogy a merénylő a Parlamentben, de egy szimpla bírósági beléptető kapunál sem úszhatná meg a teljes detektoros átvilágítást.

Az aránytalanságok miatt a felkelés, de még a fagy miatti szükségállapot is csak elmosódó háttérnek, nyomasztó, elnagyolt színpadi díszletnek tűnik. A fókusz a *high society* mindennapjain marad: a márkás estélyi, a miniszterelnök selyemfényű Aston Martinja, a celebbé avanzsáló meteorológus Aviator napszemüvege jóval fontosabbnak tűnik, mint hogy hányan vesztek éhen Észak-Magyarországon.

Térey János tobzódik az ilyen részletekben, mert a részlet maga az élet – ebben a tekintetben *A Legkisebb Jégkorszak* monumentális, lenyű-

göző vállalkozás. A szerző ugyanolyan műgonddal ír körül egy tizenöt fogásos lakomát, mint a jégpáncél borította tájat, de akár egyetlen hósipkás faágat is. A tél tucatnyi – hívogató, félelmetes, fásult vagy fenséges – arcát villantja fel; ez és a békebeli erdei barangolások leírása a regény egyik nagy erénye. Térey a kötet előzményeihez illő, letisztult szabadverset használ – stílusa köznapian emelkedett, bár kissé monoton, hiszen minden szereplő ugyanazt a hangnemet használja, legyen szó a miniszterelnökről, egy hókotró vezetőjéről vagy az eseményeket a háttérből értékelő Mátrai Ágostonról.

Ha volt valami értelme az úri világ újraélesztésének, az Mátrai személyiségfejlődése lehetett. A *Protokoll*ból megismert, Anyegin-szerű karakter a kötet végére reményt és célt talál az életben. Apaként újra van miért élnie – továbblép, és végső soron ki is kerül közegéből, egyúttal a regény teréből is.

Kérdés, hogy távozásával nyolc év után lezárul-e a budai elit önismétlő szüzséje, amely valójában az *Asztalizene* óta nem tudott újat mutatni – esetleg talál még újabb fogást a témán Térey. Én nem látok ilyet: a budai arisztokrácia sokadszorra köszöni, megvan, a jég és lakosság hátán is megél, unott jólétük krónikája már eddig is tekintélyes helyet foglalt el a könyvespolcokon.

Gerőcs Péter

Győztesek köztársasága

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2015

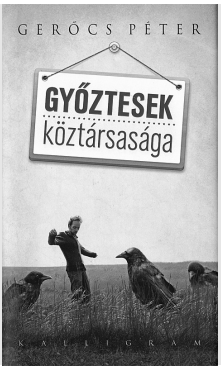

Mizsur Dániel

ISMERŐS LÁTLELET

Első, *A betegség háza* című regénye után Gerőcs Péter egészen más témához és elbeszélői technikához nyúl. A grafomán mizantróp magába szippantó feljegyzéseit követően most egy narcisztikus figura alakulástörténetét követhetjük nyomon. A *Győztesek köztársasága* a legutolsó tanúvallomáson is túl voltaképpen lezáratlannak minősíthető krimi, amely szintén nem kecsegtet semmi jóval.

Míg *A betegség házá*ban nem tudtunk szabadulni az önelbeszélő szuggesztív szólamától, addig legújabb regényében a főhős, Vincze Sámuel életéhez csak anyja, szerelme és munkatársai elbeszélése révén férhetünk hozzá. A különböző nézőpontok szükségszerűen különböző igazságokat hordoznak, már csak azért is, mert a hét személytől származó tanúelbeszélések kronológiai sorrendet is mutatnak. Így nemcsak a változó nézőpont lesz az, ami megakadályozza Vincze Sámuel személyiségének megértését, hanem az idő és a benne foglalt folyamatos változás-alakulás is. A megértés viszonylagosságát jól példázza, hogy több elbeszélő is kijelenti: bizonyosan ő ismerte legjobban a főhőst, mígnem a rá következő szövegrészek egyes állításai kétségbe vonják ezen kijelentések érvényességét. Az elbeszélői nyelvezetek hitelesen vonatkoznak alanyukra, ezen keresztül pedig Vincze Sámuellel való kapcsolatukra, megteremtve a regény különbözőségében is egységes nyelvét. Ebből az egységből talán csak a titkárnő, Andrea modoros, a beszédhelyzetet túlbiztosító meg-

szólalása lóg ki, de ez sem nyelvi minőségében és hitelességében, hanem információs többlettartalma felől nézve aránytalanul hosszú terjedelme miatt.

Vincze Sámuel hangsúlyozottan *alakulás*- és nem fejlődéstörténete – anyja visszaemlékezésén keresztül – gyermekkorától indul, amely elbeszélés egy nyomozó kérdéseire válaszként érkező múltelbeszélés. Ez a természeténél fogva kérdés-válasz felépítésű, de dialogikusnak mégsem nevezhető alaphelyzet határozza meg a regényszöveg egészét, hiszen a kihallgatás szövegjegyzeteinek fókuszában egyazon alak áll, a szituáció pedig már magában foglalja a bűntény minden regényrészletre kiterjedő árnyékát-gyanúját, mindvégig fenntartva az olvasó főhős iránti határozott gyanakvását. Vincze Sámuel kamaszkorától fogva furcsa, különc, koravén személyiség, aki igen hamar a honi színházi szcéna prominens és meghatározó alakjává növi ki magát: a jelentős színházi múlttal rendelkező rendező, Pusztai által létrehozott alapítvány ügyvezetője, kreatív menedzsere, számos szimultán futó hazai és európai művészeti-társadalmi projekt felelőse és koordinátora. Élete az elbeszélés kezdetétől fogva kaotikus, titkokkal teli: egyik nap a regnáló kormány ellen szervez tüntetést, másik nap politikai balettperformanszt Bukarest főterén. Igazi kultúrforradalmár, már ami a habitusát illeti, hiszen jelentékeny hatást nincs módja és eszköze elérni. Viszont nem is ez az elbeszélések fő kérdése, igaz, a tanúként beidézett szereplők mindegyike azt az érzést erősíti bennünk, hogy minél több minden kerül felszínre, annál több minden marad homályban Vincze Sámuel életét illetően. Alakja így – hangsúlyozottan az elbeszélésekből kibomlóan – egydimenziós, mindenki *egy*ként látja, miközben – eltűnéséhez hasonlóan – feltáratlanok maradnak személyiségének és tetteinek igazi mozgatórugói, és ez nem a regényíró teljesítményének kritikája, hanem jelen esetben szükségszerű velejárója a karakter hiteles ábrázolásának.

Az elbeszélések beszédhelyzetét Vincze Sámuel kibontakozó alakja támasztja alá. A sokat tapasztalt, ám talán már kiégett Pusztai például így vélekedik Samuról: „Ő életem legnagyobb csalódása" (44), közeli munkatársa pedig hazudozásra hajlamos személyiségként írja le. Gerőcs hitelesen teremti meg a megbízhatatlan, ellenszenves és narcisztikus figurát, aki iránt egy másodpercre sem ébred rokonszenv vagy elismerés, sem az olvasói, sem az elbeszélői megítélésben, hiszen közvetve vagy közvetlenül, de mindegyik tanú-elbeszélő voltaképpen elszenvedője Samu személyiségének. Nem véletlen, hogy aki közelebb kerül hozzá, általában mind kórházban végzi. Érdekli az emberi szenvedés – főként

a tömeges emberi szenvedés – és a halál, de együttérzése és érdeklődése nem igazságérzetből fakad, hanem a humánumot mellőző puszta amorális kíváncsiságból.

Forradalmi elképzelései közül legfontosabb a tökéletes állam megalapításának eszméje, amely célja és mércéje szerint nem kevesebb, mint az egész emberi nem általános boldogságának megvalósítása. Ez a művészeti-politikai program voltaképpen az emberiség újjáépítését jelenti, egy radikálisan új világ megteremtését, amely szépen lassan egy válogatott lakosságú, önfenntartó mikroközösségből nőné ki magát és lépne a globalizálódás útjára: „Képzeljetek csak el egy magyarországi félreeső kis falut, amit mi építünk. Castingolunk embereket. Fiatal párokat, gyerekes, vagy gyerektelen családokat. Fölállítjuk tehát a szempontokat, hogy mik egy mikro-társadalom fundamentumai; építész, filozófus, kultúra-csináló, matematikus, tanár, térképész, ésatöbbi. […] Ne feledjük el, hogy kik lennének itt! A legjobbak. Ebből értelemszerűen következik az is, hogy hihetetlen termelékeny lenne a mi kis köztársaságunk. […] Gondoljunk csak bele! Nem a véletlenszerűségek és a betegségek fogják megszabni az emberi populációt, hanem az emberi döntések. Nem a nélkülözésből fakadó kényszerek szabályoznak, hanem a tiszta emberi szellem. Megszűnik a túlnépesedés, visszaesik a hazugság, a lopás, a bűnözés, a kultúra ettől fogva mást fog jelenteni, mint a Földön korábban bármikor" (63).

Ezt a homályos és naiv elképzelést „a győztesek köztársaságáról" – annak ellenére, hogy Vincze Samu éppen a gyakorlati megvalósítása mellett ágál – már csak megvalósulásának időbeli távlatai miatt is utópiának kell neveznünk. Dédelgetett programját politika és művészet kontaminációjaként értelmezi, amelynek során végre lehetőség nyílna „az édenkert kerítését újra körberakni, és az arra érdemes telepesekkel a boldogság reális, kézzel fogható fizikai valóságát meghonosítani" (155). Forradalmi törekvéseit szerény bevallása szerint Nobel-díjjal méltányolná, és saját szerepét álságosan eljelentéktelenítve egyszerű médiumként jelöli ki, aki vagy amely az „emberiség felülemelkedésének új lehetőségéről" (154) ad számot: „Én Vincze Sámuel vagyok, aki a pokolban készül elültetni az édenkert magvait" (151).

Adott tehát egy művészeti-társadalmi-politikai vízió, amely azonban nem marad megvalósítatlan, mosolygást keltő elméletként az alapítvány irodájának valamely eldugott szekrényfiókjában. Közvetetten, de éppen ez a tény hozza létre a regény szövegtestét, hiszen az utolsó megszólaló elbeszélése a győztesek köztársaságának *in concreto* megvalósulásáról ad

számot. Ebből értjük meg, miért is a kihallgatás a regényben megszólalók beszédhelyzete, hiszen Vincze Sámuel rejtélyes körülmények között eltűnik, nem tudni, életben van-e egyáltalán. Már maga a „castingolás" folyamata is gyanút keltő: titkosszolgálati-karhatalmi módszereket idézve monitorozzák a kiválasztott személyiségek publikus és magánéletét egyaránt; az új kezdetet általában kiégett, elvált vagy testi fogyatékossággal élő értelmiségiek jelentenék, akiknek nem is oly nagy áldozat elhagyni zátonyra futott életüket. Maga a telep sem hordozza magában egy boldogabb élet lehetőségét, infrastrukturálisan elmaradott táborról lévén szó, amely kerítéssel van körbevéve, természetesen a szomszédos Szlovákiából átkószáló farkasokkal szembeni védelem eszközeként.

Ideológia és valóság, elmélet és gyakorlat köszönő viszonyban sem állnak egymással: az ellátás akadozik, a boldogabb, önfenntartó élet alapjainak lerakása még meg sem kezdődik igazán, mielőtt a vállalkozás teljes kudarcba fullad. De a hangsúly talán nem is a bukott projekten van, hanem azokon a reakciókon és magatartásmintákon, amelyeket a program rövid idejű, de annál zsarnokibb és karhatalmibb működésmódja tár elénk. A telepet nem lehet elhagyni, az e szabály ellen felszólalókat (kevesen vannak) hamis retorikával próbálják eljelentéktelenníteni és illegitimmé tenni. A növények ültetéséről a Rákosi-korszak hangulatát idéző propagandafilm készül – érdekes és rémisztő, hogy mindez egyetlen „lakónak", a regényben utolsóként megszólalónak tűnik fel csupán: „Ti nem furcsálljátok, hogy egy társadalmi modellhez magasan képzett embereket válogatnak össze? Nem emlékeztet ez titeket valamire? Nem furcsa, hogy be vagyunk zárva? Hogy nincs szabad kijárás? Vagy az, hogy nem lehet ellentétes platformra helyezkedni? Nem furcsa nektek ez a film, amit az előbb levetítettek? Bennetek ez semmilyen emlékképet nem idéz meg? Ne haragudjatok, nem akarlak bántani titeket, de nekem a hallgatásotok, a beletörődésetek is iszonyú és félelmetes" (251).

A program beletörődőket, megalkuvókat (András) és ellenállókat szül, mintegy kialakítva a karhatalmi szervezet felépítését. Mindez alig pár kilométerre Recsktől. A regény mégsem negatív utópia, értünk egyet a fülszöveget író Tóth Krisztinával, hiszen nem a projekt bukása a szöveg legfőbb jelentése, hanem a figurák széttartó és lelepleződő élete – nemcsak a telep kerítésén belül, hanem a ma Magyarországán. A *Győztesek köztársasága* tehát széles körű kritika. Kritikája a telep munkatáborra emlékeztető módszereinek és terminusainak („közmunka", „munkabrigád" – tegyük hozzá, nem csak a telepről hangzanak ismerősnek ezek

a szavak), ugyanakkor a telepen kívüli politikai-társadalmi közegnek is, amely lehetőséget adott egy ilyen vízió konkrét megvalósítására. Így a regény kritikája nemcsak a győztesek köztársaságát vagy Vincze Sámuelt érinti, hanem a kórházba jutottakat, a kiégett rendezőt, az öngyilkost, a honi színházi világot egyaránt. A győztesek köztársasága néven futó projekt csak szimbóluma annak a hangsúlyozottan értelmiségi réteg kudarcának, amely egyfelől részt vesz a projekt gyakorlati kivitelezésében, másfelől amely előzetesen bemutatásra kerül Vincze Sámuel körül. És kudarca természetesen magának Vincze Sámuelnek. A *Győztesek köztársasága,* immáron mint kötetcím, így vonatkozik egy társadalmi rétegre és annak életére-közegére (egy egész országra), természetesen az irónia révén megvonva tőlük a méltányosság és a megértés bármiféle – szerzői és olvasói – szándékát és lehetőségét. A fikció ugyan fikció marad, de mindez talán túl ismerős: demokráciánk tapasztalata, a „győztesek" „köztársaságának" látlelete.

Bartis Attila

A vége

Magvető Kiadó
Budapest, 2015

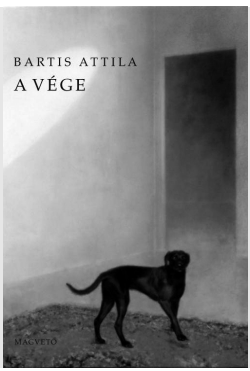

Dobás Kata

SZABADON

Bár léteznek magyar sikerkönyvek, mégsem túlságosan gyakori eset, hogy a kultikus beállítódást és nyelvhasználatot egy könyv megjelenésével szinte egy időben érhetjük tetten. A kultusz, bár kétségkívül van pejoratív konnotációja, jelen kritikában nem negatív előjelű, hanem

pusztán egy társadalmi-kulturális jelenség leírása. Ha nem is vesszük sorra az összes eddigi reakciót Bartis Attila *A vége* című regénye kapcsán, már a Kemény István által jegyzett fülszövegből is világosan érzékelhető a kultikus nyelvhasználat, hiszen annak írója az olvasókról mint rajongókról beszél.

Ennek a kulturális gyakorlatnak az egyik fontos ismérve, hogy a szerzői életút kiemelt értelmezési szempontként jelentkezik. Bartis Attilát tehát éppen ezért nem véletlenül kérdezik a különböző könyvbemutatókon műve önéletrajzisága felől, vagyis arról, hogy az ő személyes életéből milyen eseményeket emelt be a regénybe. A szerző egyébként rendre elhárítja ezeket a kérdéseket, és próbálja más megvilágításba helyezni a problémát – azzal például, hogy fikció és valóság kérdését nem tartja egyértelműen különválaszthatónak, sőt magát a kérdést tartja értelmetlennek.[1]

Sajátos vonás továbbá a kritikai és irodalomtudományos nyelv kritizálása is, melyet a kultikus nyelvhasználat alkalmatlannak minősít a mű megértésére, a maga olvasatát ennél sokkal „mélyebbnek" és ezen kívül/felülállónak tartva. Nem csupán arról van itt szó, hogy az adott műalkotás kiemelt helyet kap a kulturális életben, vagyis sikeres, és nem is arról az idejétmúlt megkülönböztetésről, amely különválasztja a naiv, köznapi és a profi olvasókat. Sokkal inkább arról a kulturális gyakorlatról beszélhetünk ez esetben, amely praxis mivoltának köszönhetően a társadalmi igényekről és a szociokulturális működésmódokról is árulkodik. Vagyis korántsem arra az igencsak leegyszerűsítő és egyben nagy – a „szakma" felől érkező – önhittségre gondolok itt, amely a probléma áthidalását az úgynevezett „tudományos népszerűsítésben" látná, hanem arra, hogy vannak olyan, a társadalom felől érkező igények és kérdések, amelyekre az irodalomtudomány és -kritika jelenleg nem képes releváns válaszokat megfogalmazni. Amíg ugyanis az irodalomtörténészek és kritikusok távolságot tartanak ezektől a kulturális gyakorlatokat is érintő kérdésektől, addig igenis relevanciája és fontossága van bármely kultikus megnyilatkozásnak akár ezen, akár más irodalmi szöveg kapcsán, hiszen az éppen a párbeszéd hiányáról és egyáltalában valamilyen társadalmi hiányról árulkodik.

A kultikus beszédmód egyik konkrét megjelenési formája a füveskönyv-szerű idézgetés, vagyis különféle meglátások kontextus nélküli

1 Például Barcza Katalin, *„Nem hiszek a fikcióban" – Bartis Attila új regényének bemutatója*, Gittegylet.com 2015. december 19., http://gittegylet.com/2015/12/19/nem-hiszek-a-fikcioban-bartis-attila-uj-regenyenek-bemutatoja/.

kiemelése (és esetlegesen a szerzőnek tulajdonítása), valamint annak figyelmen kívül hagyása, hogy ezt az adott műben ki mondta kinek és milyen szituációban. Kétségkívül Bartis regénye erre már csak szerkezete miatt is igen alkalmas: a töredezettség, a nagyon rövid részekre tagoltság erre többféleképpen is lehetőséget teremt. A másik fontos jellegzetessége mindennek az életmű egységként való érzékelése, amely a különböző szövegeket összekapcsolja, jelen esetben *A nyugalom* és *A vége* című regényeket: „úgy voltam vele, hogy ehhez a saját képzeletemen kívül a világon senkinek sincs köze, nemhogy Alföldi Róbertnek meg Udvaros Dorottyának. És azt hiszem, ebben valahol Bartis is egyetért: »Ha kell, felszerelek még húsz biztonsági lakatot az ajtóra, ha kell, azt hazudom a szomszédoknak, hogy köszönöm, jól vagyunk, de abba, hogy mit írok egy ánégyes papírra, abba nem szólhat bele senki a kibaszott világon.« Teljesen érthető, engem viszont cserébe semmi más nem érdekel azon kívül, ami a papíron van. Ezért nem követtem, hogy mi történik a szerzővel, és ért meglepetésként az új regény megjelenése. Az utóbbi hetekben aztán láttam Bartis-tévéinterjút, és voltam egy könyvbemutatóján is, de főleg csak arra jutottam, hogy amikor *A nyugalom* főszereplője elmeséli, hogy neki szenvedés a nyilvános szereplés, az elég őszinte pillanat a regényben."[2]

Éppen a fentiek miatt talán nem érdektelen és indokolatlan megnézni magában a regényben, hogy az elbeszélő hogyan viszonyul az ilyen típusú kultikus beállítódáshoz, illetve ahhoz a társadalmi és kulturális rendszerhez, amelyben a saját művészete helyet kap. Nem indokolatlan ez már csak azért sem, mert az elbeszélő fotográfus, és munkáinak sorsa, az, hogy miként viszonyul a saját alkotásaihoz, korántsem lényegtelen kérdés Bartis regényében.

Szabad András élete vége felé úgy dönt, hogy megírja visszaemlékezéseit. Naplószerű összefoglalásának olvasásakor ezért egyértelműen egy utólagos, visszaemlékező pozícióval kell számolnia az olvasónak – figyelembe véve ennek összes jellegzetességét, hiányosságait és esetleges kiegészítéseit. A retrospektív nézőpontnak több narrációs hozadéka is van, ami elsősorban a párbeszédek leírásában jelentkezik. Bartis regényét olvasva könnyen lehet az az érzésünk, hogy nem is párbeszédeket, hanem ezek esszenciáját olvassuk, amelyek időnként valóban irritálóan hatnak. A tizennyolc éves Szabad András megszólalásai nemhogy nem tűnnek reálisnak, de egyenesen szentenciózusan hatnak

2 Plankog, *Anyám, apám, Hitler, Sztálin és Imolka,* 444.hu 2016. január 27., http://444.hu/2016/01/27/anyam-apam-hitler-sztalin-es-imolka.

például a tanárnőjével való párbeszédben: „Ha szeretné, kibírom, mondtam. / Szeretném. / Miért? / Például, mert egyébként kirúgják. / Igen, az lehet. / Magának mindegy? / Most már nem. / Köszönöm. / Én is. […] Egyszer muszáj feleltessem. Ha én kibírom, kibírja maga is. / Az igaz, csak nem biztos, hogy fordítva is igaz lenne. / Ilyen biztos benne? / Igen. Na szaladjon, mert elkésik, Selyem Adél" (99). Ilyesmit egyrészt csupán visszamenőleg lehetséges így leírni, másrészt azt sem érdemes figyelmen kívül hagyni, hogy az elbeszélő vérbeli fotográfus, aki elsősorban portrékat készít. Sajátos világlátása miatt lehet arra következtetni, hogy több esetben nem a valóban lejátszódott párbeszédről van szó, sokkal inkább annak esszenciájáról, arról, ami akár el sem hangzott, de lényeges elemei ezek voltak, illetve a dialógusban az elbeszélővel társalgó egyént a fotográfus így „látta" és látja jelenleg az emlékeiben. Vagyis az elbeszélő nyelve a fotográfia nyelve, úgy emlékezik és ír, ahogy fotóz: „Azt mondtam, a kezéről szeretnék egy képet készíteni. Nevetett, megkérdezte, és mit csináljon a kezével? Azt mondtam, teljesen mindegy, úgyis pont olyan lesz, mint amilyennek én látom" (558). Az, hogy mindez irritálónak, sőt bosszantóan kimódoltnak hat,[3] elsősorban annak köszönhető, hogy az olvasónak az lehet az érzése: az elbeszélő a másik személy „arcába mászik". Képiség és nyelv kapcsolata ennek az eljárásnak köszönhetően igen sajátosan valósul meg, és a másik emberhez való közelség éppen ezért nem is egyértelműen pozitív, sokkal inkább a kiszolgáltatottság érzetét kelti. Szabad András fotográfiáinak minden esetben megvan a maguk története, szinte a fényképek történeteként is lehet olvasni a regényt. Amikor az elbeszélőhöz egy vak nő megy el igazolványképet készíttetni, egyszerre válik világossá a kiszolgáltatottságnak és ennek a sajátos látásnak a kapcsolata, amelynek éppenséggel pont a fizikai látáshoz nincsen sok köze: „A szememből mennyi látszik? / Semennyi. Árnyékban van. Teljesen. […] Kár, hogy soha nem fogom látni. / Anélkül is tudja, hogy milyen, mondtam. /

3 Ugyanezt érzékeli (és valószínűleg fogja még érzékelni jó pár kritika), noha más következtetésekre jutva Takács Éva is: „Hiába érthető meg minden másból Szabad András nőkhöz való viszonya, az ezeket illusztráló párbeszédek egyszerűen zavarba ejtőek, modorosak, még akkor is, ha figyelembe vesszük, hogy a retrospektív elbeszélésben egyfajta akkori lenyomat érzetét keltik, látszólag mindenféle reflexió nélkül. (Erre példa *[a múzeumban]* című rész a könyv 115–121. oldalán. A Selyem Adéllal történt beszélgetésben a kinyilatkoztatások és magától értetődőségeknek tűnő kijelentések szépen prezentálják a fent említett problémát.) A szöveg ezeken a helyeken megbicsaklik: a fényképszerű elbeszélés itt kudarcot vall, bár valószínűleg ezeknek a megjelenítési eszköze már nem a kép, hanem véleményem szerint talán inkább a film lehetne." Takács Éva, *„Minden mostban benne van a hajdan"*, Ambroozia.hu 2015/6., http://www.ambroozia.hu/index.php/kritika/bartis-attila-a-vege-cimu-regenyerol.

Az igaz, mondta" (403). A képek tehát nem eleve műalkotásnak készülnek, Szabad Andrásnak nem célja, hogy egy meglévő kulturális vagy éppenséggel kultikus rendszer részeseivé tegye őket. Egyetlen ilyen típusú próbálkozása van, amikor szerelme fényképeit kívánja nyilvánosan, fényekkel megsemmisíteni – a hatványozottan egyéni azonban nem bizonyul működőképesnek egy közösségi, kultikus térben, így a kívánt hatás elmarad: „A tévések idegeskedtek, hogy ezt így nem lehet rendesen felvenni. A műcsarnokos fiú szaladgált körbe, hogy VHS-re dokumentálja. Egy újságírónő megkérdezte, hogy akkor ennek a kiállításnak vége is, vagy holnap lesz újra. Mondtam, hogy nem lesz. Veszettül bántam az egészet" (581).

Bartis regénye és annak fogadtatása tehát mindezeket figyelembe véve sok mindenről árulkodik. A kultikus beállítódás felől érkező egyértelmű igénynek tarthatjuk azt a fajta sajátos szabadságigényt, amelynek megfelelőjét a regényben Szabad András életének – már csak a neve miatt is – elsődleges törekvéseként azonosíthatjuk. A szabadság „helye" tehát kétféle lehetőségként mutatkozik meg a regényben: a kapcsolatokban/szerelemben és a művészetben.

Az egyén művészete mintha attól tudna egyénivé válni, hogy nem válik részesévé a társadalmi és eszközévé a politikai működésmódoknak. Persze naivság lenne azt feltételezni, hogy a művészetnek nincs meg a mindenkori közege, amelyben érvényesülnie vagy csak pusztán megmutatkoznia szükséges, az azonban már másik kérdés, hogy ezekben mennyi szabadságot hagy meg magának és milyen mértékben engedi át magát a rendszernek. A könyv végén, amikor már az 1989-es események zajlanak, az elbeszélő leírásában nyíltan vállalja, hogy az eufória rá is nagy hatással volt. Azonban amikor egyik barátja arra kéri, hogy lépjen be (az nem derül ki, hogy hová, nyilván valamilyen pártba), akkor erre az elbeszélő egy halott nő fényképének felmutatásával, vagyis a művészi szabadsággal válaszol: „Nos, én ugyanígy vagyok az eszközeitekkel, mint te most ezzel a képpel. Neked egy ponton túl az én szabadságom sok, nekem a tietek. […] Nem akarlak megbántani, András, de ez nekem akkor is kegyeletsértés, ha te készítetted őket. Pedig orvos vagyok. Ennek semmi köze az alkotói szabadsághoz. / Az könnyen meglehet. Csak hát én azzal kezdtem a fényképezést, hogy kegyeletet sértettem. […] Pont ezért nem is igyekszem a kétes szabadságom kétes kritériumait rátukmálni senkire" (564). Vagyis úgy tűnik, Bartis regénye nem ad túlságosan pozitív képet a politikai rendszerek működésmódjáról, mivel annak lehetőségét veti fel, hogy tulajdonképpen mind-

egyik ugyanolyan módszerekkel él – és ezért az elbeszélőnek egy teljesen más rendszer, a művészet szabadságlehetőségei tűnnek élhetőnek.

Szabad András visszaemlékezéseiből az látszik, hogy az elbeszélő számára a szabadság kérdése állandó dilemma, s ha valamitől, talán éppen attól válik szabaddá a regény végére, hogy már nincsenek végleges, elvi alapon működő válaszai, hanem mindig az adott szituációkra, jelenségekre próbál a lehető legkorrektebb és egyben a saját szabadságát megtartó választ adni, vállalva ezzel az egyéni és a művészi bukás lehetőségét is. Ez pedig kétségkívül egy olyan lehetséges válasz a szabadság kérdésére, amely nem csupán az egyéni, de a közösségi és a társadalmi szabadságérzet problémáját is érinti.

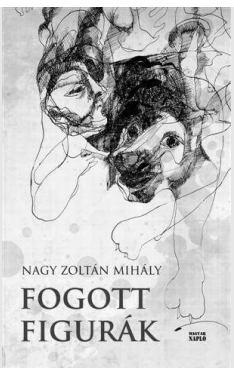

Nagy Zoltán Mihály

Fogott figurák

Válogatott és új novellák

Magyar Napló – FOKUSZ Egyesület
Budapest, 2015

Csuka Botond

PAPÍRMASÉ FIGURÁK

Minthogy a határon túli magyar nyelvű irodalmak közül talán a kárpátaljai irodalom távoli, hermetikus világa a legkevésbé ismert az olvasók körében, az, hogy Nagy Zoltán Mihálynak újabb kötete jelenik meg Magyarországon, mindenképpen üdvözlendő. A szerző legismertebb munkájának, *A sátán fattya* regénytrilógiának a megjelenése után Nagy kisprózai munkássága is könnyebben hozzáférhetővé válik, s mivel a *Fogott figurák* korábbi novellásköteteiben (*Fehér eper,* 1988; *Az idő súlya alatt,* 2001; *Az árnyék völgye,* 2013) megjelent írásai mellett újabb

szövegeket is tartalmaz, megkockáztatható az az állítás, hogy a kötet rálátást biztosít e munkásság egészére. A kérdés tehát az, képes-e helyet találni magának ez a prózavilág ebben a szélesebb térben, azaz képes-e elevenen hatni e prózapoétika a szövegek más tradíciók és elvárások mentén szerveződő olvasatai során?

Nagy Zoltán Mihály elbeszéléseinek univerzuma szembeötlően távoli, idegen: a kárpátaljai falvak vidéke ez, tévedjen bár a szerző a II. világháború, a szocialista kolhozrendszer korába, vagy az utóbbi szétthullását követő újabb időkbe – a kötetet négy nagyobb részre tagoló fejezetek ugyanis ezt a lineáris kronológiát követik, az egyes szövegek keletkezési idejének feltüntetése nélkül. A novellák jellemzően e világ lakóinak perspektívájából, kisebb-nagyobb tragédiái felől íródnak: „Kimúlt a kolhoz, a hitvány örökségen osztozkodó káefték egyikének nem jutott önjáró aratógép. Emiatt dúl háborúság Kicsi Palkó és a szerencsésebb társulások első emberei közt" (*Két világ csókja,* 224). Persze nem csak a kolhozrendszert szenvedik meg Nagy hősei – találni köztük a kisebbségi kultúra elsorvadásától, a szegénységtől, szerelmi csalódástól vagy egyszerűen az öregkor keserűségétől szenvedő alakokat is.

Nagy Zoltán Mihály távolinak tűnő világa azonban valóban távoli marad. Nem történik meg az, ami a hasonló világú szerzőknél – Nagy jóindulatú kritikusai Németh László-i és Móricz Zsigmond-i reminiszcenciákat vélnek fölfedezni nála – jobb esetben igen: a történeti, térbeli és kulturális szempontból egyaránt idegen világ nem nyílik meg, és nem rántja magába olvasóját. Ám mintha a művészetfilozófia azon belátása igazolódna itt, hogy a tartalmi hatások valójában mindig formai hatások: Nagy kisprózavilága nem tárgya miatt képtelen elevenen hatni, hanem a szerző prózapoétikai és nyelvi eszközei miatt, melyek egyrészt maguk is távoliak, másrészt a novellaforma alapvető félreértéséről árulkodnak.

A novellák egy része messzi időkből szól, függetlenül attól, hogy a szöveg tárgya történelmi-e vagy napjainkba helyezett: „A történet régi. Miska huszár, aki hatvanhat esztendőre szabott életében többször elbeszélte, tizennyolc évvel ezelőtt kiköltözött a faluszéli temetőbe, gondosan megásott, éles ásóheggyel simára gyalult falazatú sírba" (*Hajnali fénytörés,* 10). Mielőtt egy másik, véletlenszerűen választott példát hoznék, érdemesnek tartom jelezni, hogy Nagy újabb és újabb bekezdések nyitásával rendkívüli módon szétszaggatja szövegeit, aminek azonban – az esetek többségében – a tipográfiai zavarosságon túl semmiféle következménye nincs (az alábbiakban az idézett szövegszakaszok határait

is feltüntetem). „A Homokdomb csöndje csupa sejtelem. / Fogyó hold halvány derűjében a csőszkunyhó és a földút mentén foghíjasan sorjázó csökött akácok sziluettje feketéllik. Egészen távol, a faluban rég becsukták szemüket az ablakok, csak az utcai égők világolnak sápatag, reszketeg fénnyel. / Vajon hány óra? / Mit számít? Az egyezség szerint egyfolytában itt kell rostokolni, különben oda a kialkudott fizetség. / Harmincszor öt, százötven pénz havonta. / Egy hónapra csak, mert a dinnyeszezon aligha tart tovább. / Akkor is szép pénz! Majdnem annyi, mint a gyári kereset volt. / Volt… / Miért a bejárókat rúgták ki?!" (*Bitangjárat,* 203)

Az utóbbi példa már-már „festői" kezdésén jól látszik a szerző sajátos eszközeként gyakorta méltatott „líraiság", melyet a kritika másfelől szépelgő, modoros nyelvezetként ostorozott. Kiapadhatatlan a példák sora itt is: „Megváltás lenne a déli hírekben jövendölt frissítő zápor, ám hiába emelem kereső tekintetem az égi kupola kifakult búzavirágkékjére: sehol egy borotvahabnyi felhő. Eltompultak az élet zajai. Az örökmozgó verebek siripolása sem hallható. Némán és moccanatlanul gubbasztanak a kókadt lombok hitvány rejtekében" (*Csellendre,* 326). És még egy, különösen hatásvadász szövegrész egy másik típusú narrációból: „Ami bizonyos: nem ölni, ölelni akartál. Akkor is… Az elutasítás ridegsége, a lélekmélybe döfő, megvetően gúnyos tekintet keltette életre benned a szörnyet, amelynek létezéséről sejtelmed sem volt. / Az a lény, ami te vagy, csupán szenvedett. A szörny cselekedett. / Helyetted? Miattad? Érted? / Ellened" (*Az árnyék völgye,* 200). Ugyanez a modorosság teszi különösen visszássá a testiség és a szexualitás gyakori megjelenéseit, a „gömbölyűket", a „halmokat", valamint a lapokon minduntalan „fölizzó férfitűz", „bizsergő kéjvágy" és „gerjedelem" leírásait.

Nem bizonyul szerencsésebbnek az a nominális stílus sem, amellyel Nagy például a címadó novellában kísérletezik: „És akkor. A pincér. Félénk szolgálatkészséggel. Túl sokáig. Az asztal túloldalán. Minek következtében szem elől a nőt. Később meg hiába. Nyilván annak rendje és módja szerint el. Az ivót. Csakhogy! Egyedül vagy másodmagával?" (343) Az igék kiemelésének mechanikussá válásával a szövegből éppen az a játékosság veszik ki, amit az efféle stiláris trükközések hoznának.

A kötet novelláinak jelentős részét e hagyományostól eltérő narrációs technika szervezi, melyet Penckófer János, a szerző egyik pályatársa „hosszúmondatos balladamondásnak" nevezett (Nagy nem mellesleg költőként indult, de írt versesregény-trilógiát is, *Messze még az alkonyat*

címmel). E szaggatott hosszúmondatok, melyek mintha egyfajta tudatfolyam leírására vállalkoznának, első vagy második személyben beszélik el a történéseket, gyakran az önmegszólítással játszva. Ez a prózapoétika már *A sátán fattyá*ból is ismert, ott azonban – legalábbis az első kötetben – nem lesz zavaró, sőt képes megrázóan és hitelesen ábrázolni az eseményeknek a szovjet katonák által megerőszakolt és teherbe ejtett, a saját falujában pedig megalázott és meghurcolt lány általi megélését. Novelláiban azonban Nagy következetlen, a tudatfolyam történetmeséléssé, elmélkedéssé vagy egyenesen dohogássá válik, s a tipográfiai szaggatottság csak erősíti e szövegek formátlanságát, a szövegszervezés zűrzavarát. *Az idő súlya alatt* című szövegben például egy idős asszony szorongása íródna meg, azonban az azonosuláshoz és az értelmezéshez szükséges háttértudást a narráció nem képes máshogy biztosítani, csak az asszony élettörténetének iskolás és moralizáló fölmondásával: „hiszen te hoztad a világra / a háború utáni évben, amikor igen sokat kellett talpalni a megélhetésért magános embernek is, hát még ahol pulya is volt, / most van, lenne alkalma / viszonozni egy keveset legalább / abból a gondoskodásból, szeretetből, amivel felnevelted, / miért nem gondol erre, / miért gondolja azt, hogy ha földet és kenyeret ad számodra, azzal mindent megadott" (71). Ugyanez történik a *Katalin tánca*ban is, ahol a férje kedvéért esteket adó feleség végül dionüszoszi csárdással lázad föl: „ó, átkozott zsarnokod, / őérte történik minden / most és mindörökké, / te nem számítasz, / te játszd a rád osztott szerepet, / most például / jól irányzott csábos pillantás a csirkecombbal méltóságosan bíbelődő mérnökre, / ez az, felfigyelt" (95). Vagy a *Szorgalom huszadik esztendeje*ben, ahol az öreg kolhozmunkás kelletlenül bár, de átvesz egy kitüntetést: „nem akarózik most parolázni, beszélgetni / senkivel, / ezt a nem várt kis örömet, amit kisunokád fakasztott benned, így frissen szeretnéd megőrizni, amíg csak lehet, a gondokon törjék a fejüket / mások, / akik miatt azok vannak" (133–134).

Hogy miért állítottam korábban, hogy Nagy novellái a műforma alapvető félreértéséről árulkodnak, az talán már e hosszúra nyúlt példákból is látszik. E szövegek, még az egyes személyeken keresztül fokalizálódó írások is mintha mindent ki akarnának mondani, mintha mindent le akarnának írni. Erre azonban a kispróza – egyszerűen terjedelme okán – ezekkel az eszközökkel képtelen. Éppen ezért a novella jellemzően más eszközökkel dolgozik: inkább megmutat, mintsem kifejt, inkább utal, sejtet, mintsem tablót rajzol, s gyakran a részletek segítségével, mozdulatok, rezdülések, egy-egy, az egészet magába sűrítő

jelenet vagy pillanat megragadásával érzékelteti az ezeken túlmutatót. Nagy kisprózavilága ezzel ellentétben, minthogy mindennek a ki- és elmondására tör, nem képes karakterek megformálására (hiába mesél el egy egész életet, mint például a *Lucifer üdvözül*ben), sem pedig egy világ vagy egy atmoszféra érzékeltetésére (ahogy a jóindulatú kritika által ide emelt, korábban említett szerzők tették), de egy belső gondolatmenet vagy tudatfolyam hiteles megkonstruálására sem (itt minden tudatosul, minden verbalizálódik). E prózavilág így kísértetalakok lakta kísértetvilág lesz, ahol a tragédiák és a sorsfordulók, a keserűségek és az igazságtalanságok sem tűnnek valódinak. Látszatvalóság ez – írta Nagy egy korábbi kisregényéről Balla D. Károly,[1] és ítélete e novellákra is kiterjeszthető. Ezért nincs jelentősége, milyen időben (és térben) játszódnak a történetek, a II. világháború idején vagy a rendszerváltás utáni években: mintha egy szabadon lebegő, absztrakt világban járnánk.

Nagy kisprózavilágában az olvasónak sincs különösebb szerepe, az utalások és hátrahagyott életnyomok felkutatása mellett az értelmezéstől is mentesítik a novellák. Így van ez a *Hajnali fénytörés*ben, ahol a háborús foglyokat szabadon engedő huszár gondolatait követhetjük nyomon lépésről lépésre: „Nem látja világosan, de megsejti a rettenetet: élete nagy fordulópontjához érkezett, amit maga mögött hagyva egészen más emberré válhat: parancsszegővé! Saját fajtája, huszárcimborái, de főleg a tisztek szemében – hitvány árulóvá!" (16) De *A hetedik napon*ban szereplő asszony motivációi sem maradhatnak rejtve: „Azt se tagadom, hogy mára mindkét érzés elmúlt bennem. Ő [a férje] teljesen megváltozott. Igen, csak az anyagiakért él-hal. Közös megegyezéssel nem váltunk el. Ahogy mondani szokás, a gyerekek miatt. De ha már társa maradtam az életben, kötelességem megóvni őt a tragédiától. Egy nagyobb tragédiától… Megért engem, ugye?" (81) Az, hogy mennyire hihető, hogy egy asszony férjének egy szinte teljesen ismeretlen beosztottja előtt így, „tartózkodóan ugyan, sorsába beletörődötten, mégis milyen őszintén, mélyen" (81) kitárulkozik, most mellékes, ahogy az is, hogy természetesen itt is jön majd a „fölizzó férfitűz" (82). Csakhogy mindez azokon a pontokon már-már komikussá válik, ahol tényleg semmi szükség a nagy összegzésekre, mint az *Isteni szerencse* vagy az *Antik lelet* című szövegekben. Amennyiben minden szövegnek van implicit olvasója, akinek azt szánják, úgy Nagy novellái lusta vagy egyenesen ostoba olvasót feltételeznek.

1 Balla D. Károly, *Valóságpróza és látszatvalóság*, Beszélő 2002/12., 100–106.

Nagy Zoltán Mihály kisprózavilága nem azért marad idegen, mert nyersanyaga a kárpátaljai emberek kisebb-nagyobb tragédiáinak sora, anyagi elszegényedésük vagy a kisebbségi kultúra sérülékenysége. Azért marad idegen, mert elhibázott prózatechnikája és modoros nyelvezete miatt képtelen közel hozni ezt a nyersanyagot: papírmasé figurák mondják föl életüket e világ dülékeny „festői" díszletei között, mely figurák nem teszik érintetté az olvasót, nem vonják be, mert nincs kiépülő tér, ahová bevonhatnák. Éppen ezért a kárpátaljai falu világa, valamennyi fájdalmával és törékenységével együtt megmarad nyersanyagnak, nem képződik belőle valódi, eleven prózavilág Nagy Zoltán Mihály novelláiban.

Kondor Vilmos

A bűntől keletre

Libri Kiadó
Budapest, 2015

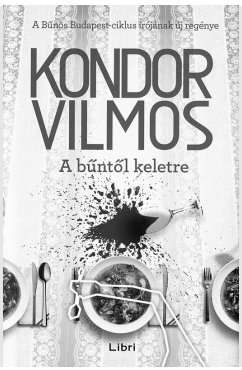

Török Lajos

A BŰN SZÜRKE MÉLYSÉGE

Kondor Vilmos neve jól (ha nem a legjobban) cseng a jelenkori hazai krimiirodalomban. 2008-as debütálása, a *Budapest noir* megjelenése óta évente egy (de volt év, hogy kettő) művel jelentkezett. A népszerű irodalmi műfajban praktizáló szerzőre a szakmai közvélemény is felfigyelt, s több jó tollú szépírót, irodalomkritikust is véleménynyilvánításra ösztönzött e lassan nyolcéves múltra visszatekintő életmű valamelyik darabja. Kondor sikerének titkát a honi olvasóközönség megszólalói többségében abban látják, hogy a szerző meg- vagy újrateremtette a hosszú

évtizedek óta elveszettnek hitt, illetve egyesek szerint (mindeddig) nem is igazán létező „magyar krimi" műfaját. Vagyis nemcsak a jelenkori hazai népszerű irodalom színvonalas prózai korpuszát vélik felfedezni munkásságában, de fontos műfajtörténeti eseményként is üdvözlik műveinek megjelenését. Ha mindehhez azt is hozzávesszük, hogy első regénye többek között német, angol, francia, lengyel és holland nyelvterületen is publicitást nyert, nemzetközi mércével mérve is a legsikeresebb élő magyar krimiírót kell tisztelnünk személyében. Az a közelmúltban felröppent hír, amely szerint a *Budapest noir* filmváltozata is készülőben van, már csak hab a siker tortáján.

Az egymásra halmozott diadalok azonban semmit nem változtattak a szerző életmódján: határon inneni és túli ismertsége ellenére teljes visszavonultságban él „egy Sopron melletti kis faluban" – ahogy arról (majdnem) minden könyve borítóján felettébb szűkszavú életrajza tájékoztat. Ha Kondornak az egy-két adattal hol kövéredő, hol pedig soványnyodó biográfiai töredékét valósnak tételeznénk, akkor azt mondhatnánk, hogy későn, ámde gyorsan érő szépíróról van szó. Ötvennégy éves volt, mikor első regénye megjelent, és tavaly, a recenziónk tárgyát képező *A bűntől keletre* című bűnügyi sztorija kiadásakor már a hatvanegyedik esztendőt töltötte be. Szellemi frissessége a *Budapest noir* óta töretlen, e tény pedig azt is előre jelzi, hogy ötleteiből még biztosan nem fogyott ki, s hogy az elkövetkező években újabb és újabb izgalmas történetekkel ajándékozza meg olvasóit. Az írói praxis biografikus narratíváinak efféle különös változata a honi krimiirodalom hagyományának képviselői között nem gyakori, de nem is példa nélküli. A Kondor által valószínűleg jól ismert és a Kádár-kori magyar nyelvű bűnügyi irodalom egyik legismertebb képviselőjének tartott Mág Bertalan nyomozói pályafutását befejezve, nyugállományba vonulása után, ötvennyolc évesen írta meg első ilyen témájú könyvét. Töretlen népszerűségének köszönhetően még a rendszerváltás után is publikált, és utolsó regényét halála évében (2001), kilencvenesztendősen írta meg. A honi bűnügyi irodalom tradíciójában ennél már csak Mattyasovszky Jenő pályája lenyűgözőbb, hiszen ő még elhunyta után (1984) is termékeny maradt: ezt követően ugyanis még hét éven át tizennégy Hód-regénynyel lepte meg a túlvilágról hűséges olvasóit.

Kondor Vilmost eddigi munkássága alapján számos kritikusa a *hard-boiled* detektívtörténet stílusjegyeivel vegyített történelmi krimi honi képviselőjének (van, aki megalapítójának) tekinti. Méltatói közül többen kiemelik, hogy remekül ötvözi az 1930-as, negyvenes és ötvenes

évek Budapestjének aprólékos topográfiáját, a század középső harmadát meghatározó históriai krízishelyzetek ábrázolását és a bűnügyi témájú népszerű irodalom műfaji normáit. Új regénye viszont szakítani látszik ezzel a jól bejáratott és – piaci szempontból feltétlenül – sikeres gyakorlattal. Míg a Gordon Zsigmond újságíró alakja köré épülő *Bűnös Budapest* és a még befejezés előtt álló *Szent Korona* ciklus a 20. századi magyar történelem zivataros évtizedeibe kalauzolja el az olvasót, addig legújabb műve a mai Magyarország világából merít. A szerző a múlt mélységes kútja helyett a jelenkori politika sekély, ámde veszélyes vegyületekkel teli pocsolyáiba téved.

A cselekmény dióhéjban és a lehető legkevésbé spoileresen, továbbá néhány magyarázó megjegyzéssel fűszerezve a következő: 2015 júniusának közepén a magyar miniszterelnök az ötvenedik születésnapja alkalmával rendezett ünnepségen ebéd közben hirtelen az előtte lévő levesestálba bukik, és meghal. Az eset felderítésére a rendőrség, a terrorelhárítás és a nemzetbiztonság képviselőinek bevonásával nyomozócsoport alakul. E csoport tagja Ferenczy Tibor, a VIII. kerületi rendőrkapitányság tehetséges és ambiciózus nyomozótisztje. Miután kiderül, hogy a kormányfőt megmérgezték, vagyis gyilkosság áldozata lett, a nemzetbiztonsági szervek képviselőinek vezetésével rövid időn belül azonosítják a lehetséges tetteseket: az Ébredő Magyarok nevű szélsőséges és hipernacionalista csoportosulás két alvilági figuráját. A felderítés során statisztaszerepbe kényszerülő Ferenczy százados azonban kételkedni kezd abban, hogy a valódi bűnösöket fogták el, ugyanis úgy véli, egy feltételezett politikai gyilkosság elkövetési módjai közé nem illik a mérgezés. Aki ugyanis efféle eszköz igénybevételével öl, annak nem kollektív, hanem személyes sérelmei lehetnek, s cselekedetét a düh, a megaláztatás és a fékezhetetlen bosszúvágy irányítja és motiválja. Ferenczy úgy érzi, hogy felettesei és a kormányzat eltitkolnak előle és a közvélemény elől valamit, ami nem biztos, hogy jó színben tüntetné fel az elhunyt közjogi méltóság emlékét. Hősünk, miután a feltételezett elkövetők elnyerik büntetésüket, és a nyomozást hivatalosan lezárják, úgy dönt, hogy ideiglenesen megválik hivatásos rendőrtiszti kötöttségeitől, és magánnyomozásba kezd.

Lényegében eddig a döntésig tart a regény első része, míg a másodikban a privát nyomozás kalandos históriája bontakozik ki. Ferenczynek több problémával is meg kell küzdenie. Egyrészt nyomában van a nemzetbiztonság, ugyanis a regnáló politikai elit saját hasznára akarja fordítani a gyilkosságot: a szélsőséges nacionalista eszméket valló Ébredő

Magyarok nyakába akarja varrni a tett elkövetését. Ezzel kapcsolatban pedig Ferenczy ténykedése a kormánypártok számára nem kívánt következményekkel járhat. Másrészt hősünknek a magánnyomozói szereppel is meg kell küzdenie: idegenül mozog ebben a szerepben, és környezetétől (értsd: a Ferenczyvel a nyomozás során kapcsolatba került figuráktól) sem kapja meg a hivatalos nyomozótisztként megszokott tiszteletet. A regény főhősének gyanúi az események előrehaladtával beigazolódnak: valóban nem politikai összeesküvés áldozata lett a miniszterelnök, hanem egy réges-régi, az államférfiúi karrierje előtti időkbe visszanyúló bűne miatt kellett befejeznie földi pályafutását. Bátyja évekkel ezelőtt középiskolai tanárként megerőszakolta egyik tanítványát. A felelősségre vonás alól viszont sikerült kibújnia, mert a később politikai karriert befutó, akkoriban még az ügyészi pályán tevékenykedő öccse eltussolta az ügyet. Ferenczy kutatásai során az okok fonalát visszafelé kezdi szőni, és más korábbi gyanús haláleseteket is összefüggésbe hoz a miniszterelnök megölésével. A nyomozás során hősünk egy, a kormányfő bátyjának tettét megbosszuló sorozatgyilkos nyomaira bukkan. A kutatás során a férfinak rá kell döbbennie, hogy olyan dolgokba ártotta magát, amelyek miatt sorsa végzetes fordulatot vehet.

A bűnügyi regény kezdeti szereposztása, amely egy közéleti kontextusba ágyazott, politikai motivációkra visszavezetett sztorit előlegező narratívában a bűnös és az áldozat funkcióit kijelöli, a történések előrehaladtával visszájára fordul. Mire kiderül, hogy ki a voltaképpeni gyilkos, személye az áldozat attribútumaival ruházódik fel. Annak a körnek a tagjai pedig, akik a vétséget elszenvedték, a bűn letéteményeseivé válnak. A *hard-boiled* krimi egyik jól ismert fogása éled újjá *A bűntől keletre* lapjain: a bűnösség kérdésének morális és jogi dimenziókra való szétválasztása és a kettő konfliktusba helyezése. Bár jogilag bűnösnek tekinthető a gyilkosság elkövetője, motivációinak lélektani és morális megítélése szempontjából áldozatként értelmeződik. A korrupcióval átitatott és így tekintélyét vesztett törvényes igazságszolgáltatás helyébe a személyes bosszúra alapozott ítélkezés lép. Ennek a funkcionális szétválasztásnak a műfaj tipikus darabjaiban és természetesen Kondor regényében is a főhős, a nyomozó a kezdeményezője, méghozzá azáltal, hogy maga is törvényen kívülivé válva lesz az igazság képviselőjévé; s bár jogi szempontból nem, morális szempontból elfogadja a törvény által bűnösnek tekinthető tettes öntörvénykezésének jogosságát.

Ferenczy alakjában ez a szemléletváltás igazából csak akkor következhetne be, ha ő is azokat a szerepmintákat venné magára, amelyeket

a Sam Spade- vagy a Philip Marlowe-féle figurák honosítottak meg a krimi műfajában. Csupán néhány példa a markánsabbak közül: a főhős ízig-vérig idealista, nincsenek az igazságszolgáltatás intézményéhez kapcsolódó kötelékei, a fikció világában morális felsőbbrendűség jellemzi (ez idealizmusának egyik hozadéka), az igazság kiderítése érdekében törvénybe ütköző cselekedeteket is felvállal. Ezek az alapvonások kiegészülnek a jellemrajz apróbb, ámde korántsem elhanyagolható összetevőivel, például azzal, hogy a hős whiskyt (vagy más hasonló szeszes italt) iszik és dohányzik. Innen nézve Ferenczy nem igazán méltó párja Spade-nek vagy Marlowe-nak. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy *A bűntől keletre* főhőse félresikerült utánzata az előbb említett klasszikus alakoknak. E kijelentéssel nem az a célunk, hogy kétségbe vonjuk Kondor regényének kvalitásait, hiszen aligha képzelhető el, hogy egy – hazai viszonylatban szemlélve – professzionális krimiíró átgondolatlanul használta volna fel a *hard-boiled* krimi tradícióját. Inkább azt akarjuk ezzel hangsúlyozni, hogy a műfaj kortárs honi környezetbe helyezésével a szerző éppen azt a kérdést próbálja körüljárni, hogy van-e lehetőség ennek a zsánernek az újraírására egy 21. század eleji kelet-közép-európai társadalmi és politikai rendszerben.

A regény olvasása során igazi poétikai izgalmakat a műfaji tradíció átültethetőségének dilemmáját érintő kontextualizációs műveletek figyelemmel kísérése okozhat. Tegyük ehhez hozzá, hogy Kondor Vilmosnak valószínűleg már a mű megírása előtt megvolt a válasza a *hard-boiled* krimi kortárs környezetben történő honosíthatóságát firtató kérdésre, ugyanis *A bűntől keletre* úgy van megkomponálva, hogy a világába belefeledkező olvasónak eszébe se jusson arra gondolni: ízig-vérig *roman noir*t tart a kezében. Döntően azzal éri el ezt a hatást Kondor, hogy a krimi műfaji alapjellegzetességeit nem hagyja eredeti funkcióikban érvényesülni, hanem – némi iróniával fűszerezve – kiforgatja, eltorzítja azokat. A példák sokaságából most csupán egyet emelnék ki, a zsáner és *A bűntől keletre* szempontjából is a legfontosabbat: a magánnyomozó figuráját. A regényben a Ferenczy Tibor alakjába épített műfaji jellegzetesség azért válik mintáinak torz tükörképévé, mert nem szervesül a hős személyének organikus részeként, hanem csak bizonyos szituációkra korlátozódó szerepként funkcionál. Ezt több mozzanattal magyarázhatjuk. Egyrészt Ferenczy menet közben, az események hatására avanzsálódik magánnyomozóvá, méghozzá épp egy olyan közegből érkezve, amelynek értékrendje nem igazán összeegyeztethető a *hard-boiled* krimik világában élő privát nyomozóéval. Másrészt e szerepnek

a főhős számára csupán a külső feltételei adottak, lélektanilag nem kész erre a váltásra. Ezt reprezentálja többek között az is, hogy Ferenczyt a funkcióváltást követően belső konfliktusok kínozzák (gyakran felmerül benne, hogy amit saját szakállára tesz, nem helyes; többször felfüggeszti e szerepet, mert ahhoz, hogy gyors és hitelt érdemlő információkat szerezhessen, a lelepleződés veszélyével járó cselekedetre is kényszerül: használnia kell rendőrigazolványát). Harmadrészt privát zsaruként vannak morális szempontból nem igazán megbocsátható tettei (megcsalja erre egyáltalán nem rászolgáló barátnőjét, s utána kínozza a lelkiismeret), azok a cselekedetei pedig, amelyek vonzóvá tehetnék az olvasó számára, nem igazán függnek össze nyomozói világával (beteg kutyájáról és magatehetetlen édesapjáról gondoskodik). Negyedszer Ferenczy – bár a mű cselekménye az ő alakja köré szerveződik és nézőpontja uralja a mű világát – nem tekinthető a regényvilág szellemi középpontjának. Vannak jó megérzései, intuíciója működik, de a cselekményt beindító felismerés, hogy politikai motiváció helyett személyes bosszút kell keresnie a kormányfő meggyilkolása mögött, nem az ő ötlete, hanem párjáé, Gabrielláé. Ötödször a szeszesital-fogyasztás és a dohányzás cselekvésmintái ugyan Ferenczynél is fellelhetők, de egyáltalán nem abban a funkcióban, mint a nagy klasszikusoknál. Hősünk számára az alkoholfogyasztás tudatkieséses állapotot eredményez, a dohányzástól romló egészségi állapota miatt pedig elektromos cigarettára váltott.

Ferenczyből hiányzik Gordon Zsigmond merészsége és heroizmusa. Az a heroizmus, amelyet még a 20. századi magyar történelem nagy kataklizmái sem tudtak kikezdeni. A 21. század eleji Magyarországon ilyesféle klasszikus hősök már nincsenek. Azt gyanítom, hogy Kondor Vilmos *A bűntől keletre* megírásával végleg eltemette Gordon Zsigmond alakját. De lehet, hogy Ferenczy Tiborét is. Hogy van-e a *Bűnös Budapest* ciklushoz hasonló jövője a mostani kezdeményezésnek, nehéz volna megmondani. A mai Magyarország Kondor tálalásában nem tartogat extrém izgalmakat. De ez nem a szerző hibája, hanem azé a világé, amelyben a Sopron melletti kis falu lakója és műveinek olvasói élik szürke hétköznapjaikat.

Frei Tamás

Agrárbárók

Alexandra Kiadó
Budapest, 2015

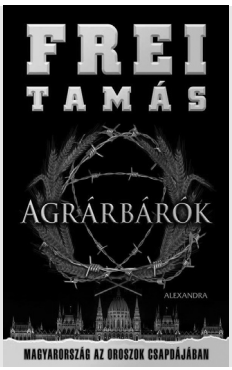

Pápay György

A SZÍNFALAK MÖGÖTT

Megengedhetik-e maguknak az irodalmi „szakma" képviselői, hogy tudomást se vegyenek arról a szerzőről, akinek első három regényét a legnagyobb – közel négyszázezres – példányszámban adták el Magyarországon az elmúlt években? És hogy ha mégis kezükbe veszik egyikmásik könyvét, azt szigorúan fanyalogva, eltartott kisujjal tegyék? Meg, de nem feltétlenül érdemes. Még akkor sem, ha a televíziós újságíróból kávézólánc-tulajdonossá és bestselleríróvá avanzsált szerző az *Agrárbárók* megjelenése kapcsán adott interjúiban maga is hangsúlyozta, hogy bevallottan és tudatosan nem szépirodalmat ír. Hanem szórakoztató irodalmat – közelebbről politikai akcióthrillert –, amellyel szemben nem a nyelvi virtuozitás vagy az árnyalt karakterábrázolás támasztható a legfontosabb követelményként, hanem az, hogy minél szélesebb közönség figyelmét legyen képes felkelteni és fenntartani – még ha csak pár metrómegállónyi időre is.

Az utóbbi tényező mint szűk keresztmetszet említése nem véletlen. Frei Tamás arról is beszélt az említett interjúk egyikében: nagyjából ennyi idő áll rendelkezésére ahhoz, hogy egy-egy fejezet révén meggyőzze olvasóját arról, érdemes tovább forgatnia az egyébként vaskos, több mint félezer oldalas kötetet.[1] Hogy ezt a megközelítést színtiszta

1 „Ez egy szórakoztató műfaj. Azokat az embereket szórakoztatom, akik napi ötven percet utaznak metróval, villamossal, akik nem tudnak elaludni este. Oroszországban

profizmusnak vagy egyfajta iparos szemléletmódnak tartja-e az ember, az ízlés kérdése. Azt azonban el kell ismerni, hogy Frei regényei sikerrel helytállnak abban a kiélezett versenyben, amelyben legfőbb riválisaik elsősorban nem más irodalmi művek, hanem a szabadidő – vagy akár az utazás során előállt „kiesett idő" – eltöltésére szolgáló egyéb tevékenységi formák és audiovizuális ingerek. S míg attól senkinek sem kell tartania, hogy a szerző a minőségi szépirodalomtól fordítana el bárkit is, addig érdemes elgondolkodni azon, miként sikerül szép számmal olyanokat is könyvvásárlásra és -olvasásra bírnia, akik hosszú évek óta nem vettek a kezükbe egyetlen regényt sem, pláne nem magyar regényt.

Azt a jelen sorok írójának is be kell vallania, hogy fenntartásokkal kezdett az *Agrárbárók* olvasásába, a végére azonban nyilvánvalóvá vált számára, miért kedvelik annyian Frei Tamás könyveit. Méghozzá annak ellenére, hogy a könnyed, gyakran „nőinek" aposztrofált szórakoztató irodalommal szemben a regény korántsem egy idealizált világot ábrázol. Épp ellenkezőleg: a szerző sokkal inkább illúziókat rombol, már amennyiben voltak még bárkinek is illúziói a hazai, illetve a nemzetközi politikával kapcsolatban. A televíziós sorozatok világából vett párhuzammal élve Frei regényei nem *Az elnök emberei,* hanem a *House of Cards* politikafelfogását képviselik, vagyis deheroizálják a politikát, s annak hátterében a hideg számítás, a gátlástalanság és a legelemibb, mindent elsöprő hatalomvágy működésének mintázatait tárják fel. Ez önmagában még nem lenne különösebb nóvum, a szerző azonban történeteit úgy ágyazza a magyar közélet szűkebb és tágabb kontextusába, hogy azok – bár időnként nem állnak túl messze az összeesküvés-elméletektől – számottevő magyarázó erővel bírnak a jelen és a közelmúlt fontosabb politikai-gazdasági történéseit illetően. (A szerző korábbi, *A bankár* című regénye állítólag Matolcsy György volt nemzetgazdasági miniszterre is jelentős hatást gyakorolt a forint elleni spekulációs támadások idején.) Frei tehát úgy ír fikciót, hogy közben mindvégig vérbeli újságíró marad, és ez nem csupán elbeszélői alapállását határozza meg, hanem ebből a tényezőből fakadnak az általa művelt próza legfőbb erényei és gyengéi is.

S hogy éppen erényről vagy gyengeségről van-e szó, az sokszor az arányokon múlik. Frei ugyanis elsősorban *informálni* akarja olvasóját:

más fejezetbontásban jelentetik meg a regényeket, mert Moszkvában öt percig megy két megálló között a metró, Budapesten meg két percig." Kovács Bálint, *A miniszterelnök senkinek sem tilthatja meg, hogy nálam kávézzon,* Origo.hu 2015. november 4., http://www.origo.hu/kultura/kotve-fuzve/20151104-frei-tamas-agrarbaro-interju-osszeeskuves.html.

a regény szövetébe ágyazva minél több nem triviális részletet tudomására hozni az iszlamista terrorizmussal, a mezőgazdasági célú géntechnológiai kutatásokkal, az újgazdag orosz elit presztízsszempontok motiválta hóbortjaival vagy éppen a magyar külpolitika aktuális irányát meghatározó gazdasági kényszerekkel kapcsolatban. Van, amikor ez szervesen beépül a szövegbe és a leírtak hitelesítését szolgálja, és van, amikor túlzóvá, már-már öncélúvá válik. Hogy mindkettőre nézzünk egy-egy példát: igen érzékletes a cselekmény kelet-ukrajnai helyszínének leírása, különösen mivel a mindennapos hírdömpingtől fásult olvasó hajlamos megfeledkezni arról, hogy a szomszédunkban háború zajlott-zajlik, amelynek frontzónájában embertelen, sőt ember alatti körülmények uralkodnak. Míg ezt valóban testközelből képes érzékeltetni a szerző, addig egy-egy kevésbé sikerült részben inkább információk katalógusával van dolgunk. Különösen szembetűnő ez abban a fejezetben, amely az 1340-es évek elején játszódik, s amely arra hivatott, hogy – a cselekmény színesítése mellett – megalapozza a későbbiekben fontos szerephez jutó, az Adriai-tenger mélyén megtalált Anjou-aranyak történetét. Bár ez a rész egészen érdekes perspektívába állítja a 14. századi Magyarországot, az információközlés nem szervesül a szövegben, így az egyszerre válik didaktikussá és bizonyos értelemben anakronisztikussá.

Az efféle „színesítő" megoldások amúgy sem állnak igazán jól a regénynek. Míg a domináns egyes szám harmadik személyű elbeszélői hanggal jellemző tudálékossága ellenére sincs különösebb probléma, vagy legalábbis hamar megszokható (azt leszámítva, hogy az embernek időnként az az érzése, valamivel alaposabb szerkesztés jót tett volna a szövegnek), addig a kötet akkor éri el narratív mélypontját, amikor a női szereplők egyikének tollából olvashatunk – szerencsére viszonylag rövid – naplórészletet. A magyar gyökerű francia főhős, André Calvi barátnőjének énelbeszélése olyannyira modorosan és kevéssé hitelesen szólal meg, hogy jobb lett volna kihagyni a regényből. Ez a fejezet rámutat a szerző egy általánosabb gyengéjére: a főhős belső reflexiói, vívódásai hasonlóképpen nem tartoznak a legsikerültebb momentumok közé. Frei jól láthatóan akkor érzi elemében magát, amikor a mindentudó narrátor szerepében nyilvánulhat meg, aki hol távolságtartóan, hol afféle ínyencként vizsgálja az események hátterét, a köztük fennálló összefüggéseket. Éppen ezért elsőre érthetetlen, miért szól olyan falsul az a fejezet, amelyben a New York Times vezércikkét olvashatjuk, vagyis amikor kifejezetten újságírói beszédmódot imitáló szöveggel van dolgunk. A szerző bizonyára jól ismeri az amerikai sajtót, és elképzelhető,

hogy az ottani átlagolvasónak valóban ennyire a szájába kell rágni a világ távolabbi felének történéseit, de az ominózus szövegrész ennek ellenére sem képes hihető újságcikként működni (érdekes lenne összevetni ezeket a sorokat Frei egy tetszőleges publicisztikai írásával – ég és föld lenne a különbség). Frei Tamásnak egyszerűen nem áll jól a más szerepében való megszólalás, leginkább akkor hiteles, amikor Frei Tamásként – mindentudó-narrátor-Frei-Tamásként – beszél. Ez önmagában persze még nem a világvége, de érdemes lenne számot vetni vele, és ha kell, akár lemondani a jól beválttól eltérő elbeszélői szerepekről.

Már csak azért is, mert Frei regényeit úgysem az efféle „sallangok" adják el. És talán nem is önmagában a történet, melynek során a volt idegenlégiós André Calvit az orosz titkosszolgálat próbálja csőbe húzni, hogy aztán végül egy globális hatalmi játszma középpontjában találja magát, amelyben a látszat ellenére nem Amerika és Oroszország az igazi ellenfelek, hanem a piacszerzésben érdekelt multinacionális agrárvállalatok, illetve mindazok, akik az útjukban állnak (legyenek akár a sajtó, akár a politika képviselői). Persze erre is szükség van: a szerző által jó ütemérzékkel adagolt fordulatokra, a nemzetközi cselekményszálak révén játékba hozott „egzotikus" helyszínekre – Nizza, Donyeck, New York, Baku, Tokió és még sorolhatnánk – vagy a műfaji követelménynek tekinthető akciódús jelenetekre. De az *Agrárbárók* sava-borsát nem ezek adják, hanem az, ahogy a könyv a hazai politikai folyamatokra reflektál. Ez persze nem „aktuálpolitizálást" jelent, inkább napjaink közéleti eseményeinek új kontextusba állítását: a regény egész gépezete tulajdonképpen arra szolgál, hogy fiktív cselekménybe ágyazottan ugyan, de valószerű tendenciák feltárása révén egyfajta tágabb értelmezési keretet adjon a magyar politika működéséhez.

Anélkül, hogy túldimenzionálnánk a könyv ezen aspektusát, meg kell jegyezni, hogy ez az írói – pontosabban megint csak alapvetően újságírói – attitűd teszi kifejezetten érdekessé Frei Tamás munkáját, és emeli ki a politikával foglalkozó hazai irodalmi művek sorából. Frei ugyanis nem pusztán valamiféle hangzatos összeesküvést kreál, amely aztán regényének szüzséjeként szolgálhat, hanem a megértésre, megértetésre törekszik. Ezáltal mond többet a könyv annál, hogy a politika alapvetően mocskos dolog, aki részt vesz benne, annak a kezéhez előbb-utóbb szenny, sőt vér tapad, és úgyis mindig minden a színfalak mögött dől el. Mert persze ezt is sugallja Frei regénye, de közben fontos megállapítások történnek arról is, mi zajlik a színfalak mögött. Az *Agrárbárók* cselekményének hazai szála a magyar–orosz viszonnyal foglalkozik,

és ennek kapcsán – a politikus, illetve nagyvállalkozó (mellék)szereplőkön keresztül – a szerző érzékletes képet rajzol a Magyarország külpolitikáját az ideológiai szempontoknál sokkal erőteljesebben meghatározó tényezőkről. Például arról, mennyiben szól bele a gazdasági elit a politika gyakran autonómnak gondolt-láttatott világának folyamataiba, illetve hogy milyen dilemmák elé állíthatja az ország vezetését a nyugati exportban érdekelt ipari szféra és az orosz piac után ácsingózó hazai „agrárbárók" érdekkonfliktusa. S ha ez nem is mindig bír revelatív erővel, mégis jóval többet árul el a magyar politika valódi mozgatórugóiról, mint a közéleti aktorok közfogyasztásra szánt kommunikációja vagy a politikai elemzők jelentős részének – többnyire csupán e kommunikációt kiegészítő, legitimáló – „valóságértelmezése".

Így könnyen az az érzésünk támadhat – méghozzá nem minden alap nélkül –, hogy az *Agrárbárók* minden fikcionális túlzása ellenére realisztikusabb képet fest mindennapjaink politikai életéről, mint az azzal foglalkozó nem fikciós műfajok jó része. És ebből következően az olvasó hajlamos lehet azt is érezni: bár a könyv egy tőle igencsak távoli világot mutat be, a nemzetközi gazdasági és politikai elit, a szupergazdagok világát – vagy kontrasztként a harmadik világ nyomorát –, ezzel együtt is róla, az általa ismert „való életről" szól. Szépirodalmi példával élve ez a helyzet leginkább arra emlékeztet, amikor Kötter Tamás írásai berobbantak a szakmai-kritikai köztudatba. Kötter sikere többek között annak tudható be, hogy számos olvasója úgy érezte, valaki végre az általa is ismert valóságról, a jelen problémáiról ír – miközben a Kötter-novellák multinacionális cégeinek és ügyvédi irodáinak világa vélhetően messze esik többségében értelmiségi olvasóinak világától. Frei Tamásnak persze, mint arról korábban szó esett, nem kortárs szépirodalmi művek háttere előtt kell hasonló érzést kiváltania, hanem jelentős részben nem-olvasókat kell meggyőznie arról, hogy egy terjedelmes regény hozzájuk is szólhat, számukra is érdekes lehet. A politika pedig e tekintetben nem „cél", hanem eszköz. Hiszen míg ma Magyarországon elvileg mindenkinek elege van belőle, a gyakorlatban azért újra és újra bebizonyosodik: mintha mindenkit csak a politika érdekelne igazán.

Végezetül, ha már előkerült cél és eszköz fogalma, érdemes feltenni a kérdést: vajon lehet-e bármiféle politikai hatása Frei Tamás könyveinek? Itt megint csak nem kifejezetten aktuálpolitikai hatásra gondolunk, hanem arra, hogy egy-egy ilyen nagy példányszámban eladott regény akár azt is befolyásolhatja, miként gondolkodnak olvasói általában véve a politikáról. Annak ellenére, hogy az *Agrárbárók* – mint az

a könyv erényei között fentebb elsoroltatott – érdekes belátásokkal szolgál a közélet valódi mozgatórugóit illetően, a recenzensnek mégis az a gyanúja, hogy ezek a történetek leginkább depolitizáló hatásúak. Hiszen az olvasható ki belőlük, hogy a demokrácia néven ismert rendszer nyilvános mechanizmusai puszta kulisszák, csak leplezni hivatottak azokat a tényezőket, amelyek meghatározzák a közéleti folyamatok alakulását. Az utóbbira az átlagember tetteinek semmiféle hatásuk nincs: vagy a hatalom birtokosainak legszűkebb köréhez kellene tartoznia, vagy legalább egy André Calvi-féle érző szívű, de kemény öklű ex-idegenlégiósnak kellene lennie ahhoz, hogy változtathasson a dolgok menetén. Mindez persze már végképp nem esztétikai, hanem politikai, sőt talán politikafilozófiai kérdés. S ezt számon kérni az *Agrárbárók* szerzőjén éppúgy aránytévesztés volna, mint a zsáneren túlmutató szépírói kvalitásokat elvárni tőle.

BIBLIOGRÁFIA

2015. november–december

Bibliográfiánk az elmúlt két hónap szépirodalmi alkotásait regisztrálja, gyűjtőköre a lapunk által szemlézett, nyomtatásban is megjelenő folyóiratokra terjed ki – pontosabban azokra, amelyek közülük a 2015. év során napvilágot látnak. Frissessége kizárólag ezek rendszeres beérkezésétől függ: a negyedévi és a határon túli lapok természetüknél fogva hordozzák a csúszás lehetőségét. A korábbi évek gyűjtései a Magyar Irodalmi Repertórium eddig megjelent köteteiben (2003–2006), valamint a www.repertorium.hu honlapon érhetők el.

A feldolgozott folyóiratszámok

2000, 2015. 10., 11.
Alföld, 2015. 11., 12.
Bárka, 2015. 6.
Credo, 2015. 2., 3.
Élet és Irodalom, 2015. szeptember 4., szeptember 11., szeptember 18., szeptember 25., október 2., október 9., október 16., október 22., október 30., november 6., november 13., november 20., november 27., december 4., december 11., december 18.
Életünk, 2015. 10–11., 12.
Eső, 2015. 4.
Ex Symposion, 2015. 2.
Ezredvég, 2015. 6.
Forrás, 2015. 11., 12.
Helikon (Kolozsvár), 2015. november 10., november 25., december 10., december 25.
Hitel, 2015. 11., 12.
Irodalmi Jelen, 2015. 11., 12.
Jelenkor, 2015. 11., 12.
Kortárs, 2015. 11., 12.
Lyukasóra, 2015. 7., 8., 9., 10.
Magyar Lettre Internationale, 2015. 3.
Magyar Műhely, 2015. 4.
Magyar Napló, 2015. 11., 12.
Mozgó Világ, 2015. 11., 12.
Műút, 2015. 2.
Napút, 2015. 9., 10.
Palócföld, 2015. 4., 5., 6.
Pannonhalmi Szemle, 2015. 3.
Pannon Tükör, 2015. 3.
Parnasszus, 2015. 3.
Székelyföld, 2015. 11., 12.
Szépirodalmi Figyelő, 2015. 6.
Tekintet, 2015. 6.
Tiszatáj, 2015. 11., 12.
Vár, 2015. 4.
Várad, 2015. 10., 11.
Vigilia, 2015. 11., 12.
Zempléni Múzsa, 2015. 3.

Vers

1. Aczél Géza: *(szino)líra. torzószótár.* áldoz. áldozat. áldozatkész. = Élet és Irodalom, november 27. 17. p.
2. Aczél Géza: *(szino)líra. torzószótár.* Áldozópap. Alélt. Alföld. = Alföld, 12/26–27. p.
3. Aczél Géza: *(szino)líra. torzószótár.* alkot. alkotás. alkotmány. = Palócföld, 6/8–9. p.
4. Aczél Géza: *(szino)líra. torzószótár.* alkudozik. álkulcs. áll 1. = Eső, 4/63–64. p.
5. Acsai Roland: *Mit akarsz.* = Irodalmi Jelen, 11/20. p.
6. Acsai Roland: *Negyvenegy hiszekegy.* = Irodalmi Jelen, 11/19. p.
7. Acsai Roland: *Az öt elem.* = Irodalmi Jelen, 11/20. p.
8. Ádám Tamás: *J. A. feszítése.* = Ezredvég, 6/65–66. p.
9. Ady András: *Kicsit ugyanaz.* = Várad, 11/32–33. p.
10. Ady András: *Magamnak.* = Várad, 11/32. p.
11. Áfra János: *A felejtés terei.* = Tiszatáj, 12/49–50. p.
12. Áfra János: *Hiányzó részek.* = 2000, 11/30. p.
13. Áfra János: *Repedező ég.* = Vigilia, 12/931. p.
14. Ágh István: *Búcsúzások.* = Kortárs, 11/13. p.
15. Ágh István: *Felszámolt otthonok.* = Hitel, 11/9–11. p.
16. Ágh István: *Isteni szarvasbogár.* = Lyukasóra, 7/24. p.
17. Ágh István: *Itt fekszik a huszadik század.* = Kortárs, 11/14–15. p.
18. Ágh István: *Költözők.* = Magyar Napló, 12/4–5. p.
19. Ágh István: *Ma esti kérdés.* = Magyar Napló, 12/5. p.
20. Ágh István: *Örülni még a régi helynek.* = Alföld, 12/3–4. p.
21. András László: *Az ateista első napja.* = Műút, 2/6. p.
22. Árvai-Szajkó Edit: *Rezonanciák.* = Élet és Irodalom, november 6. 16. p.
23. Babiczky Tibor: *Idióták.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
24. Babiczky Tibor: *Káprázat.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 14. p.
25. Babiczky Tibor: *Kivilágított ég.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 14. p.
26. Babiczky Tibor: *Sérült út.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 14. p.
27. Babiczky Tibor: *Szentháromság.* = Vigilia, 11/848. p.
28. Babiczky Tibor: *Vákuum.* = Vigilia, 11/848. p.
29. Bágер Gusztáv: *Álmok, szobák, nappalok.* = Tiszatáj, 11/15. p.
30. Bágер Gusztáv: *Andante.* = Tiszatáj, 11/15. p.
31. Bágер Gusztáv: *Inga.* = Tiszatáj, 11/16. p.
32. Bágер Gusztáv: *Táncoló székek.* = Tiszatáj, 11/16. p.
33. Bajtai András: *Orpheusz a mélygarázsban.* = Élet és Irodalom, december 18. 30. p.
34. Bak Rita: *Az én koromban.* = Irodalmi Jelen, 12/35. p.
35. Bak Rita: *A kertben.* = Irodalmi Jelen, 12/33. p.
36. Bak Rita: *Menet.* = Irodalmi Jelen, 12/34. p.
37. Bakos András: *Ez a szakma, fiam.* = Élet és Irodalom, december 11. 14. p.
38. Bakos András: *Te jó ég.* = Élet és Irodalom, december 11. 14. p.
39. Balázs F. Attila: *fekete angyal.* = Várad, 11/6. p.
40. Balázs F. Attila: *Folkets Park.* = Várad, 11/4. p.
41. Balázs F. Attila: *memento.* = Parnasszus, 3/69. p.
42. Balázs F. Attila: *Miami.* = Várad, 11/5. p.
43. Balázs F. Attila: *szabadság.* = Parnasszus, 3/69. p.
44. Balázs F. Attila: *szépségvadászat.* = Parnasszus, 3/69. p.
45. Balázs Imre József: *Folyó.* = Eső, 4/33. p.
46. Balázs Imre József: *Gép.* = Eső, 4/33. p.
47. Balázs Imre József: *Illatok.* = Parnasszus, 3/71. p.
48. Balázs Imre József: *Jelzőrendszer.* = Eső, 4/33. p.
49. Balázs Imre József: *Készülődés.* = Parnasszus, 3/71. p.
50. Balázs Imre József: *Négysorosok.* Tetőablakok. Réshangok. A fesztivál. Folytonos ébrenlét. Fentről nézve. Törékeny. Belső tengerek. Napmeleg. = Székelyföld, 11/38–39. p.
51. Balázs Imre József: *Összegömbölyödő zene.* = Parnasszus, 3/71. p.
52. Balázs Imre József: *Szótlan.* = Parnasszus, 3/71. p.
53. Balázs Tibor: *Fiammal a Burgban.* = Helikon, december 25. 8. p.
54. Balla Zsófia: *Haza.* = Eső, 4/39. p.
55. Balla Zsófia: *Az idegen.* = Eső, 4/39. p.
56. Balla Zsófia: *A képeslap.* = Eső, 4/38. p.
57. Balla Zsófia: *Oscar Wilde odaátról.* = Élet és Irodalom, december 18. 27. p.
58. Balla Zsófia: *Úgy tapogat vakon.* = Élet és Irodalom, december 18. 27. p.

59. Balla Zsófia: *Egy zenekarra.* = Alföld, 11/27–28. p.
60. Balogh Ádám: *Őrségváltás.* = Palócföld, 4/15. p.
61. Báthori Csaba: *Mi történt puturlukban?* = Kortárs, 12/3. p.
62. Becsy András: *Arany.* = Hitel, 11/46. p.
63. Becsy András: *Légió.* = Hitel, 11/46–47. p.
64. Benke László: *Az légy, aki gyermeknek voltál.* = Tekintet, 6/23. p.
65. Benke László: *Ha már nem látom a napot.* = Tekintet, 6/23. p.
66. Benke László: *Lélekrontók mocskában is.* = Tekintet, 6/23. p.
67. Benke László: *Őszi gyümölcsösünkben.* = Lyukasóra, 9/39. p.
68. Benke László: *Sötétből fénybe.* = Tekintet, 6/22–23. p.
69. Benke László: *Szerelemvirág.* = Tekintet, 6/22. p.
70. Bereményi Géza: = *Így születtem.* = Napút, 10/13. p.
71. Bertók László: *Firkák a szalmaszálra. 44. (Levegőd ingyen van).* József Attila, megint. 2015. március. Menekülő. A szó. Lehet, hogy? Görcs. Helyett. Kincs. Lélegezz. = Jelenkor, 12/1281–1282. p.
72. Bertók László: *Firkák a szalmaszálra. 45. (És akkor az ember…).* A pontos idő. Téli fák. Maszat 1, a magyar műhold. Posta. Stop! Mamó. Két lány, 2014. Rosetta, 2014. Semmi. = Jelenkor, 12/1282–1283. p.
73. Bertók László: *Firkák a szalmaszálra. (Amíg kíváncsi vagy).* Nap. Magától megoszlik. Perc. Út. Játék? Boldogabb. Hiába. Szól a rádió. Helyett. = Vigilia, 11/834. p.
74. Bertók László: *Firkák a szalmaszálra. (A mélyén összeköt).* Egér. Kemény. Végtelen. A város. Itt fáj, ott fáj. Hang. Cső. Suttogva. Szakadék. = Élet és Irodalom, december 18. 27. p.
75. Beszédes István: *Hexaéder, magát halálra ölelő.* = Ex Symposion, 2/57. p.
76. Bíró József: *keresztül.* = Parnasszus, 3/86. p.
77. Bíró József: *Más'más.* = Magyar Napló, 11/24. p.
78. Bíró József: *Nemzetben.* = Parnasszus, 3/86. p.
79. Bíró József: *Semmire jó.* = Magyar Napló, 11/24. p.
80. Bíró József: *Termőre fordul.* = Parnasszus, 3/86. p.
81. Birtalan Ferenc: *A bebarangolt.* = Bárka, 6/31. p.
82. Birtalan Ferenc: *Cinkeszonáta.* = Bárka, 6/31–32. p.
83. Birtalan Ferenc: *Ezerkilencszázötvennégy július negyedikén.* = Parnasszus, 3/84–85. p.
84. Birtalan Ferenc: *A másodálmok.* = Parnasszus, 3/83–84. p.
85. Bobory Zoltán: *Hallgatásért való ének – az aradi vár falánál.* = Életünk, 10–11/136. p.
86. Bobory Zoltán: *Újra idézik szellemét…* = Hitel, 12/39–40. p.
87. Bobory Zoltán: *Ünnepelj csak, magyar!* = Hitel, 12/40–41. p.
88. Boda Edit: *Az arcokon.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
89. Boda Edit: *Éjjel a testben.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
90. Boda Edit: *Feltámadás a városban.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
91. Boda Edit: *Gyermek és szívakna.* Lobog, ég, porig, le. Szoktál-e álmodni? = Helikon, december 10. 7. p.
92. Boda Edit: *Ítélet.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
93. Boda Edit: *Katedrális.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
94. Boda Edit: *Mellé tőrként.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
95. Boda Edit: *Most és.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
96. Boda Edit: *A sírású monológja.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
97. Boda Edit: *Visszatérés az időből.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 17. p.
98. Bordás Máté: *Csak kortyolsz.* = Eső, 4/72–73. p.
99. Bordás Máté: *Kénes.* = Eső, 4/72. p.
100. Bordás Máté: *Megoldás.* = Eső, 4/73. p.
101. Bordás Máté: *A szájüregben.* = Eső, 4/71. p.
102. Bordás Máté: *Szédül.* = Eső, 4/72. p.
103. Bordás Máté: *Szirmok.* = Eső, 4/74. p.
104. Borsodi L. László: *A föld alatti város.* = Helikon, december 10. 7. p.
105. Borsodi L. László: *Itt, most.* = Helikon, december 10. 7. p.
106. Borsodi L. László: *Összeér, utolsó.* = Helikon, december 10. 7. p.
107. Botár Attila: *Lapát.* = Hitel, 12/55. p.
108. Botár Attila: *Legyen futó hír.* = Hitel, 12/55–56. p.
109. Botár Attila: *A vers-lábbeli gondozása.* = Hitel, 12/54. p.
110. Both Balázs: *2013. március 16.* = Hitel, 12/68. p.
111. Both Balázs: *Kérés.* = Hitel, 12/68. p.

112. Both Balázs: *Onkológia I.* = Hitel, 12/69. p.
113. Both Balázs: *Onkológia II.* = Hitel, 12/69. p.
114. Both Balázs: *A soproni Szent Orsolya templom 150. évfordulójára.* = Hitel, 12/67. p.
115. Bozók Ferenc: *Betegségszonett.* = Életünk, 10–11/98. p.
116. Bozók Ferenc: *Emberszonett.* = Életünk, 10–11/99. p.
117. Bozók Ferenc: *Lidércszonett.* = Életünk, 10–11/98–99. p.
118. Bozók Ferenc: *Múmia.* = Forrás, 11/24. p.
119. Bozók Ferenc: *Posztmodern.* = Forrás, 11/25. p.
120. Bozók Ferenc: *Rubinláng.* = Forrás, 11/25. p.
121. Bozók Ferenc: *Symphonia.* = Forrás, 11/24. p.
122. Bozók Ferenc: *Tájkép, Apával.* = Forrás, 11/25. p.
123. Bozók Ferenc: *Teológia.* = Forrás, 11/24. p.
124. Bödecs László: *Ez sem.* = Zempléni Múzsa, 3/75. p.
125. Bödecs László: *Nem nagy teher.* = Zempléni Múzsa, 3/74. p.
126. Böszörményi Zoltán: *Decemberi álom.* = Irodalmi Jelen, 12/3. p.
127. Böszörményi Zoltán: *Fekete sirály.* = Irodalmi Jelen, 11/3. p.
128. Böszörményi Zoltán: *A gondolat dialektikája.* = Irodalmi Jelen, 11/hátsó külső borító.
129. Böszörményi Zoltán: *A gondolat dialektikája.* = Irodalmi Jelen, 12/hátsó belső borító.
130. Búzás Huba: *II. Ramszesz.* = Mozgó Világ, 12/72. p.
131. Búzás Huba: *Ciklonszemek.* = Napút, 9/116. p.
132. Búzás Huba: *Fele se tréfa.* = Mozgó Világ, 12/72. p.
133. Búzás Huba: *Leipiapacsoltam őket.* = Napút, 9/116. p.
134. Búzás Huba: *November 13. péntek.* = Lyukasóra, 9/39. p.
135. Búzás Huba: *Zsákolók ébredése.* = Napút, 9/117. p.
136. Czegő Zoltán: *Szószék a Hargitán.* = Székelyföld, 11/100–109. p.
137. Czigány György: *Verssor az utcazajban.* = Életünk, 10–11/121. p.
138. Csák Gyöngyi: *Létmorzsák.* Tavaszi etűd. Örök. Gyakran. Orgia. Létfelvétel. = Napút, 9/95. p.
139. Csák Gyöngyi: *Szertartás.* = Napút, 9/95. p.
140. Csáky Anna: *Indul a nap.* = Vár, 4/79. p.
141. Csáky Anna: *A szülői ház.* = Vár, 4/80. p.
142. Császár László: *andika.* = Tiszatáj, 11/39–41. p.
143. Császár László: *feketeszem fullszerviz.* = Tiszatáj, 11/41–42. p.
144. Császár László: *talponálló.* = Tiszatáj, 11/38–39. p.
145. Császár László: *váll.* = Palócföld, 5/16–17. p.
146. Csehy Zoltán: *Prágai kertek alján.* = Palócföld, 6/5–7. p.
147. Csíki András: *Bereck, 2013. október 27.* = Hitel, 11/62–63. p.
148. Csíki András: *kényelmes térfelek.* = Hitel, 11/64–67. p.
149. Csíki András: *tájolja magát.* = Hitel, 11/63. p.
150. Csontos Márta: *Elégtétel.* = Várad, 11/20. p.
151. Csontos Márta: *Felismerés.* = Helikon, december 25. 15. p.
152. Csontos Márta: *Mozgástér.* = Várad, 11/19–20. p.
153. Csontos Márta: *Önszántadból kirekesztve.* = Helikon, december 25. 15. p.
154. Csontos Márta: *Szemtől szembe.* = Helikon, december 25. 15. p.
155. Csontos Márta: *Talajcsere.* = Helikon, december 25. 15. p.
156. Csontos Márta: *Várakozás.* = Várad, 11/19. p.
157. Csontos Márta: *Virágmagok.* = Várad, 11/18. p.
158. Darányi Sándor: *Boldog Orpheusz.* = Tiszatáj, 11/36–37. p.
159. Darányi Sándor: *Függő.* = Tiszatáj, 11/36. p.
160. Darányi Sándor: *A kígyó torkában.* = Tiszatáj, 11/37. p.
161. Deák Botond: *Hajnali zanzák.* = Jelenkor, 11/1226–1227. p.
162. Debreczeni György: *holdfogyatkozás.* = Bárka, 6/34. p.
163. Debreczeni György: *mandala.* = Bárka, 6/33–34. p.
164. Demény Péter: *Erdély.* = Eső, 4/4. p.
165. Demus Gábor: *beszél, bár más.* = Palócföld, 5/4. p.
166. Demus Gábor: *Így augusztus.* = Műút, 2/47. p.
167. Demus Gábor: *Lázár.* = Műút, 2/46. p.
168. Demus Gábor: *Lucza Erzsébet lett Tőkey Kálmánnéból.* = Bárka, 6/35–36. p.
169. Demus Gábor: *Minden más.* = Bárka, 6/36–37. p.

170. Demus Gábor: *Morzsolva, morzsolgatva.* = Műút, 2/46. p.
171. Demus Gábor: *nyílik a víz, a lámpa foszló.* = Palócföld, 5/5. p.
172. Demus Gábor: *titkuk van, hisz nem lehetsz fölényes.* = Palócföld, 5/3. p.
173. Deres Kornélia: *Demencia.* = Műút, 2/4. p.
174. Deres Kornélia: *Felmenő.* = Élet és Irodalom, december 18. 30. p.
175. Deres Kornélia: *Kijárat.* = Műút, 2/5. p.
176. Dezső Márton: *Innen.* = Pannon Tükör, 3/49. p.
177. Dezső Márton: *Légy híve.* = Pannon Tükör, 3/49. p.
178. Dezső Márton: *Zarathustra.* = Pannon Tükör, 3/49. p.
179. Dobai Lili: *Idézetek.* = Pannonhalmi Szemle, 3/78–79. p.
180. Dobos Éva: *(Ár)vízió.* = Ezredvég, 6/64. p.
181. Dobos Éva: *Mediterráneo.* = Ezredvég, 6/31. p.
182. Dobozi Eszter: *A legkorábbi jel.* = Magyar Napló, 12/3. p.
183. Dobozi Eszter: *Profán legenda.* = Magyar Napló, 12/3. p.
184. Dobozi Eszter: *Szállóvendég.* = Hitel, 11/41. p.
185. Dobozi Eszter: *Teher, álom, ború.* = Hitel, 11/40. p.
186. Dobozi Eszter: *Valamely ősöm szemével…* = Lyukasóra, 9/39. p.
187. Döbrentei Kornél: *Régi tróasztalom feltárása.* = Lyukasóra, 7/25. p.
188. Evellei Kata: *blue (with a chance of white).* = Parnasszus, 3/77–78. p.
189. Evellei Kata: *Heg.* = Parnasszus, 3/77. p.
190. Falcsik Mari: *Jégszív.* = Napút, 9/14–15. p.
191. Farkas Wellmann Endre: *Epitáfium helyett.* = Bárka, 6/20. p.
192. Farkas Wellmann Endre: *Gyász.* = Bárka, 6/20–21. p.
193. Farkas Wellmann Endre: *Kincs.* = Bárka, 6/21. p.
194. Fecske Csaba: *Felkel lemegy.* = Vigilia, 11/843. p.
195. Fecske Csaba: *Hely.* = Bárka, 6/22. p.
196. Fecske Csaba: *Hitetlen Tamás.* = Bárka, 6/22. p.
197. Fecske Csaba: *Keresés.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 14. p.
198. Fecske Csaba: *Még nem.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 14. p.
199. Fecske Csaba: *Mesekő.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 14. p.
200. Fecske Csaba: *Napfény felel.* = Parnasszus, 3/82. p.
201. Fecske Csaba: *(A nap még füstölög…).* = Parnasszus, 3/82. p.
202. Fecske Csaba: *Sötétségbe mártott szavak.* = Bárka, 6/23. p.
203. Fecske Csaba: *A sötétség leple.* = Vigilia, 11/842–843. p.
204. Fekete Vince: *Beszéd.* = Irodalmi Jelen, 12/8–9. p.
205. Fekete Vince: *Bodrogányok ünigéje.* = Kortárs, 12/4. p.
206. Fekete Vince: *Édes Erdély A, B, C.* = Eső, 4/17–19. p.
207. Fekete Vince: *Márton.* = Eső, 4/16–17. p.
208. Fekete Vince: *Szét.* = Irodalmi Jelen, 12/12–13. p.
209. Fekete Vince: *Üzemi lét.* = Irodalmi Jelen, 12/10–11. p.
210. Fekete Vince: *Virradat.* = Irodalmi Jelen, 12/9–10. p.
211. Fellinger Károly: *Cseresznyefüggő.* = Parnasszus, 3/68. p.
212. Fellinger Károly: *Mert.* = Parnasszus, 3/68. p.
213. Fenyves Marcell: *Félkész lovag.* = Életünk, 10–11/73. p.
214. Fenyves Marcell: *Ikarobótosz Attilosz vagy az elkúrt utas.* = Életünk, 10–11/71–72. p.
215. Fenyves Marcell: *Ikarobótosz Attilosz vagy az elkúrt utas.* = Parnasszus, 3/79–80. p.
216. Fenyves Marcell: *Izomország.* = Parnasszus, 3/81. p.
217. Fenyves Marcell: *Kálnoky hívása.* = Kortárs, 12/5. p.
218. Fenyves Marcell: *Nincs és most.* = Életünk, 10–11/73. p.
219. Ferenczes István: *Búcsúzóban.* Márton Áron utolsó fényképe alá. = Székelyföld, 11/40–41. p.
220. Filep Tamás: *Ikrek.* = Eső, 4/68. p.
221. Filep Tamás: *Ítélet.* = Eső, 4/69. p.
222. Filep Tamás: *Két trombita.* = Eső, 4/69–70. p.
223. Filep Tamás: *Vedlés.* = Eső, 4/68. p.
224. Filó Mariann: *szülőföld.* = Palócföld, 6/16. p.
225. Fodor Ákos: *Auditív teszt.* = Parnasszus, 3/6. p.
226. Fodor Ákos: *A bot megrémül.* = Parnasszus, 3/5. p.
227. Fodor Ákos: *Egy szó.* = Parnasszus, 3/6. p.
228. Fodor Ákos: *Figyelmeztető táblácska.* = Parnasszus, 3/6. p.
229. Fodor Ákos: *Kínálat.* = Parnasszus, 3/6. p.

230. Fodor Ákos: *N. N. töpreng.* = Parnasszus, 3/5. p.
231. Fodor Ákos: *Relaxáció.* = Parnasszus, 3/5. p.
232. Fodor Ákos: *Újabb versek.* Trend a lelke… Esti Kornél naplójából. Panasz-ábécé. Tiszta (pár)beszéd. Bárki, bármi. Sajt & sajtkukac. Szabadságom. = Napút, 9/30–31. p.
233. Fodor Ákos: *Záróegyenleg.* = Parnasszus, 3/6. p.
234. Fövényi Sándor: *Belvárosi tél.* = Ezredvég, 6/21. p.
235. Fövényi Sándor: *Körúti ősz.* = Ezredvég, 6/20–21. p.
236. Fövényi Sándor: *Külvárosi tél.* = Ezredvég, 6/21. p.
237. Fövényi Sándor: *Ma még karácsony.* = Ezredvég, 6/20. p.
238. Gágyor Péter: *Hetven.* (70 év – 70 sor). = Napút, 10/49–50. p.
239. Gál Sándor: *Egy alkonyat örvényei.* = Parnasszus, 3/66. p.
240. Gál Sándor: *Ikrek.* = Parnasszus, 3/67. p.
241. Gál Sándor: *A lehetséges ének.* = Hitel, 12/13–15. p.
242. Gát Anna: *Éltető.* = Élet és Irodalom, december 4. 17. p.
243. Géczi János: *…gyávák voltak.* = Kortárs, 11/16. p.
244. Géczi János: *…história.* = Kortárs, 11/18. p.
245. Géczi János: *…jelenetet.* = Kortárs, 11/18. p.
246. Géczi János: *…korábban vagy később.* = Kortárs, 11/16. p.
247. Géczi János: *…nem zsarnok.* = Kortárs, 11/17. p.
248. Géczi János: *…történetnek.* = Kortárs, 11/18–19. p.
249. Géczi János: *…van.* = Kortárs, 11/17. p.
250. Géczi János: *…törek.* = Parnasszus, 3/39–43. p.
251. G[éher]. István László: *Álom-galopp.* = Jelenkor, 11/1158–1159. p.
252. G[éher]. István László: *Horogmondat.* = Mozgó Világ, 11/55. p.
253. G[éher]. István László: *Kálnoky emlékváltozatok homokórára.* = Kortárs, 12/6. p.
254. G[éher]. István László: *Kőedény.* = Parnasszus, 3/61. p.
255. G[éher]. István László: *Szárny csap szét.* = Jelenkor, 11/1159. p.
256. Gellén-Miklós Gábor: *Éles penge.* = Jelenkor, 11/1225. p.
257. Gellén-Miklós Gábor: *Rossz szekér.* = Jelenkor, 11/1225. p.
258. Gergely Ágnes: *Ítélet Wormsban.* = Mozgó Világ, 11/54. p.
259. Gergely Ágnes: *Rekviem a dombért.* = Élet és Irodalom, október 22. 17. p.
260. Gergely Ágnes: *Rimbaud az angyalok közt.* = Élet és Irodalom, október 22. 17. p.
261. Gergely Ágnes: *Szerb Antalt megverik.* = Élet és Irodalom, október 22. 17. p.
262. Gergely Borbála: *Erezet.* = Irodalmi Jelen, 12/23. p.
263. Gergely Borbála: *Évszakváltás.* = Műút, 2/33. p.
264. Gergely Borbála: *Szürkület előtt.* = Műút, 2/32. p.
265. Gergely Borbála, Kulcsár Árpád: *Köztes évszakok.* = Irodalmi Jelen, 12/21. p.
266. Gökhan, Ayhan: *Harangok.* = 2000, 10/35–36. p.
267. Gökhan, Ayhan: *Rövid beszélgetés délután.* = Élet és Irodalom, október 2. 17. p.
268. Gökhan, Ayhan: *Szerelem.* = 2000, 10/36. p.
269. Gökhan, Ayhan: *Trieszt.* = 2000, 10/35. p.
270. Gömöri György: *Dünnyögő.* = Forrás, 12/50. p.
271. Gömöri György: *Körtánc.* = Forrás, 12/51. p.
272. Gömöri György: *Válasszon halált 1939-ben.* = Forrás, 12/50. p.
273. Gyimesi László: *Aranyba fordul.* = Tekintet, 6/45. p.
274. Gyimesi László: *Sok nyár lesz.* = Tekintet, 6/46. p.
275. Györe Gabriella: *Escher-eset.* = Palócföld, 6/10. p.
276. Györe Gabriella: „*Just a perfect day*”. = Palócföld, 6/11. p.
277. Györe Imre: *Fehérben.* = Ezredvég, 6/63–64. p.
278. Győri László: *A jégen járó.* = Élet és Irodalom, november 6. 14. p.
279. Győri László: *Üveglap.* = Élet és Irodalom, november 6. 14. p.
280. Gyukics Gábor: *emlékek háza.* = Bárka, 6/25. p.
281. Gyukics Gábor: *helybenjárás.* = Bárka, 6/24. p.
282. Gyukics Gábor: *isteni visszaemlékezés.* = Bárka, 6/24. p.
283. Gyukics Gábor: *a semmi háza.* = Bárka, 6/25. p.
284. Hady Nikolett: *Csalárd.* = Vár, 4/85. p.
285. Hady Nikolett: *Újra.* = Vár, 4/85. p.
286. Hajós János: *Bagatellianus legjobb pillanatai.* (A néma folyó). (Rövidzárlat). (Xerxész is xerox). (Hiénák honvágya). (Saját Val-

halla). (Az utolsó pillanat). (A király kutyája). = Helikon, november 25. 8. p.
287. Halasi Zoltán: *A pillanat.* = Mozgó Világ, 11/55–56. p.
288. Halasi Zoltán: *Pompeji.* (A kutya). = Forrás, 12/25–26. p.
289. Halmai Tamás: *Az alvó.* = Vigilia, 12/929–930. p.
290. Halmai Tamás: *Légkör.* = Vigilia, 12/929. p.
291. Halmai Tamás: *A versről.* = Jelenkor, 12/1306. p.
292. Hegedűs Gyöngyi: *csütörtök van, visszatértünk.* = Vigilia, 11/852–853. p.
293. Hegedűs Gyöngyi: *eredet. fogyatékkal.* = Bárka, 6/44–45. p.
294. Hegedűs Gyöngyi: *egy francesca woodman-képre IX.* (bevitt találat). = Napút, 9/16. p.
295. Hegedűs Gyöngyi: *képekkel. a kitettségben.* = Bárka, 6/44. p.
296. Hegedűs Gyöngyi: *mosolya miatt. a súly.* = Bárka, 6/45. p.
297. Hegedűs Gyöngyi: *a színeket őrizve. a te háborúdban.* = Vigilia, 11/852. p.
298. Hegedűs Gyöngyi: *testnek. elég víz.* = Vigilia, 11/853. p.
299. Hegyi Botos Attila: *Júniusi menyegző.* = Napút, 9/35. p.
300. Hétvári Andrea: *Burjánzik.* = Irodalmi Jelen, 12/47. p.
301. Hétvári Andrea: *Csendélet.* = Irodalmi Jelen, 12/46. p.
302. Hétvári Andrea: *(Térképtan 1).* lentről. = Irodalmi Jelen, 12/48. p.
303. Hétvári Andrea: *(Térképtan 2).* fentről. = Irodalmi Jelen, 12/48. p.
304. Hevele Ádám: *Egy autó platóján.* = Helikon, december 10. 11. p.
305. Hevesi Judit: *háncs.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
306. Horváth Benji: *Modigliani taligán.* = Helikon, december 25. 13. p.
307. Horváth Benji: *Vásárhelyi állomás, szokás szerint.* = Helikon, december 25. 13. p.
308. Iancu Laura: *Fogságban.* = Credo, 2/20. p.
309. Iancu Laura: *Kihűlten.* = Credo, 2/20. p.
310. Iancu Laura: *Tétován.* = Credo, 2/20. p.
311. Imre Flóra: *A test feltámadása.* = Mozgó Világ, 12/69. p.
312. Imre Flóra: *Trisztán dala.* = Mozgó Világ, 12/69. p.
313. Izsó Zita: *Azonosság.* = Parnasszus, 3/72. p.
314. Izsó Zita: *Érkezés.* = Parnasszus, 3/72. p.
315. Izsó Zita: *Vendégség.* = Parnasszus, 3/73. p.
316. Jancsik Pál: *Csendélet, 2015.* = Helikon, december 10. 15. p.
317. Jancsik Pál: *Dal.* = Helikon, december 10. 15. p.
318. Jancsik Pál: *Dérike, a tündérkirálylány.* = Székelyföld, 12/36–37. p.
319. Jancsik Pál: *Favágás.* = Helikon, december 10. 15. p.
320. Jancsik Pál: *Laokoón.* = Helikon, december 10. 15. p.
321. Jancsik Pál: *Láttam egy fát.* = Helikon, december 10. 15. p.
322. Jancsik Pál: *Lelkem különös rezervátuma.* = Helikon, december 10. 15. p.
323. Jancsik Pál: *Matutinum I.-vel.* = Székelyföld, 12/36. p.
324. Jancsik Pál: *Mint a tücsök.* = Helikon, december 10. 15. p.
325. Jancsik Pál: *Talpig sugárban.* = Székelyföld, 12/37. p.
326. Jász Attila: *(hálavers).* = Vigilia, 12/929. p.
327. Jenei Gyula: *Tyúkszaros.* = Műút, 2/18–19. p.
328. Juhász Erika: *Periférikus vers.* = Palócföld, 5/15. p.
329. Juhász Erika: *Teleport.* = Palócföld, 5/13–14. p.
330. Juhász Erika: *Út a hegyistenhez.* = Palócföld, 5/12. p.
331. Juhász Ferenc: *Esti könyörgés.* = Tekintet, 6/oldalszám nélkül, a lap elején [3. p.]
332. Juhász Nóra: *Sarokkád.* = Élet és Irodalom, november 6. 16. p.
333. Juhász Tibor: *Illemhely.* = Műút, 2/41. p.
334. Juhász Tibor: *Az indulás fáradtsága.* = Hitel, 11/97. p.
335. Juhász Tibor: *Legkisebb.* = Műút, 2/40. p.
336. Juhász Tibor: *Talpalattira zsugorodott délelőtt.* = Hitel, 11/98. p.
337. Kaj Ádám: *Dogmatika.* = Pannon Tükör, 3/58. p.
338. Kaj Ádám: *Sík.* = Pannon Tükör, 3/58. p.
339. Kali Ágnes: *érted.* = Helikon, november 25. 13. p.
340. Kali Ágnes: *május.* = Helikon, november 25. 13. p.
341. Kali Ágnes: *nárcisz.* = Helikon, november 25. 13. p.
342. Kali Ágnes: *tükör.* = Helikon, november 25. 13. p.
343. Kántor Péter: *Ahogy zuhog.* = Élet és Irodalom, október 9. 17. p.
344. Kántor Péter: *Egy fiatal párra.* = Tiszatáj, 12/42. p.
345. Kántor Péter: *Kis éji ima - II.* = Élet és Irodalom, december 18. 38. p.
346. Kántor Péter: *Egy nő az ablaknál.* = Élet és Irodalom, december 18. 38. p.

347. Kántor Zsolt: *Az eredendő dűne.* = Tekintet, 6/57. p.
348. Kántor Zsolt: *A konstrukció.* = Palócföld, 4/13. p.
349. Kántor Zsolt: *Kuratórium.* = Palócföld, 4/12. p.
350. Karacs Andrea: *Időtlen.* = Élet és Irodalom, november 6. 17. p.
351. Karafiáth Orsolya: *Dal az Álkalózokról.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
352. Karáth Anita: *Lakhatási zóna.* = Pannon Tükör, 3/54. p.
353. Karáth Anita: *Orákulum a konyhában.* = Pannon Tükör, 3/54. p.
354. Keller Ilka: *Hetedikére.* = Várad, 10/25. p.
355. Keller Ilka: *Termogenin.* UCP-1. = Várad, 10/24. p.
356. Kenéz Ferenc: *Isten pálcikája.* = Székelyföld, 11/24. p.
357. Kenéz Ferenc: *A Kossuth-nóta.* = Székelyföld, 11/25–26. p.
358. Kenéz Ferenc: *A pokol cseresznyefái.* = Székelyföld, 11/24–25. p.
359. Kerék Imre: *Keserű tűnődés.* = Lyukasóra, 7/28. p.
360. Kerék Imre: *Kosztolányi hangján I.* = Vár, 4/14. p.
361. Kerék Imre: *Kosztolányi hangján II.* = Vár, 4/14. p.
362. Kerék Imre: *Paradicsom.* = Lyukasóra, 7/28. p.
363. Keresztesi József: *Fránya idő.* = Jelenkor, 12/1302–1303. p.
364. Kertész Eszter: *Kerubok lángpallossal.* = Credo, 3/57. p.
365. Kertész Eszter: *Pont nélkül.* = Credo, 3/57. p.
366. Kertész Eszter: *Sára.* = Credo, 3/57. p.
367. Kertész Eszter: *Szakasz.* = Credo, 3/57. p.
368. Keszthelyi György: *Jellegek és jellemek.* = Várad, 11/10. p.
369. Keszthelyi György: *Rágom a maradékot.* = Várad, 11/11. p.
370. Király Farkas: *levélkék túlról.* = Parnaszszus, 3/70. p.
371. Király Gábor: *Naplóversek.* = Ezredvég, 6/14–15. p.
372. Király László: *Öreg vitéz dala.* = Helikon, december 10. 1. p.
373. Kiss Anna: *Varjak, morotvák, várak.* = Tekintet, 6/3–5. p.
374. Kiss Anna: *Vér, viasz, bor.* = Napút, 9/127–128. p.
375. Kiss Judit Ágnes: *„…ébren maga van csak az egy szerelem…"* = Palócföld, 6/3. p.
376. Kiss Judit Ágnes: *Megadással.* = Palócföld, 6/4. p.
377. Kókai János: *Lábak és szárnyak.* = Hitel, 11/74–77. p.
378. Kókai János: *Vártak rám.* = Hitel, 11/77–78. p.
379. Komán Attila: *álom.* = Helikon, november 10. 11. p.
380. Komán Attila: *az idő poloskái.* = Helikon, november 10. 11. p.
381. Komán Attila: *indexeim.* = Helikon, november 10. 11. p.
382. Komán Attila: *műrepülés.* = Helikon, november 10. 11. p.
383. Kondákor Gyöngyi: *Szerelem nélkül.* = Pannon Tükör, 3/53. p.
384. Kondákor Gyöngyi: *Törvénytelenül…* = Pannon Tükör, 3/53. p.
385. Koris Anna: *Hol nem vagy.* = Műút, 2/14. p.
386. Korpa Tamás: *Metapillanat.* XXVI. (Aki). XXVI. = Műút, 2/26–27. p.
387. Kovács András Ferenc: *Egy budai macskavásár sikeres krónikája.* (Az Egerek Könyvéből). = Élet és Irodalom, október 2. 17. p.
388. Kovács András Ferenc: *Lözsurnál dö Lüniver.* = Élet és Irodalom, december 18. 33. p.
389. Kovács Emőke: *(félrebeszéd).* = Irodalmi Jelen, 11/122. p.
390. Kovács Emőke: *Hangyák bazsarózsákról.* = Irodalmi Jelen, 11/122. p.
391. Kovács Emőke: *Hústörténetek a húsban.* = Irodalmi Jelen, 11/123. p.
392. Kovács Emőke: *Kenyérvágás.* = Irodalmi Jelen, 11/123. p.
393. Kovács Emőke: *Körforgás.* = Irodalmi Jelen, 11/121. p.
394. Kovács Emőke: *Nyaralás egy nadrággyárban.* = Irodalmi Jelen, 11/121. p.
395. Kovács Kristóf: *Adásszünet.* = Mozgó Világ, 12/70. p.
396. Kovács Kristóf: *Már nem.* = Mozgó Világ, 12/70–71. p.
397. Kovács Márton: *Barbár hordák.* = Pannonhalmi Szemle, 3/81. p.
398. Kozma László: *Remény.* = Vár, 4/123–124. p.
399. Kőrizs Imre: *A címadásról.* = Jelenkor, 11/1157. p.
400. Kőrizs Imre: *További vetületek.* = Jelenkor, 11/1157–1158. p.
401. Kőrössi P. József: *Jön.* = Élet és Irodalom, november 27. 14. p.
402. Kőrössi P. József: *A vezér fiához.* = Élet és Irodalom, november 27. 14. p.
403. Krómer Ágnes: *Bábel.* = Várad, 11/23. p.

404. Krómer Ágnes: *Élet fehér köpeny nélkül.* = Helikon, december 25. 12. p.
405. Krómer Ágnes: *Élet fehér köpeny nélkül.* = Várad, 11/24. p.
406. Krómer Ágnes: *Szergej világgá megy.* = Helikon, december 25. 12. p.
407. Krómer Ágnes: *Szergej világgá megy.* = Várad, 11/23. p.
408. Krómer Ágnes: *Ti amo.* = Helikon, december 25. 12. p.
409. Krusovszky Dénes: *Az út vége.* = Élet és Irodalom, december 18. 32. p.
410. Kukorelly Endre: *Azt mondtam neki, hogy bocsásson meg.* = Élet és Irodalom, december 18. 37. p.
411. Kulin Borbála: *ahol el se kezdtük.* = Hitel, 12/117. p.
412. Kulin Borbála: *Hajszálnyira.* = Hitel, 12/117. p.
413. Kulin Borbála: *Hosszú tél.* = Hitel, 12/116. p.
414. Kulin Borbála: *Látszólag észrevétlen.* = Hitel, 12/116. p.
415. Kustár György: *Bábel.* = Zempléni Múzsa, 3/81. p.
416. Kustár György: *Pál.* = Zempléni Múzsa, 3/79–80. p.
417. Kürti László: *kitaposott szőnyeg.* = Magyar Napló, 12/26. p.
418. Kürti László: *körforgalom.* = Bárka, 6/41. p.
419. Kürti László: *magasabb inger.* = Bárka, 6/40. p.
420. Kürti László: *szénaláng.* = Magyar Napló, 12/26. p.
421. Kürti László: *vannak szenvedélyek.* = Bárka, 6/40. p.
422. Lackfi János: *A kiöntés zsoltára.* = Jelenkor, 12/1356–1358. p.
423. Ladányi Mihály: *Kit nem nő be a fő.* = Ezredvég, 6/63. p.
424. Ladik Katalin: *Fák fölött az út.* = Forrás, 12/34. p.
425. Ladik Katalin: *Késő van. Ez a szokásom.* = Forrás, 12/34. p.
426. Ladik Katalin: *Magzatvíz.* = Forrás, 12/35. p.
427. Ladik Katalin: *Sötét halak asszonya.* = Forrás, 12/34. p.
428. Lanczkor Gábor: *Szirmok.* = Bárka, 6/5. p.
429. Lanczkor Gábor: *Tízsoros.* = Bárka, 6/3–4. p.
430. Lanczkor Gábor: *Tücsök.* = Bárka, 6/4. p.
431. Láng Eszter: *Napló tükörben.* = Parnaszszus, 3/89–92. p.
432. László Liza: *Kibomló hatás.* = Palócföld, 5/18–20. p.
433. László Noémi: *Az álom.* = Élet és Irodalom, november 20. 17. p.
434. Lászlóffy Csaba: *Téli látomás.* = Ezredvég, 6/16. p.
435. Lauer Gábor: *kettőre.* = Napút, 9/91. p.
436. Lauer Gábor: *nosztalgia.* = Napút, 9/91. p.
437. Lauer Gábor: *széles.* = Napút, 9/91. p.
438. Lázár Balázs: *Egykori idegenvezető köszönti az idegenvezetőt.* = Jelenkor, 12/1305–1306. p.
439. Lázár Balázs: *Közben.* = Élet és Irodalom, december 4. 14. p.
440. Lázár Bence András: *Béke van.* = Parnaszszus, 3/74–75. p.
441. Lengyel Géza: *Pedagógus memoár.* = Ezredvég, 6/30. p.
442. Lipcsei Márta: *Helyezkedés.* = Várad, 11/27–28. p.
443. Lipcsei Márta: *Potyautas.* = Várad, 11/27. p.
444. Lipcsei Márta: *Szélgondolatok.* = Várad, 11/28. p.
445. Lipcsei Márta: *Szimmetriák.* = Várad, 11/29. p.
446. Loffe, Igor: *Első zsoltár.* = Várad, 10/17. p.
447. Loffe, Igor: *Madrigál az estéhez.* I. Szájharmonikára. II. Citerára. III. hegedűre. = Várad, 10/17–18. p.
448. Loffe, Igor: *Szerenád.* I. Angaliázi. II. Isztoría. III. Agápi. IV. Éfthrafszto. V. Axióma. = Várad, 10/19–20. p.
449. Loschitz Ferenc: *Időhatár.* = Magyar Napló, 11/16. p.
450. Loschitz Ferenc: *Mozaik.* = Magyar Napló, 11/16. p.
451. Madár János: *Akit anya.* = Vár, 4/77. p.
452. Madár János: *Arcodat az éggel.* = Vár, 4/76–77. p.
453. Madár János: *Csillagok sebeznek.* = Vár, 4/77. p.
454. Madár János: *Elégia.* = Ezredvég, 6/30. p.
455. Madár János: *Kereszt.* = Lyukasóra, 7/32. p.
456. Madár János: *Néma idő.* = Ezredvég, 6/31. p.
457. Magén István: *a vándorokhoz.* = Ezredvég, 6/24–25. p.
458. Magolcsay Nagy Gábor: *Nyolcadik nap: A bolygó kifosztása.* 10. inecia. 22. izoláció. = Műút, 2/17. p.
459. Makláry Éva, P.: *Játék.* = Vár, 4/66–67. p.
460. Makláry Éva, P.: *Ki válaszol?* = Vár, 4/67. p.
461. Makláry Éva, P.: *Van Gogh tűnődései…* = Vár, 4/67–68. p.

462. Markó Béla: *Alkatrészek.* = Lyukasóra, 9/19. p.
463. Markó Béla: *Erdélyi dal.* = Eső, 4/3–4. p.
464. Markó Béla: *Élő szonett.* = Lyukasóra, 9/19. p.
465. Markó Béla: *Felhívás.* = Lyukasóra, 9/19. p.
466. Markó Béla: *Ilyen lesz.* = Forrás, 12/5. p.
467. Markó Béla: *Közvéleménykutatás.* = Élet és Irodalom, december 18. 27. p.
468. Markó Béla: *Megismerés.* = Élet és Irodalom, október 22. 14. p.
469. Markó Béla: *Megőrökítés.* = Lyukasóra, 9/19. p.
470. Markó Béla: *M. kir. dráma.* (valahányadik Mátyás korából). = Kortárs, 12/7. p.
471. Markó Béla: *Néhány lépés.* = Élet és Irodalom, október 22. 14. p.
472. Markó Béla: *Női táj.* = Lyukasóra, 9/18. p.
473. Markó Béla: *Póráz.* = Forrás, 12/3–4. p.
474. Markó Béla: *Szilvakék.* = Forrás, 12/4–5. p.
475. Markó Béla: *A teljes szépség.* = Lyukasóra, 9/19. p.
476. Markó Béla: *Tragikomikus kísérletek.* = Élet és Irodalom, október 22. 14. p.
477. Markó Béla: *Víz.* = Helikon, november 10. 9. p.
478. Marno János: *Abrosz.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 14. p.
479. Marno János: *Átkellemesülés.* = Jelenkor, 11/1153. p.
480. Marno János: *Azonkívül.* = Élet és Irodalom, december 18. 36. p.
481. Marno János: *Csapda.* = 2000, 11/28–29. p.
482. Marno János: *Gondolkodom, tehát nem vagy.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 14. p.
483. Marno János: *Holott.* = Parnasszus, 3/60. p.
484. Marno János: *Kezdhetek mindet elölről.* = Jelenkor, 11/1154. p.
485. Marno János: *Merülő labirintus.* = Parnasszus, 3/60. p.
486. Marno János: *Mondja.* = Jelenkor, 11/1154. p.
487. Marno János: *Portré.* = 2000, 11/29. p.
488. Marno János: *Privát premier.* = Jelenkor, 11/1154–1155. p.
489. Marno János: *Reflexszürkület.* = 2000, 11/29. p.
490. Marno János: *Színházi élet.* = 2000, 11/28. p.
491. Marno János: *A tökevő.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 14. p.
492. Meliorisz Béla: *Kisétáljunk.* = Jelenkor, 12/1304. p.
493. Meliorisz Béla: *Kotróhajók.* = Jelenkor, 12/1303–1304. p.
494. Meliorisz Béla: *Vagyunk örökké.* = Jelenkor, 12/1303. p.
495. Mesterházi Mónika: *Influenza (1.).* = Élet és Irodalom, október 30. 17. p.
496. Mesterházi Mónika: *Influenza (2.).* = Élet és Irodalom, október 30. 17. p.
497. Mezey Katalin: *Énekeljenek a csillagok.* = Magyar Napló, 12/6. p.
498. Mezey Katalin: *Ha szegényen, ha gazdagon.* (József Attila változat). = Magyar Napló, 12/6. p.
499. Mező Ferenc: *Az ateizmus dicsérete.* = Mozgó Világ, 12/74. p.
500. Mező Ferenc: *El.* = Mozgó Világ, 12/73–74. p.
501. Mező Ferenc: *Két kép.* = Mozgó Világ, 12/73. p.
502. Mezősi Miklós: *Ritmus Sevillában.* = 2000, 10/37. p.
503. Mezősi Miklós: *Szállnak.* = 2000, 10/38. p.
504. Miklya Zsolt: *Szita-szita…* = Mozgó Világ, 11/57–63. p.
505. Molnár Beáta: *saját szoba.* = Helikon, december 25. 11. p.
506. Molnár Gábor: … = Pannon Tükör, 3/56. p.
507. Molnár Gábor: *Feltámadás.* = Pannon Tükör, 3/56. p.
508. Molnár H. Magor: *Óda.* = Eső, 4/55–62. p.
509. Molnár Krisztina Rita: *Hontalan Iván szomorú története.* = Élet és Irodalom, október 2. 14. p.
510. Molnár Krisztina Rita: *Szép gyöngén.* = Élet és Irodalom, október 2. 14. p.
511. Molnár T. Eszter: *Holtidő.* = Műút, 2/12. p.
512. Murányi Zita: *az éjszaka végén.* = Vigilia, 12/931. p.
513. Murányi Zita: *este.* = Vigilia, 12/930. p.
514. Murányi Zita: *ez az ég.* = Vigilia, 12/930. p.
515. Nagy Attila: *Virágvasárnap.* = Székelyföld, 12/38. p.
516. Nagy Hajnal Csilla: *Anyu.* = Magyar Műhely, 4/11. p.
517. Nagy Hajnal Csilla: *Hétfő.* = Magyar Műhely, 4/12. p.
518. Nagy Hajnal Csilla: *Séma.* = Magyar Műhely, 4/12. p.
519. Nagy Zopán: *Lisszaboni indák.* = Napút, 9/17–19. p.

520. Nagypál István: *Egyenetlen domborzat.* = Palócföld, 4/14. p.
521. Nagypál István: *Masacr.* = Élet és Irodalom, november 20. 14. p.
522. Nagypál István: *Utópia.* = Élet és Irodalom, november 20. 14. p.
523. Nagypál István: *Veteránok napja.* = Élet és Irodalom, november 20. 14. p.
524. Nemes Z. Márió: *Szent László és a kun esete Aquila János festészeti jegyzeteinek tükrében.* = Tiszatáj, 12/14. p.
525. Németh Lajos: *Ebben az országban.* = Ezredvég, 6/3–5. p.
526. Németh Zoltán: *Egész éjjel havazott…* = Bárka, 6/72–73. p.
527. Németh Zoltán: *Egészen közel…* = Bárka, 6/71–72. p.
528. Novák György: *folyosó.* = Zempléni Múzsa, 3/84. p.
529. Novák György: *hirtelen.* = Zempléni Múzsa, 3/85. p.
530. Nyerges Gábor Ádám: *Mi lett volna.* = Mozgó Világ, 12/71. p.
531. Nyilas Attila: *Ez-az karácsonyról.* = Eső, 4/76–77. p.
532. Nyilas Attila: *Hazafelé.* = Magyar Napló, 11/28. p.
533. Nyilas Attila: *Skorpió.* „Az ékesszólásról" hét tétele. = Parnasszus, 3/87–88. p.
534. Nyilas Attila: *Tizenöt évvel az olvasás után.* = Palócföld, 6/12–13. p.
535. Nyirán Ferenc: *Apróságok kicsiny tárháza 30.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 14. p.
536. Nyirán Ferenc: *Életem volna bár.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 14. p.
537. Nyirán Ferenc: *kettőből egy.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 14. p.
538. Nyírfalvi Károly: *Teendők.* = Élet és Irodalom, november 6. 15. p.
539. Oláh András: *amiről hallgatni kell.* = Zempléni Múzsa, 3/82. p.
540. Oláh András: *hétköznapi kudarcaink.* = Magyar Napló, 11/10. p.
541. Oláh András: *hiány.* = Magyar Napló, 11/10. p.
542. Oláh András: *üresjárat.* = Magyar Napló, 11/10. p.
543. Oláh András: *végállomás.* = Élet és Irodalom, november 6. 17. p.
544. Oláh András: *visszhang.* = Zempléni Múzsa, 3/83. p.
545. Oláh János: *Hetedíziglen.* = Magyar Napló, 12/20. p.
546. Oláh János: *Most azt remélem.* = Magyar Napló, 12/20. p.
547. Oravecz Imre: *Esti kontúr.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
548. Oravecz Imre: *Figyelmeztetés.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
549. Oravecz Imre: *Kérdés és válasz.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
550. Oravecz Imre: *Madárnapló.* Barátposzáta. Verebek. Hollók. Látogatás. = Alföld, 11/5–8. p.
551. Oravecz Imre: *Matyi.* Bánat. Kétely. Védelem. Bizonyítás. Bizalom. Pontosítás. = Alföld, 11/3–4. p.
552. Oravecz Imre: *Meglepetés.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
553. Oravecz Imre: *Részletekben.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
554. Oravecz Imre: *Suhintások.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
555. Oravecz Imre: *Számolás.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
556. Oravecz Imre: *Társ.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
557. Oravecz Imre: *Tavasz.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 17. p.
558. Oravecz Péter: *hazatérés.* = Parnasszus, 3/65. p.
559. Oravecz Péter: *külső zseb.* = Parnasszus, 3/65. p.
560. Orbán János Dénes: *Sárkányok kismamája.* = Kortárs, 12/8. p.
561. Ozsváth Zsuzsa: *folyamatos jelen.* = Várad, 10/12. p.
562. Ozsváth Zsuzsa: *indokolatlan kedv (lyukas élet).* = Várad, 10/13. p.
563. Ozsváth Zsuzsa: *közhelyi gyilkosság.* = Várad, 10/14. p.
564. Ozsváth Zsuzsa: *mentés másként.* = Várad, 10/13. p.
565. Ozsváth Zsuzsa: *soványa.* = Várad, 10/12. p.
566. Pál Dániel Levente: *(engedd a bolondot belőled el).* = Irodalmi Jelen, 11/30. p.
567. Pál Dániel Levente: *Mit nekem annyi nő éhes aggodalma…* = Irodalmi Jelen, 11/30. p.
568. Pál Dániel Levente: *Puha álmok jöttek, meséljem hogyan?* = Irodalmi Jelen, 11/29. p.
569. Pál Sándor Attila: *Hallgató.* = Élet és Irodalom, december 4. 17. p.
570. Pál Sándor Attila: *Keserves.* = Élet és Irodalom, december 4. 17. p.
571. Pál Sándor Attila: *Szökős.* = Élet és Irodalom, december 4. 17. p.
572. Papp Attila Zsolt: *A nyári forradalmak.* = Helikon, november 10. 1. p.
573. Parti Nagy Lajos: *Firka firkára.* = Jelenkor, 12/1299–1300. p.

574. Parti Nagy Lajos: *Hallada.* = Élet és Irodalom, december 18. 39. p.
575. Parti Nagy Lajos: *egy kocka őszi erdő.* = Alföld, 12/26. p.
576. Péter Márta: *a kert.* (naplóvers). = Forrás, 12/27–33. p.
577. Petőcz András: *A bolond nő.* = Tiszatáj, 11/3. p.
578. Petőcz András: *A brüsszeli nő.* = Tiszatáj, 11/5. p.
579. Petőcz András: *Hanukija.* = Jelenkor, 11/1224. p.
580. Petőcz András: *A harmadik nap.* = Forrás, 11/3–4. p.
581. Petőcz András: *Az idő.* = Forrás, 11/4–5. p.
582. Petőcz András: *Az öregember a lépcsőházban.* = Tiszatáj, 11/4. p.
583. Petőcz András: *Utazás.* = Forrás, 11/3. p.
584. Petőcz András: *Üres lakásban.* = Jelenkor, 11/1223. p.
585. Petőfi Sándor: *Az őrült.* = Helikon, november 25. 13. p.
586. Pintér Lajos: *Dal.* = Forrás, 11/80. p.
587. Pintér Lajos: *Dalok tengerzöld gitárra.* = Forrás, 11/79. p.
588. Pintér Lajos: *Őszidő.* ne félj. balaton. kezek. = Forrás, 12/36. p.
589. Pintér Lajos: *tóth menyhért-énekek.* Szigliget. Önarckép. Fekete virág. = Kortárs, 11/31–32. p.
590. Pollágh Péter: *Kopó maci.* = Tiszatáj, 11/43–44. p.
591. Prax Levente: *Egzisztencialista toposz.* = Vár, 4/47. p.
592. Prax Levente: *Fatu Hiva.* = Vár, 4/47. p.
593. Reményi József Tamás, Tarján Tamás: *versparódiák.* = Kortárs, 12/9–10. p.
594. Rigó Béla: *Láthattad volna, Oidipusz.* = Napút, 9/32–34. p.
595. Rónai-Balázs Zoltán: *Legyél magyar.* = Irodalmi Jelen, 11/38. p.
596. Rónai-Balázs Zoltán: *A nemigráns.* = Irodalmi Jelen, 11/37. p.
597. Rónai-Balázs Zoltán: *Az oszlopos szent magánya.* = Irodalmi Jelen, 11/39. p.
598. Rózsássy Barbara: *Idegen.* = Magyar Napló, 12/30. p.
599. Rózsássy Barbara: *Pára.* = Magyar Napló, 12/30. p.
600. Saitos Lajos: *Örökös vándor.* = Vár, 4/105. p.
601. Sántha Attila: *Román szépanyámról.* = Irodalmi Jelen, 12/40–41. p.
602. Sárközi László: *Pokolkapu.* (Részletek). = Ezredvég, 6/6–9. p.
603. Schein Gábor: *Együtt lesz.* = Tiszatáj, 11/14. p.
604. Schein Gábor: *Kavics.* = 2000, 11/25–26. p.
605. Schein Gábor: *Máshol.* = Tiszatáj, 11/14. p.
606. Schein Gábor: *Októberi reggel.* = 2000, 11/26–27. p.
607. Sebők György: *…hagyjon üzenetet.* = Palócföld, 6/15. p.
608. Sebők György: *Az utolsó király.* = Palócföld, 6/14. p.
609. Serfőző Simon: *Hiányuk vigasztal.* = Kortárs, 11/28–29. p.
610. Serfőző Simon: *Maradtál volna.* = Vár, 4/48. p.
611. Serfőző Simon: *Túl sok a fény?* = Kortárs, 11/30. p.
612. Serfőző Simon: *Vigyázzam.* = Kortárs, 11/28. p.
613. Simai Mihály: *Testvérport szórni szélbe.* = Bárka, 6/46. p.
614. Simándi Ágnes: *(Az utazó jegyzetei).* (részlet). = Vár, 4/3–4. p.
615. Simek Valéria: *Amikor.* = Vigilia, 11/854. p.
616. Simek Valéria: *Birsszagú esték.* = Vigilia, 11/854. p.
617. Simon Adri: *Talán még mindig…* = Magyar Napló, 12/48. p.
618. Simon Adri: *Tállya song.* = Magyar Napló, 12/48. p.
619. Simor András: *2015. április.* = Ezredvég, 6/45. p.
620. Simor András: *Attilától kérdezem.* = Ezredvég, 6/65. p.
621. Simor András: *Látogatók.* = Ezredvég, 6/45. p.
622. Simor András: *Levél.* = Ezredvég, 6/46. p.
623. Simor András: *Ő hiányzik nekem.* = Ezredvég, 6/45. p.
624. Simor András: *T. A. üzeni.* = Ezredvég, 6/45. p.
625. Siska Péter: *Készenlét.* = Zempléni Múzsa, 3/78. p.
626. Siska Péter: *Mélyaltatás.* = Zempléni Múzsa, 3/76. p.
627. Siska Péter: *Tartarosz.* = Zempléni Múzsa, 3/77. p.
628. Sokacz Anita: *Gólem.* = Bárka, 6/42. p.
629. Sokacz Anita: *Mézevők.* = Bárka, 6/42–43. p.
630. Sokacz Anita: *Szökőár.* = Bárka, 6/43. p.
631. Solymos Bálint: *A Rózsafüzér Királynője, avagy egy utazó napjai.* [Ilka utca, Bp., H]. [Petőfi Sándor út, Szelvény, H]. [Kórház, Szentes, H]. [Kossuth tér, BP., H]. = Élet és Irodalom, szeptember 4. 17. p.

632. Soós József: *Alkonyfény.* = Pannon Tükör, 3/52. p.
633. Soós József: *Egyenes, kör és hurok.* = Pannon Tükör, 3/52. p.
634. Sopotnik Zoltán: *Tar Sándor/film/arc/hiányjel/bálna.* = Palócföld, 4/3–4. p.
635. Stiller Kriszta: *Atavizmus.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
636. Stiller Kriszta: *Cédával a bárban.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
637. Stiller Kriszta: *Ékszakáll.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
638. Stiller Kriszta: *Matt.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
639. Stiller Kriszta: *Nightrain.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
640. Strojko, Marko: *Illúzió.* = Vár, 4/86. p.
641. Suhai Pál: *Csalódások.* = Parnasszus, 3/93. p.
642. Suhai Pál: *Ember és szúnyog.* = Parnasszus, 3/94. p.
643. Suhai Pál: *Nyárvég.* = Parnasszus, 3/95. p.
644. Svébis Bence: *Ad hominem.* = Parnasszus, 3/76. p.
645. Svébis Bence: *E.-ről ennyit.* = Parnasszus, 3/76. p.
646. Szabó Balázs: *Tiszavirág.* = Napút, 9/92. p.
647. Szabó T. Anna: *Halott.* = Élet és Irodalom, október 9. 14. p.
648. Szabó T. Anna: *A nyelv a.* = Élet és Irodalom, október 9. 14. p.
649. Szakony Dorina: *lassúság.* 1. hovatovább. 2. érted jöttek. 3. enyhülés. = Pannon Tükör, 3/50. p.
650. Szaniszló Judit: *Félj.* = Élet és Irodalom, november 13. 17. p.
651. Szarka István: *Hortobágy.* = Ezredvég, 6/22. p.
652. Szarka István: *Kétezer-tizenötben.* = Ezredvég, 6/22. p.
653. Szauer Ágoston: *Mánia.* = Napút, 9/94. p.
654. Szauer Ágoston: *Most.* = Parnasszus, 3/62. p.
655. Szauer Ágoston: *Révület.* = Parnasszus, 3/62. p.
656. Szauer Ágoston: *Szerte.* = Napút, 9/94. p.
657. Szegedi Kovács György: *Amikor belépsz.* = Vár, 4/64. p.
658. Szegedi Kovács György: *Hajnalban, a bakonynánai Római fürdőnél.* = Hitel, 12/86. p.
659. Szegedi Kovács György: *Szerepek.* = Vár, 4/65. p.
660. Szegedi Kovács György: *Szívem szemébe.* = Hitel, 12/87. p.
661. Szegedi Kovács György: *Útközben.* = Vár, 4/64–65. p.
662. Szepesi Attila: *Bagolyvár.* Árnyjáték. Falábú Jancsi. Nyárimikulás. Vasvödör. Pirregő. Hani. Északi szél. Bagolyvár. Egyszemélyes sereg. Homage á Kosztolányi. Nostradamus-etüd. = Forrás, 12/13–17. p.
663. Szepesi Attila: *A Naprendszer harmadik bolygóján. barbár szonettek.* Haj-regö-rejtem. Griffek és sárkányok. Bicskás-boxeres. Linde Borg. Éjfél felé. Zuhanyrózsa. Részeg váteszek. Patkószeg, tűzhorog. Anakreon. Hétfejű. Vízimalom. A Naprendszer harmadik bolygóján. = Bárka, 6/6–10. p.
664. Szijj Ferenc: *Visszafordulás-töredék.* = Élet és Irodalom, december 18. 35. p.
665. Szikra János: *Anyám nénje, Nenne.* = Hitel, 12/30. p.
666. Szikra János: *Csobogj, patakocskám…* = Hitel, 12/28–29. p.
667. Szikra János: *Ha a halál fölugrik a fákra.* = Hitel, 12/29. p.
668. Szikra János: *Kihűlt kémény a hold alatt.* = Hitel, 12/31. p.
669. Szilágyi Ákos: *(az a tudás).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
670. Szilágyi Ákos: *(blődli).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
671. Szilágyi Ákos: *(étvágy közben).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
672. Szilágyi Ákos: *(halogén).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
673. Szilágyi Ákos: *(Pascal).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
674. Szilágyi Ákos: *(természetesen).* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 17. p.
675. Szilágyi Gábor: *Szintező.* = Élet és Irodalom, november 6. 16. p.
676. Szili József: *Egyszeregy.* = Palócföld, 4/9. p.
677. Szili József: *Jelenés a hegyen.* = Palócföld, 4/5–6. p.
678. Szili József: *„Teljesen nyugodt és boldog vagyok".* = Palócföld, 4/8. p.
679. Szili József: *Te már semmit sem.* = Palócföld, 4/7. p.
680. Szlukovényi Katalin: *Irreverzibilis ősz.* = Napút, 9/123. p.
681. Szlukovényi Katalin: *Ophelia búcsúja.* = Napút, 9/123. p.
682. Szolcsányi Ákos: *Mond.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
683. Szőcs Géza: *Eger.* = Irodalmi Jelen, 11/64. p.
684. Szőcs Géza: *Füredi emlék.* = Irodalmi Jelen, 11/64. p.

685. Szőcs Géza: *A gyergyószentmiklósi Pillangókisasszony.* = Irodalmi Jelen, 11/62. p.
686. Szőcs Géza: *A legmagasabb hegycsúcs.* = Irodalmi Jelen, 11/62. p.
687. Szőcs Géza: *Táviratok, hívások keresztülkasul.* = Irodalmi Jelen, 11/63. p.
688. Sztojcsev Szvetoszláv: *Arc.* = Napút, 9/36. p.
689. Sztojcsev Szvetoszláv: *Célpont.* = Napút, 9/36. p.
690. Sztojcsev Szvetoszláv: *Derű/látás.* = Napút, 9/37. p.
691. Sztojcsev Szvetoszláv: *Éj, idő.* = Napút, 9/37. p.
692. Sztojcsev Szvetoszláv: *Híd.* = Napút, 9/36. p.
693. Sztojcsev Szvetoszláv: *Megvilágosodás.* = Napút, 9/37. p.
694. Sztojcsev Szvetoszláv: *Mozzanat.* = Napút, 9/37. p.
695. Sztojcsev Szvetoszláv: *Sugallat.* = Napút, 9/36. p.
696. Sztojcsev Szvetoszláv: *A szélben.* = Napút, 9/36. p.
697. Sztojcsev Szvetoszláv: *Tévedés.* = Napút, 9/37. p.
698. Sztojcsev Szvetoszláv: *Vízcsepp koppan.* = Napút, 9/37. p.
699. Tabák András: *(Gy. I. epitáfiuma).* = Ezredvég, 6/65. p.
700. Tabák Miklós Péter: *Téli szerelem.* = Ezredvég, 6/22. p.
701. Takács Zsuzsa: *Angyal.* = Vigilia, 11/833. p.
702. Takács Zsuzsa: *Hypó.* = Vigilia, 11/833. p.
703. Takács Zsuzsa: *Negyvenhárom szeptemberében.* = Élet és Irodalom, december 18. 31. p.
704. Támba Renátó: *Álomcsapda.* = Várad, 11/21. p.
705. Támba Renátó: *Úton.* = Várad, 11/22. p.
706. Tandori Dezső: *Hát még akkor!* Elemiség. Mit mondjunk. Egy-kettő. = Parnasszus, 3/12. p.
707. Tandori Dezső: *Kálnok√.* = Kortárs, 12/11. p.
708. Tandori Dezső: *Változatok „fodorákos"-ra.* Fodor Ákos: 3 negatív szó. T.D. (pontozással). T.D.: 4 negatív szó. = Parnasszus, 3/13. p.
709. Tar Ildikó: *Odüszeusz felismerése.* = Napút, 9/93. p.
710. Tar Ildikó: *Odüszeusz fókuszálja a problémáját.* = Napút, 9/93. p.
711. Tar Ildikó: *Odüszeusz titkos vallomása.* = Napút, 9/93. p.
712. Tari István: *Üzletelő kegyelet.* = Vár, 4/21. p.
713. Tarjáni Imre: *Csak szó vagyok.* = Vár, 4/79. p.
714. Tarjáni Imre: *Csak a tök lámpa világít.* = Vár, 4/78. p.
715. Tarjáni Imre: *Díjkiosztás.* = Vár, 4/78. p.
716. Tatár Sándor: *Messze…, Messze…* = Ex Symposion, 2/39. p.
717. Térey János: *Édes fiam!* = Jelenkor, 11/1156. p.
718. Tillmann Pentele: *Túlfűtöttség.* = Napút, 9/92. p.
719. Tímár Benjamin: *Elérni a szótlanságot.* = Műút, 2/38. p.
720. Tímár Benjamin: *A gondnok felesége.* = Műút, 2/38. p.
721. Tímár Benjamin: *Telítetlen.* = Műút, 2/39. p.
722. Tornai József: *Eltakarodtak a…* = Lyukasóra, 7/10. p.
723. Tornai József: *Én már akkor nem leszek.* = Lyukasóra, 7/10. p.
724. Tornai József: *A Géniusz.* = Forrás, 11/21. p.
725. Tornai József: *Egy inghez.* = Parnasszus, 3/97. p.
726. Tornai József: *Irodalmi est.* = Forrás, 11/23. p.
727. Tornai József: *Orgazmus és lélekharang.* = Forrás, 11/21–22. p.
728. Tornai József: *Perceink réztáblája.* = Parnasszus, 3/96. p.
729. Tóth Imre: *Döntéshozók.* = Pannon Tükör, 3/42. p.
730. Tóth Imre: *Törmelékholdak zuhanása.* = Pannon Tükör, 3/42. p.
731. Tóth Krisztina: *Dió.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
732. Tóth Krisztina: *Heg.* = Alföld, 12/31. p.
733. Tóth Krisztina: *Hideg idő.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
734. Tóth Krisztina: *Zápor.* = Alföld, 12/31. p.
735. Tölgyesi Géza: *Hallgatás.* = Zempléni Múzsa, 3/73. p.
736. Tölgyesi Géza: *Szárnyak és liliomok.* = Zempléni Múzsa, 3/72. p.
737. Tönköl József: *Hombár és vér.* = Hitel, 12/115. p.
738. Tönköl József: *Végül is.* = Hitel, 12/115. p.
739. Tőzsér Árpád: *Elégia Homályvölgy Szaniszló dunántúli születésű költőtársamhoz.* = Kortárs, 12/12. p.
740. Tőzsér Árpád: *Heródiásról, a befejezések lehetetlenségéről és Mallarmé kockás sáljáról.* = Alföld, 12/32–35. p.

741. Tőzsér Árpád: *Múzeumok éjjele.* = Tiszatáj, 12/3. p.
742. Tőzsér Árpád: *Sánta ördögök.* = Élet és Irodalom, december 11. 17. p.
743. Turczi István: *Infinitum.* = Élet és Irodalom, december 11. 17. p.
744. Turczi István: *Üresség.* = Élet és Irodalom, december 11. 17. p.
745. Turczi István: *Üresség.* (Egy kiállítás képei). = Műút, 2/9. p.
746. Turcsányi Péter: *Átokbolygó.* = Irodalmi Jelen, 11/9–12. p.
747. Turcsányi Péter: *Partjaidra lépünk, hazánk.* = Irodalmi Jelen, 11/12–13. p.
748. Turcsány Péter: *A pünkösdi úton.* = Magyar Napló, 11/39. p.
749. Turi Tímea: *A tenyészvásár.* = Élet és Irodalom, október 30. 17. p.
750. Új Krisztina: *ugyanúgy nő.* = Élet és Irodalom, október 16. 14. p.
751. Váradi Nagy Lajos: *Hullámok ölén.* = Élet és Irodalom, november 13. 14. p.
752. Váradi Nagy Lajos: *Száguldás.* = Élet és Irodalom, november 13. 14. p.
753. Váradi Nagy Lajos: *Születésnapomra.* = Élet és Irodalom, november 13. 14. p.
754. Várady Szabolcs: *Egy idegen.* = Élet és Irodalom, december 18. 41. p.
755. Varga Borbála: *[cím nélkül].* = Helikon, december 10. 10. p.
756. Varga Imre: *Különlét.* = Kortárs, 11/37–38. p.
757. Varga Imre: *A születlen.* = Kortárs, 11/38. p.
758. Varga László Edgár: *Kovács úr.* = Székelyföld, 11/8–9. p.
759. Varga László Edgár: *A névadás önbizalma.* = Székelyföld, 11/5–8. p.
760. Varga Lilla: *A költő kézirata.* = Élet és Irodalom, október 30. 14. p.
761. Varga Lilla: *Werther meghalt tegnap.* = Élet és Irodalom, október 30. 14. p.
762. Varga Melinda: *Hópillangó.* = Székelyföld, 11/36–37. p.
763. Varga Melinda: *Szürkebundásnak.* = Székelyföld, 11/34–36. p.
764. Varga Sándor-György: *Eggyé váltunk, Te, én és…* = Helikon, december 10. 13. p.
765. Varga Sándor-György: *Időlidérc.* = Helikon, december 10. 13. p.
766. Varga Sándor-György: *Míg kitart a lélek.* = Helikon, december 10. 12. p.
767. Varga Sándor-György: *Rezonancia.* = Helikon, december 10. 12. p.
768. Varga Sándor-György: *Szeplő.* = Helikon, december 10. 12. p.
769. Varga Zoltán: *Írás - jelek.* = Pannon Tükör, 3/57. p.
770. Varga Zoltán: *Párbeszéd az apokalipszisről.* = Pannon Tükör, 3/57. p.
771. Vári Attila: *Hintázó.* = Helikon, november 25. 7. p.
772. Vári Csaba: *Honvágy.* = Hitel, 11/54–55. p.
773. Vári Csaba: *Örökkönvád.* = Hitel, 11/53–54. p.
774. Vári Fábián László: *Képeslapok Genovából.* = Vár, 4/6–7. p.
775. Vári Fábián László: *Palackba zárt üzenet.* = Bárka, 6/11–12. p.
776. Várnagy Márta: *Mellkép.* = Magyar Napló, 11/40. p.
777. Várnagy Márta: *Mozdulat.* = Magyar Napló, 11/40. p.
778. Vasadi Péter: *A „többnyire".* = Magyar Napló,11/3–4. p.
779. Vasadi Péter: *Zárszó.* = Hitel, 11/33–35. p.
780. Vasi Ferenc Zoltán: *Éjek mélyén.* = Hitel, 11/82. p.
781. Vasi Ferenc Zoltán: *Szoborhegy.* = Hitel, 11/82. p.
782. Vass Tibor: *Bibinke és az ötfösfős.* Készecske A Nagy Bibin és a műlovarnőből. = Magyar Műhely, 4/1–4. p.
783. Vécsei Rita Andrea: *Mondják, a remény.* = Palócföld, 5/10–11. p.
784. Vécsei Rita Andrea: *Pegasus blue.* = Palócföld, 5/6–7. p.
785. Vécsei Rita Andrea: *Valahol az őszben.* = Palócföld, 5/8–9. p.
786. Vida Kamilla: *jó lett volna.* = Pannonhalmi Szemle, 3/80. p.
787. Villányi G. Ágnes: *Seherezádé.* = Élet és Irodalom, október 30. 17. p.
788. Visky András: *Koreai ősz.* = Élet és Irodalom, december 18. 28. p.
789. Visky András: *Nem akarnak.* = Élet és Irodalom, október 16. 17. p.
790. Visky András: *Ópium.* = Élet és Irodalom, október 16. 17. p.
791. Visky András: *Szemügyre vettem minden művemet.* = Élet és Irodalom, október 16. 17. p.
792. Vörös István: *Bertók mester hatásáról.* = Jelenkor, 12/1300–1301. p.
793. Vörös István: *Előérzet.* = Mozgó Világ, 12/74–75. p.
794. Vörös István: *Ferenc pápa szavaira az irgalomról.* = Vigilia, 12/925–926. p.
795. Vörös István: *A gondolatfaragók kora után.* = Élet és Irodalom, december 18. 30. p.
796. Vörös István: *A polgárháború előérzete.* = Mozgó Világ, 12/76. p.

797. Vörös István: *Vigyétek hegyeimet!* = Mozgó Világ, 12/75–76. p.
798. Vörös István: *Vörös István gép evangéliuma.* XII. Csodakérők. Rokonok. Megbocsátás. = Lyukasóra, 9/2–3. p.
799. Zalán Tibor: *Ősz-foszlányok.* = Alföld, 12/4–6. p.
800. Zalán Tibor: *Whisky-járat.* = Kortárs, 12/13. p.
801. Zirig Árpád: *Botlófüzek oltalmában.* = Vár, 4/88–89. p.
802. Zirig Árpád: *sas elől sas után.* = Vár, 4/87. p.
803. Zirig Árpád: *új arcod.* = Vár, 4/87–88. p.
804. Zudor András: *„Csak másban moshatod meg arcodat".* = Várad, 10/4. p.
805. Zudor András: *En attendant Godot.* = Várad, 10/6. p.
806. Zudor András: *Lassan mendegélve.* = Várad, 10/5–6. p.
807. Zsille Gábor: *Összerakható.* = Parnasszus, 3/64. p.
808. Zsille Gábor: *Visszhangzik.* = Parnasszus, 3/63. p.
809. Zsuponyó Gábor: *Mielőtt valaki kérdezné.* = Tiszatáj, 11/12–13. p.

Rövidpróza

810. Ágoston László, T.: *Ebéd utáni szieszta.* = Ezredvég, 6/26–29. p.
811. Ágoston László, T.: *Emma, a böjti szél.* = Vár, 4/69–72. p.
812. Ágoston László, T.: *Ütikos.* = Ezredvég, 6/73–75. p.
813. Antal Balázs: *A mi közünk.* = Élet és Irodalom, november 13. 16. p.
814. Asbóth Balázs: *Háromvirágok.* – hamuhordók – Az Anya. Az Atya. A Fiú. = Zempléni Múzsa, 4/86–91. p.
815. Balogh Gábor: *A kutya, aki nyulakról álmodott.* = Várad, 11/12–17. p.
816. Bányai Tamás: *Agnieszka.* = Hitel, 12/16–27. p.
817. Bányai Tamás: *A házmester éjszakája.* = Irodalmi Jelen, 12/42–45. p.
818. Bányai Tamás: *A nagy fogás.* = Székelyföld, 12/12–35. p.
819. Barna T. Attila: *A Széna téren villamosra várva.* = Lyukasóra, 9/39. p.
820. Barta Ágnes: *A temető portása.* = Eső, 4/70–71. p.
821. Bartók Imre: *Getshemane.* = Tiszatáj, 12/43–45. p.
822. Bartusz-Dobosi László: *Pegazus, az igásló.* = Kortárs, 12/37–40. p.
823. Beck Tamás: *Sanyi utolsó karácsonya.* = Élet és Irodalom, október 9. 16. p.
824. Bencsik Orsolya: *Halálmagyar.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 16. p.
825. Bencsik Orsolya: *Zenés kondicionálás.* = Élet és Irodalom, november 6. 15. p.
826. Bene Zoltán: *Kacsázás.* = Kortárs, 11/3–12. p.
827. Benedek Szabolcs: *A falka.* = Élet és Irodalom, november 13. 15. p.
828. Berta Ádám: *A címlap és az előzéklap.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 16. p.
829. Berta Zsolt: *A víz.* = Magyar Napló, 12/35–38. p.
830. Bertalan Tivadar: *Porgyöngy.* = Lyukasóra, 7/11. p.
831. Bodó Márta: *Az ember nem lehet teljesen egyedül.* = Irodalmi Jelen, 12/36–39. p.
832. Borcsa Imola: *A csoda.* = Helikon, november 25. 10–11. p.
833. Borcsa Imola: *Önállóság.* = Helikon, november 25. 11–12. p.
834. Böjthe Pál: *Karc – Az utolsó ecsetvonás.* Hidat keresek. = Várad, 11/34–49. p.
835. Czakó Gábor: *Tökfőzelék.* = Magyar Napló, 12/27. p.
836. Cziglényi Boglárka: *Sebet sebbel.* = Élet és Irodalom, november 6. 17. p.
837. Csaplár Vilmos: *Rezonanciák.* = Élet és Irodalom, november 20. 15. p.
838. Csaplár Vilmos: *Egy tücsök és egy nagy hangya.* = Élet és Irodalom, december 18. 38. p.
839. Csender Levente: *Csörögefánk.* = Eső, 4/34–38. p.
840. Csender Levente: *Villa Nirvana.* = Magyar Napló, 11/17–18. p.
841. Csengery Noémi: *Koncentrikus körök.* = Várad, 11/25–26. p.
842. Cserna-Szabó András: *Free jazz!* = Élet és Irodalom, december 18. 41. p.
843. [Darvasi László] Szív Ernő: *Kisbeszéd az önsajnálatról.* = Élet és Irodalom, október 2. 14. p.
844. Darvasi László: *Paródiák.* = Élet és Irodalom, december 18. 35. p.
845. [Darvasi László] Szív Ernő: *Rózsa Dániel nem akar félni.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 14. p.
846. [Darvasi László] Szív Ernő: *Titokbhakta.* = Élet és Irodalom, november 27. 14. p.
847. [Darvasi László] Szív Ernő: *A zanzibári fiúiskola.* = Élet és Irodalom, október 30. 14. p.

848. Dinók Zoltán: *Csótányiszony.* = Várad, 10/15–16. p.
849. Doncsev Toso: *Sydney–Budapest 1958.* = Magyar Napló, 11/23–24. p.
850. Dragomán György: *A cölöp.* = Élet és Irodalom, szeptember 11. 14. p.
851. Dragomán György: *Hártyajég.* = Élet és Irodalom, december 18. 26–27. p.
852. Dragomán György: *A tizenhetes.* = Élet és Irodalom, december 4. 14. p.
853. Dragomán György: *Az új szám.* = Élet és Irodalom, november 6. 14. p.
854. Dragomán György: *Vízköpő.* = Élet és Irodalom, október 9. 14. p.
855. Egressy Zoltán: *Anna könyve.* = Élet és Irodalom, december 18. 34. p.
856. Egressy Zoltán: *Csúcsok csúcsa.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 15. p.
857. Egressy Zoltán: *Júlialepke.* = Palócföld, 5/26–29. p.
858. Erdélyi Réka: *A szőrös fejűek.* = Napút, 9/65–66. p.
859. Farkas Csaba: *Hegedű a csarnokban.* = Ezredvég, 6/23–24. p.
860. Farkas Szabolcs: *A hazugság, érted-e…* = Várad, 10/21. p.
861. Farkas Zoltán: *A családtag.* = Mozgó Világ, 11/126–128. p.
862. Fejes Endre: *Úton.* = Lyukasóra, 7/17. p.
863. Ferdinandy György: *Öreg szivarnak…* = Vigilia, 11/849–852. p.
864. Freisinger Balázs. *Erkélyjelenek.* = Műút, 2/43–45. p.
865. Frideczky Katalin: *Fehér árnyék.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 15. p.
866. Gál Soma: *Nincs egy liszteszsák.* = Pannon Tükör, 3/51. p.
867. Garaczi László: *Hangyasuttogó.* = Élet és Irodalom, október 30. 15. p.
868. Garaczi László: *Wellnes Tarzan.* = Élet és Irodalom, december 18. 40. p.
869. Gáspár-Singer Anna: *Erec.* = Jelenkor, 11/1196–1202. p.
870. Gegő Anna: *Lánykórság.* = Életünk, 10–11/137–154. p.
871. Gothár Tamás: *Szklerózis Multiplex.* = Irodalmi Jelen, 12/117–120. p.
872. Grecsó Krisztián: *Két nő.* = Élet és Irodalom, december 18. 40. p.
873. Grecsó Krisztián: *Moszkva–Petuski, debreceni kitérővel.* = Alföld, 12/28–30. p.
874. Gulisio Tímea: *Szól a kakas már.* = Bárka, 6/38–39. p.
875. Hajós Eszter: *Jobb, ha csak mese.* = Várad, 11/7–9. p.
876. Haklik Tamás: *A futár.* = Helikon, december 25. 10–11. p.
877. Haklik Tamás: *Három lepedő.* = Helikon, december 25. 10. p.
878. Halasi Zoltán: *A buldo.* Csoda Bejrútban. Nikodémosz Gironában. Költő a múzeumban. = Tiszatáj, 12/5–13. p.
879. Halász Margit: *Kullancs.* = Élet és Irodalom, december 11. 15. p.
880. Hartay Csaba: *Vagány volt a papa.* = Élet és Irodalom, november 13. 16. p.
881. Háy János: *Másképp.* = Élet és Irodalom, december 18. 37. p.
882. Háy János: *Wichmann.* = Élet és Irodalom, november 13. 15. p.
883. Hegedűs Ágota: *Exszel szemben.* = Bárka, 6/13–19. p.
884. Hidas Judit: *Seb.* = Élet és Irodalom, december 4. 16. p.
885. Horváth Péter: *Biztos szél alatti állás.* = Tekintet, 6/6–21. p.
886. Illyés Gyula: *Gyapottermesztés Vilma-majorban.* = Forrás, 12/6–12. p.
887. Ircsik Vilmos: *Szökevények.* = Magyar Napló, 11/5–9. p.
888. Jahoda Sándor: *Felavatás.* = Hitel, 11/42–45. p.
889. Jassó Judit: *Sűrű, sötét.* = Élet és Irodalom, november 6. 16. p.
890. Józsa Péter: *Elhagyni Rómát.* = Bárka, 6/26–30. p.
891. Juhász Tibor: *Belső megállóhely.* = Palócföld, 5/24–25. p.
892. Juhász Tibor: *Nyolcas rutin.* = Palócföld, 4/ 22–23. p.
893. Juhász Tibor: *Salgó Blues.* = Palócföld, 6/17–18. p.
894. Kalász István: *Meghalni, feltámadni.* = Irodalmi Jelen, 12/4–7. p.
895. Kántor Zsolt: *Jenő bácsi és a posztmodern.* A szellem ereje. A nagy elbeszélés, újratöltve. Henry James mint paradigma. A szív alakú szántás. A kötélverő. Injekció. A rozoga csűr. = Irodalmi Jelen, 11/14–18. p.
896. Kerékgyártó István: *Istenkísértés.* = Élet és Irodalom, november 20. 16. p.
897. Kolozsi László: *A könyvtár.* = 2000, 11/34–43. p.
898. Konrád György: *Szerencsejáték.* = Élet és Irodalom, december 18. 36. p.
899. Kovács Gergő: *Barnak.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 16. p.
900. Kőrösi Zoltán: *Avar.* = Élet és Irodalom, december 18. 32. p.
901. Kőrösi Zoltán: *A hegyek után.* = Élet és Irodalom, október 22. 15. p.

902. Kőrössi P. József: *Dehogynem. Senki sem szabadul.* Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, október 16. 14. p.
903. Kőrössi P. József: *Füge.* Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, december 18. 26. p.
904. Kőrössi P. József: *Látogató.* Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, december 11. 14. p.
905. Kőrössi P. József: *Magzat.* Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, november 13. 14. p.
906. Kőrössi P. József: *Örömmámor.* Városi ember vagyok, falun élek. = Élet és Irodalom, szeptember 18. 14. p.
907. Kötter Tamás: *A Fényhozó.* = Forrás, 11/6–20. p.
908. [Lantos László] Triceps: *Vissza a folyóba.* = Vigilia, 11/844–847. p.
909. Magyar László András: *A pădurar.* = Mozgó Világ, 11/66–70. p.
910. Maros András: *Szerafina.* = Műút, 34–37. p.
911. Marosi Gyula: *Balatoni anziksz.* = Magyar Napló, 12/7–10. p.
912. Márton László: *A vizsgálóbíró széttárja karját.* = Élet és Irodalom, december 18. 39. p.
913. Mátyus Aliz: *Párizs, május.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 16. p.
914. Mécs Anna: *Függvények.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 16. p.
915. Méhes Károly: *Post mortem.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 16. p.
916. Mérő Andrea: *Siker.* = Napút, 9/63–64. p.
917. Mika Gabriella: *A tökéletes házasság.* = Várad, 11/30–31. p.
918. Molnár Erzsébet: *A nagy ragasztás.* = Élet és Irodalom, november 6. 9. p.
919. Molnár Erzsébet: *Petróleum.* = Élet és Irodalom, december 18. 21. p.
920. Molnár Lajos: *Arcok Csudaballáról.* = Élet és Irodalom, október 9. 16. p.
921. Molnos Lajos: *Az ember mindig vágyik valahova.* = Helikon, december 25. 7. p.
922. Molnos Lajos: *Hétköznapi csendélet.* = Helikon, december 25. 7–8. p.
923. Molnos Lajos: *A kút megfejtése.* = Helikon, december 25. 7. p.
924. Molnos Lajos: *Végül is tényleg érthetetlen.* = Helikon, december 25. 8. p.
925. Murányi Sándor Olivér: *A medvenéző.* = Élet és Irodalom, október 30. 16. p.
926. Murányi Sándor Olivér: *Shopping.* = Helikon, december 10. 9. p.
927. Nagy Erzsébet Viktória: *Végy egy férfit, párold.* = Élet és Irodalom, november 6. 17. p.
928. Nagy Gusztáv: *Olga-Volga.* = Ezredvég, 6/17–19. p.
929. Nomád Földi László: *A színek padján.* = Élet és Irodalom, november 27. 16. p.
930. Nyerges Gábor Ádám: *3:14.* = Élet és Irodalom, október 22. 15. p.
931. Oberczián Géza: *Mély.* = Palócföld, 6/30–33. p.
932. Odze György: *Egyszer csak minden idejön.* = Élet és Irodalom, november 27. 16. p.
933. Odze György: *Mr. Parsons karácsonya.* = Élet és Irodalom, december 18. 22. p.
934. Oláh Lehel: *Sanyi.* = Élet és Irodalom, november 6. 15. p.
935. Oláh Mátyás László: *Esti döglés.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 16. p.
936. Oláh-Gál Elvira: *A családi rózsafüzér titka.* = Székelyföld, 11/63–72. p.
937. Onagy Zoltán: *A gyilkos bivalycsorda.* = Várad, 10/26–35. p.
938. Orcsik Roland: *Fantomkommandó.* = Élet és Irodalom, november 27. 15. p.
939. Pályi Márk: *Kinderkranken.* = Élet és Irodalom, december 11. 16. p.
940. Papp András: *Felhőkarcoló.* Élet és Irodalom, szeptember 25. 15. p.
941. Pataki Előd: *Kortes beszéd.* = Helikon, december 25. 12. p.
942. Pataki Éva: *Vér és hó.* Anzix a hetvenes évekből. = Irodalmi Jelen, 11/31–36. p.
943. Podonyi Hedvig: *Sztori.* = Napút, 9/30–31. p.
944. Podmaniczky Szilárd: *Törmelék.* = Forrás, 11/26–30. p.
945. Poós Zoltán: *Étvágy az imákra.* = Élet és Irodalom, október 2. 16. p.
946. Puskás Panni: *Variációk toleranciára.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 16. p.
947. Raffay Zsuzsa, D.: *1932, Sándor.* = Helikon, november 10. 12. p.
948. Sajó László: *Kimérithetetlen anyag.* (Lomtalanítás). = Életünk, 10–11/1–2. p.
949. Sándor Iván: *Amiképpen annak előtte és azóta is (2.).* = Élet és Irodalom, december 18. 29. p.
950. Sántha József: *Prózaszökevények.* = Élet és Irodalom, október 30. 16. p.
951. Sarusi Mihály: *Paraszt bölcsesség.* = Kortárs, 12/14–31. p.
952. Sebestyén Mihály: *A Csillaghegyi ütközet.* = Helikon, november 25. 17–18. p.
953. Selyem Zsuzsa: *Karnevál 1949.* = Alföld, 11/23–26. p.

954. Selyem Zsuzsa: *Vályogtégla-hattyúfa.* = Helikon, november 25. 12. p.
955. Simon Bettina: *Kis coca.* = Élet és Irodalom, november 6. 16–17. p.
956. Sinka István: *Fütyöri vásárra megy.* = Lyukasóra, 9/14–15. p.
957. Solymosi Bálint: *Haszontalanságok.* = Élet és Irodalom, december 4. 15. p.
958. Somogyi Zoltán: *Kudarc.* = Pannon Tükör, 3/55. p.
959. Sopotnik Zoltán: *Palóc.* = Élet és Irodalom, október 30. 15. p.
960. Spiró György: *Razzia.* = Élet és Irodalom, december 18. 37. p.
961. Szabó András, Gy.: *Ami maradt…* = Hitel, 11/36–39. p.
962. Szabó Ilona Julianna: *H:H.* = Élet és Irodalom, november 27. 15. p.
963. Szabó T. Anna: *Kháron.* = Mozgó Világ, 11/64–65. p.
964. Szakonyi Károly: *Kertvendéglő Óbudán.* = Tekintet, 6/58–61. p.
965. Szántó Judit, M.: *Stille Nacht…* = Ezredvég, 6/10–13. p.
966. Szántó T. Gábor: *Kérd vissza a neved!* = Mozgó Világ, 12/51–59. p.
967. Szávai Attila: *Angyalok és robotok.* = Palócföld, 4/24–27. p.
968. Szávai Géza: *Makámaszutra.* = Székelyföld, 11/10–23. p.
969. Szenczi Tóth Károly: *Posztmodern.* (Hej, színművész). (Posztmodern). = Élet és Irodalom, december 18. 22. p.
970. Szil Ágnes: *Hópehely utca.* = Élet és Irodalom, december 11. 15. p.
971. Szilágyi Zsófia: *Abbahagyni nehéz.* = Élet és Irodalom, december 18. 26. p.
972. Szilágyi Zsófia: *Csizmatalp.* = Élet és Irodalom, november 20. 14. p.
973. Szilágyi Zsófia: *Hajlékok.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 14. p.
974. Szilágyi Zsófia: *Lili és Jancsi.* = Élet és Irodalom, október 22. 14. p.
975. Szilasi László: *Evázió.* = Élet és Irodalom, december 18. 34. p.
976. Szilasi László: *Kolbász, banán, parizer.* = 2000, 11/31–33. p.
977. Szilasi László: *Nyár, 1907.* = Élet és Irodalom, október 2. 15. p.
978. Szűcs József: *Jégzajlás.* = Napút, 9/61–62. p.
979. Tamás Kincső: *Apánk háza.* = Eső, 4/26–32. p.
980. Tamás Kincső: *A Csinált patak állatkertje.* = Élet és Irodalom, szeptember 25. 16. p.
981. Tasnádi-Sáhy Péter: *Majdnem.* = Élet és Irodalom, szeptember 4. 16. p.
982. Térey János: *Őrzik a hagyományokat.* = Élet és Irodalom, december 18. 36. p.
983. Tóth Anikó, N.: *Késésben.* = Irodalmi Jelen, 12/14–15. p.
984. Tóth Anikó, N.: *Mentő.* = Irodalmi Jelen, 12/15–16. p.
985. Tóth Anikó, N.: *Sorompó.* = Irodalmi Jelen, 12/16–17. p.
986. Tóth Anikó, N.: *Az utolsó utas.* = Irodalmi Jelen, 12/19–20. p.
987. Tóth Anikó, N.: *Veszteglés.* = Irodalmi Jelen, 12/17–19. p.
988. Tóth Árpád, F.: *Kannibál: A Neononsens.* = Magyar Műhely, 4/5–10. p.
989. Turbuly Lilla: *Törés.* = Élet és Irodalom, november 20. 15. p.
990. Ungváry Rudolf: *Családelbeszélés.* = Jelenkor, 11/1160–1165. p.
991. Ungváry Rudolf: *A testvér megjelenése.* = Élet és Irodalom, október 22. 16. p.
992. Váradi Nagy Pál: *Domb.* = Helikon, november 10. 10. p.
993. Vida Gábor: *Regény helyett.* A hadsereg. = Eső, 4/19–25. p.

Hosszúpróza

994. Bartis Attila: *A vége.* [Regényrészlet]. = Élet és Irodalom, október 9. 15. p.
995. Bartis Attila: *A vége.* [Regényrészlet]. = Élet és Irodalom, október 16. 15. p.
996. Bene Zoltán: *Boldog korok.* (Részlet egy készülő regényből). = Helikon, december 10. 5–7. p.
997. Benedek Gábor István, Tóth Emese Éva: *Jegesmesék.* A váratlan tisztás meséje. (részlet). = Bárka, 6/74–75. p.
998. Bogyó Noémi: *Kalitka a toronyban.* (regényrészlet). = Palócföld, 4/28–36. p.
999. Csobánka Zsuzsa Emese: *Megérinteni egy nőt.* [Regényrészlet]. = 2000, 10/39–44. p.
1000. Csobánka Zsuzsa Emese: *Megérinteni egy nőt.* (regényrészlet). = Palócföld, 6/19–23. p.
1001. Csobánka Zsuzsa Emese: *Megérinteni egy nőt.* (részlet). = Tiszatáj, 11/6–11. p.
1002. Csobánka Zsuzsa Emese: *Megérinteni egy nőt.* (részlet egy készülő regényből). = Irodalmi Jelen, 11/21–28. p.
1003. Darvasi László: *Szeged felé, 1728.* (regényrészlet). = Eső, 4/64–67. p.

1004. Debreczeni Boglárka: *A belső tó.* (lélektani naplóregény, részlet). = Palócföld, 5/30–35. p.
1005. Egressy Zoltán: *Lila csík, fehér csík.* (részlet a regényből). = Műút, 2/22–25. p.
1006. Haklik Tamás: *Betonkeverő.* (Részlet az Ami nem öl meg… – Sipos Zoltán Nyitra igaztörténete című riport-regényből). = Helikon, november 10. 13. p.
1007. Jolsvai András: *Tündöklő éveink.* részletek egy készülő regényből. = Tekintet, 6/47–56. p.
1008. Kassai Zsigmond: *Bajtársak.* regényrészlet. = Jelenkor, 12/1322–1328 p.
1009. Kováts Judit: *Elszakítva.* (regényrészlet). = Irodalmi Jelen, 11/54–61. p.
1010. Lanczkor Gábor: *Funkcionális analfabéták.* [Regényrészlet]. = Forrás, 12/18–24. p.
1011. [Lantos László] Triceps: *Hőség (1962).* [Regényrészlet – A hideghullám gyermekei (1952–2012)]. = Kortárs, 11/33–35. p.
1012. Méhes Károly: *Az otthon csöndje.* [Regényrészlet]. = Jelenkor, 11/1166–1174. p.
1013. Nyerges András: *KBP.* (regényrészlet). = Palócföld, 6/24–29. p.
1014. Nyerges Gábor Ádám: *2B.* (regényrészlet). = Palócföld, 5/36–42. p.
1015. Oravecz Imre: *Ókontri.* [Regényrészlet]. = Élet és Irodalom, október 16. 15. p.
1016. Oravecz Imre: *Ókontri.* [Regényrészlet]. = Élet és Irodalom, december 18. 31. p.
1017. Orbán János Dénes: *A Swedenborg Kávéház.* (Lefetyeli megkopott viaszbábukénti). [Regényrészlet]. = Lyukasóra, 9/20–21. p.
1018. Orbán János Dénes: *A Swedenborg Kávéház.* (részletek). [Regényrészlet]. = Irodalmi Jelen, 12/24–32. p.
1019. Orosz István: *Sakkparti a szigeten.* Lenin és Bogdanov játszmája. Bogdanov kísérletei. [Regényrészlet]. = Lyukasóra, 9/31–34. p.
1020. Potozky László: *Éles.* (regényrészlet). = Műút, 2/28–31. p.
1021. Szőcs István: *Szabályozni a tenger mélységét? I.* = Helikon, november 25. 14. p.
1022. Szőcs István: *Szabályozni a tenger mélységét? II.* = Helikon, december 10. 14. p.
1023. Tamás Kincső: *Huszonkilenc nap.* Részletek. „El". Félálom. Rokonok. = Várad, 10/7–11. p.
1024. Tamás Kincső: *Huszonkilenc nap.* (Részletek a szerző azonos című regényéből). A meglepetés. Első nap az iskolában. Kartonlapok. Szabadságvágy. Nemez. Gyereknap. = Magyar Napló, 12/39–47. p.
1025. Vágvölgyi B. András: *Gríd.* = Élet és Irodalom, szeptember 18. 15. p.
1026. Vágvölgyi B. András. *Gríd.* (részletek). = Helikon, december 25. 9. p.
1027. Végh Attila: *A vér útja.* (részlet). Tűz. = Helikon, november 25. 8–9. p.
1028. Wodianer-Nemessuri Zoltán: *Kései virradat.* Regényrészlet. = Hitel, 11/12–32. p.

Átmeneti műfajok

1029. Bálint Tamás: *Lávsztori.* IV. rész: Megérkezés a startvonalra. [Verses regény – részlet]. = Helikon, december 10. 11. p.
1030. Dimény-Haszmann Árpád: *Levelek a szomszéd szobából.* = Székelyföld, 12/7–11. p.
1031. Szügyi Zoltán: *Kéziratrészletek.* = Magyar Műhely, 4/13–22. p.
1032. Térey János: *A Legkisebb Jégkorszak.* részletek a verses regényből. = Lyukasóra, 7/4. p.

Kevert műfajok

1033. Bíró József: *Anziksz.* [képvers]. = Magyar Műhely, 4/25. p.
1034. Bíró József: *Ennyi.* [képvers]. = Magyar Műhely, 4/24. p.
1035. Bíró József: *Merz.* [képvers]. = Magyar Műhely, 4/23. p.
1036. Nagy László: *Kereszt az első szerelemre.* [képvers]. = Napút, 9/38. p.
1037. Tandori Dezső: *„Század és öröklét".* A XIX. század költői. A XX. század költői. A XXI. század és öröklét. Egy kalamajka. [képvers]. = Alföld, 11/21–22. p.
1038. Tandori Dezső: *Szintézis.* [képvers]. = Palócföld, 5/21–23. p.
1039. Tari István: *Betűéhség.* [képvers]. = Napút, 9/29. p.
1040. Wehner Tibor: *(Emléktábla).* [képvers]. = Napút, 9/26. p.
1041. Wehner Tibor: *Képlehetőség (remekmű).* [képvers]. = Napút, 9/27. p.
1042. Wehner Tibor: *Tájképvers I.* [képvers]. = Napút, 9/27. p.
1043. Wehner Tibor: *Tájképvers II.* [képvers]. = Napút, 9/27. p.

Közönség előtt előadásra szánt mű

1044. Ferdinandy György: *Asztal vagyok.* műfajtalankodás. = Kortárs, 12/32–36. p.
1045. Lackfi János: *Úton az Úr felé.* Zarándoklat Rómába. (Epizód Luther Márton életéből – animációs forgatókönyv). = Credo, 3/15–28. p.
1046. Müller Márta: *Hét nap, hét év.* Egyfelvonásos dráma. = Napút, 9/67–82. p.
1047. Orbán János Dénes: *Szabadág, kolbász, szerelem.* Fűszeres, füstölt vígjáték, két töltésben. = Bárka, 6/81–105. p.
1048. Péntek Imre: *A Gyermek visszatér.* (Darab kicsinyeknek). = Pannon Tükör, 3/59–75. p.
1049. Székely Csaba: *Ezek állatok.* = Eső, 4/40–50. p.
1050. Tar Ildikó: *Láng a sötétben.* Márton Áron legendája. (színmű). = Székelyföld, 11/42–62. p.
1051. Visky András: *Caravaggio terminál.* Testek laboratóriuma. Első rész: Remény nélkül, félelem nélkül. [Dráma]. = Alföld, 11/9–20. p.
1052. Visky András: *Caravaggio terminál.* Testek laboratóriuma. Második rész: Az általános obszcenitás ideje. Harmadik rész: Meg lehet semmisülni. [Dráma]. = Alföld, 12/7–25. p.
1053. Zalán Tibor: *Midőn halni készült.* Monodráma. = Életünk, 10–11/3–22. p.

Irodalmi képregény

1054. Lakatos István: *Csudálatos show.* = Szépirodalmi Figyelő, 6/66–71. p.
1055. Lénárd László: *A fekete mappa.* = Műút, 2/89–96. p.
1056. Vincze Ferenc, Csillag István: *Balkáni road movie.* = Helikon, november 25. 22. p.
1057. Vincze Ferenc, Csillag István: *Hogyan lopjunk történetet?* = Helikon, december 25. 20. p.
1058. Vincze Ferenc, Csillag István: *Kütyük.* = Helikon, december 10. 22. p.
1059. Vincze Ferenc, Csillag István: *Vásárfia.* = Helikon, november 10. 22. p.

(Összeállította: Zahari István)

SZÁMUNK SZERZŐI

Csuka Botond (1987) kritikus, az ELTE doktorandusza

Dobás Kata (1983) irodalomtörténész, kritikus

Halmi Zsolt (1979) grafikus

Kálai Sándor (1974) irodalomtörténész, a Debreceni Egyetem oktatója

Kolozsi László (1970) dramaturg, író, kritikus, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem oktatója

Koncz Tamás (1982) kritikus

Laczházi Gyula (1973) irodalomtörténész, az ELTE oktatója

Mizsur Dániel (1991) egyetemi hallgató

Pápay György (1978) újságíró, kritikus, a Szépirodalmi Figyelő szerkesztője

Török Lajos (1970) irodalomtörténész, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója